

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів та молодих науковців
ХАРКІВ, 29 жовтня, 2021**

Редакційна колегія

- МИГУЩЕНКО Руслан Павлович - д.т.н., професор, проректор з науково-педагогічної роботи НТУ «ХП», заст. голови оргкомітету
- КШЕНСЬКИЙ Андрій Володимирович - д.т.н., професор, декан факультету соціально-гуманітарних технологій, заст. голови оргкомітету
- БАДАН Антоніна Анатоліївна - к.філол.н., професор, зав. кафедри ділової іноземної мови та перекладу НТУ «ХП», заст. голови оргкомітету
- Відповідальний секретар: Самаріна В. В., к.філол.н., доцент

Зміст

АТАНАСОВА Олександра Анатоліївна <i>Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»</i>	6
Адаптація англomовних запозичень в українській мові у ЗМІ	
БИРЮК Тетяна Віталіївна <i>Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»</i>	10
Семантико-стилістичні особливості англomовних термінологічних неологізмів та специфіка їх відтворення українською мовою у текстах різних стилів	
БОВКУН Валерія Олегівна <i>Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»</i>	18
Специфіка американського сленгу та труднощі його перекладу українською мовою	
ГУДЗЬ Д. В. <i>Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»</i>	23
Особливості англomовної юридичної термінології та способи її відтворення українською мовою	
ДАШКОВА А. Д. <i>Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»</i>	29
Драматизація як ефективний засіб розвитку англomовного діалогічного мовлення студентів	
ДЕГТЯРЬОВА Вікторія Сергіївна <i>Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»</i>	33
Перекладацька адекватність в аспекті трансляції семантики абстрактних дієслів у науково-технічному тексті	
ДМИТРЕНКО Надія Євгенівна <i>Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»</i>	38
Особливості німецько-українського перекладу імперативних конструкцій	
ДУЛЬ О. В. <i>Красноградський педагогічний фаховий коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради</i>	41
Роль викладача іноземної мови в процесі організації дистанційного навчання у закладах вищої освіти	
ЄВСІГНЄЄВА Ольга Юріївна <i>Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»</i>	44
Переклад англomовних топонімів українською мовою	
ЄМЕЛЬЯНОВА Діана Романівна <i>Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»</i>	48
Адаптація та стилістична обробка тексту як різновид перекладу	
ЖИДКОВ Артем Андрійович <i>Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»</i>	53
Інтертекстуальність як перекладацька проблема	
ЗЕНЯКІН О. С. <i>Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна</i>	58
Категорія оцінки в британському екологічному медіа-дискурсі	

- ІВАНОВА Ірина Борисівна *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Стратегії перекладу науково-технічної термінології з англійської мови українською **64**
- КОГУТ А. Є. *Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»* Використання медіатехнологій в процесі театральної діяльності на заняттях англійської мови **70**
- КРАВЕЦЬ Анна Сергіївна *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Полісемія в англомовній науковій терміносистемі та особливості її відтворення українською мовою **74**
- КРАВЦОВА Валерія Віталіївна *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Загальні складнощі перекладу англомовних текстів комп'ютерної тематики українською мовою **79**
- ОДІНОКОВА Є. В. *Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»* Формування соціокультурної компетентності учнів молодших класів засобами англійського фольклору **84**
- ОНАЦЬКИЙ В. Ю. *Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»* Дидактичні можливості блог-технологій у процесі навчання іноземної мови **87**
- ПАХОЛЮК Анастасія Романівна *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Стилiстичні аспекти англомовної військової лексики та її відтворення українською мовою **92**
- СЕРБІНЕНКО Ю. І. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Лексично-граматичні особливості перекладу побутової інструкції з німецької мови українською **96**
- СТОВПІВСЬКА Катерина Максимівна *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Проблеми перекладу англомовних туристичних буклетів українською мовою та зворотній переклад **99**
- СУТУЖКО Богдан Федорович *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Мовна специфіка текстів політичних промов Ангели Меркель **105**
- ТАРАЄСВА Ярослава Геннадіївна *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Англомовний економічний текст як об'єкт перекладу **109**
- ТУТОВА Ольга Петрівна *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Проблема перекладу термінології маркетингу українською мовою (на матеріалі творів Філіпа Котлера) **114**

- УНТІЛОВ Д.Ю. *Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»* Сценарний підхід як сучасна освітня технологія навчання іноземних мов **121**
- ФЕДОРКІНА Дар'я Сергіївна *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Лексико-стилістичні особливості перекладу англомовних текстів у сфері комп'ютерної графіки українською мовою **124**
- ФЕДЧЕНКО Софія Вячеславівна *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Метафоричні терміни та їх особливості перекладу українською мовою (на матеріалі англомовних технічних текстів) **131**
- ШАХМАТОВА Юлія Олександрівна *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Специфіка англо-українського перекладу термінології у науково-технічних текстах **136**
- ШКУРЧЕНКО А.Ю. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Граматичні особливості перекладу текстів електротехнічної направленості з німецької мови на українську **141**

Атанасова О. А.

Про причини появи англословних запозичень в українській мові

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Постановка проблеми. Практично у всіх мовах присутні запозичені слова. Вони здатні впливати не тільки на саму мову, а й на культуру людей. Українська мова не стала винятком, адже навіть в повсякденному житті ми вживаємо величезну кількість запозичених слів. Подібне явище свідчить про те, що мова є відкритою системою, тобто здатна змінюватися, адаптуватися, вдосконалюватися. Таким чином, нова лексика зараз використовується в усіх сферах життя. Питання причин появи запозичених слів є **актуальним** і цікавим для лінгвістів і філологів, бо вони є відображенням змін нашої мови, що впливають на культуру народу.

Проблема запозичень посідає в лінгвістиці важливе місце в останні два століття. Тож **метою** даного дослідження є встановлення причин вживання запозичених одиниць в українській мові.

Перш за все, важливо зазначити, що таке «запозичення». Одне з визначень дає А. Загнітко. Він стверджує, що запозичення – «це елементи чужої мови (слова, словотворчі афікси, синтаксичні конструкції та ін.), перенесені з однієї мови в іншу в результаті мовних контактів» [4, с. 304]. Частіше за все запозичуються саме слова, значно рідше ж у мову приходять фразеологічні вирази та синтаксичні конструкції. У дослідженнях таку лексику часто називають «чужизмами».

Запозичення з інших мов – природний процес, притаманний кожній розвиненій національній літературній мові, а, відповідно, й мові науки, оскільки процес формування наукової мови безпосередньо залежить від загальних процесів розвитку національної мови [3, с. 73].

Кожен процес має свою історію, в тому числі й процес запозичення іношомовних одиниць. Один із дослідників цього питання, І. М. Каминін

[5, с.40-41] зазначає, хронологічно він простежується значно пізніше, ніж німецький та французький, однак деякі слова, що мають англійське походження, зустрічалися ще в українській мові 17-го століття. У той час безпосередній контакт між носіями цих двох мов був відсутнім, і в українську мову англіцизми часто проникали через, так звані, мови-посередники. Дослідник також зазначає, що, хоч процес запозичення і почався ще у 17-му столітті (запозичення стосувалися морської та промислової тематики), проте активізації він набув лише у 19-му столітті. Це було пов'язано з тим, що почав рости авторитет Англії у світовому масштабі, а також почався стрімкий розвиток промисловості у цій країні (цьому сприяли такі наукові досягнення, як створення

Відбулася і зміна галузей, з яких англіцизми надходять до словникового складу української мови. Рижикова С. Ю. [6, с.117] стверджує, що значно збільшилася кількість науково-технічних термінів, запозичених з англійської мови. Це пов'язано із розширенням контактів між Україною та англійськими країнами, обміном досвідом та науково-технічними надбаннями, білінгвізмом учених та інженерів (*комп'ютер, монітор, лазер, мазер, пластик, радар*). Також зросла кількість запозичень у сфері політики та економіки (*бізнес, проспериті, істеблішмент*), спорту (*дриблінг, ралі, хук, клінч*), побуту (*джинси, нейлон, транзистор*). Велика кількість запозичень – це терміни, що належать до професійної лексики (*бімс, крекінг, скрепер, хопер*). А також важливо зазначити, що багато запозичених одиниць зазнали фонетичної, граматичної та лексико-семантичної асиміляції і не сприймаються більше як іншомовні (*катер, танк*) [2, с. 53].

До факторів, що відповідають за перенасичення мови лексикою іншомовного походження за О. Стишовим, відносяться такі [7, с. 46]:

1. Поява нових запозичень, що активно вживаються в публіцистичному стилі та в мові ЗМІ загалом (*плюралізм, саміт, аудит, дистриб'ютор, ріелтер, хакер, гамбургер, профі, кліп, трилер та ін.*).

2. Інтенсифікація вживання старих запозичень, у тому числі 60-70 рр., більшість з вважалася екзотизмами, які ж зараз використовуються для того, щоб позначати реалії українського життя (*брифінг, імпічмент, маркетинг, менеджер, допінг та ін.*).

3. Активізація в українській мові процесів словотворення на основі старої і нової лексики, яка має іншомовне походження (*кримінал, криміналізація, криміналізувати, криміналітет; байкер, байкерський, байкерство, банк-шоу*).

4. Зростання кількості різноструктурних іншомовних гібридних вкраплень у мові ЗМІ (*E-mail, dance-культура, web-адреса*).

5. Використання спеціальної термінології у спеціалізованих виданнях, які створені для широкого загалу, та зумовлені громадсько-політичними, економічними та науковими проблемами у житті суспільства (*дисплей, картридж, файл, суїцид, харизма та ін.*).

6. Виникнення в українській мові квазіангліцизмів для позначення реалій, еквівалент яких відсутній в інших країнах, та для номінації загальновідомих реалій (*брейн-ринг, шоп-тур, джентельмен-шоу та ін.*).

Архипенко Л. М. називає наступні причини запозичення, що найчастіше мають місце [1, 5-6]:

- необхідність поповнення експресивних засобів (*"бакси", "упс", "о'кей"*);
- необхідність уточнення понять (*"хайтек-компанія", "медіа-ринок", "веб-дизайнер"*);
- розділ сфери семантичного впливу (*"бейдж" - посвідчення особи на конференціях, форумах, з'їздах; "рентинг" - короткотермінова оренда машин, «постер» - локат у періодичному виданні; "рієлтер" - агент, торговий посередник з продажу нерухомого майна*).
- необхідність називання понять для уникнення непорозумінь між партнерами (*"інвестор", "дивіденд", "дефолт", "брокер", "трейдер", "дисконт", "менеджер"*);

- необхідність позначення комунікативно-актуальних понять ("ваучер", "рекет", "омбудсмен", "КЛООН", "маркетинг"). З плином часу актуальність поняття втрачається і слово також виходить із загального вжитку на периферію ("ваучер");

- потреба у спеціалізації понять у певних сферах ("превентивний"- попереджувальний, "аудитор" - бухгалтер-ревізор, "метчинг"- вирівнювання);

- намір змінювати словосполучення та описові звороти на однослівні найменування ("саміт" - зустріч на найвищому рівні; "лейбл" - товарна етикетка з фірмовим знаком);

- прагнення закріплювати запозичення, які можуть бути об'єднані у певний лексичний ряд ґрунтуючись на їх загальному значенні та частоті повторення будь-якого одного структурного елемента (слова з компонентом - мен: "шоумен", "бізнесмен", -мейкер: "відеомейкер", "ньюс-мейкер"; слова з суфіксом -р (-ор), що називають особу, яка здійснює яку-небудь діяльність: "дилер", "рієлтер", "дистриб'ютер").

Таким чином, ми бачимо, що процес запозичення не є новим явищем для лінгвістики, він налічує не одне століття. Більше того, він охоплює усі сфери нашого життя. Цей процес неможливо зупинити, оскільки з кожним роком контакти з іншими країнами лише поширюються, а це є однією з основних причин проникнення запозичених слів в українську мову. І іноді, вживання «чужих» слів це не лише бажання називати власні реалії новими словами, а, певною мірою, необхідність, оскільки деякі реалії можуть і зовсім бути невідомими нашій культурі.

Література

1. Архипенко Л. М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові : етапи і ступені адаптації : автореф. дис. на здобуття наук.степеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – «Українська мова» / Л. М. Архипенко. – Харків, 2002. – 20 с.

2. Есенова Е. Англiцизми та їх роль у поповненнi лексичного складу української мови / Е. Есенова // Сучаснi дослідження з iноземної фiлологiї. Збiрник наукових праць. – Ужгород, 2017. – Вип. 15. – С. 50–54.
3. Жалко Т. Запозичена лексика сучасної української мови як iнновацiйна форма маркованої лексики / Тетяна Жалко // Науковий вiсник Схiдноєвропейського національного унiверситету iменi Лесi Українки РОЗДІЛ I. Мовознавча рецепцiя Шевченкового слова. – 2014. – Вип. 12. – С. 72-77.
4. Загнiтко А. П. Словник сучасної лiнгвiстики: поняття i термiни : у 4 т. / А. П. Загнiтко. – Донецьк : ДонНУ, 2012. – Т. 2. – 350 с.
5. Каминiн I. М. Структурно-семантичне освоєння запозичених слiв у сучаснiй українськiй лiтературнiй мовi (на матерiалi побутової лексики) : дис. ... канд. фiлол. наук : 10.02.01. / I. М. Каминiн. — Харкiв, 1994. — 191 с.
6. Рижикова С. Ю. Англiйськi слова в українськiй мовi / С.Ю. Рижикова // Питання словотвору i граматичної структури української мови. — Днiпропетровськ : Вид-во Днiпропетровського держ. ун-ту, 1976. — С.115—118.
7. Стишов О. А. Українська лексика кiнця ХХ столiття (на матерiалi мови засобiв масової iнформацiї) / О.А. Стишов: [монографiя]. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2003. – 388 с.

Бирюк Т. В.

**Семантико-стилістичні особливості англomовних термінологічних
неологізмів та специфіка їх відтворення українською мовою у текстах
рiзних стилів**

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Харків*

Термін «неологізм» варто розглядати як багатогранну, багатоаспектну структуру, яка має рiзні критерії щодо визначення поняття. У широкому розумінні неологізми – це нові слова або словосполучення, які з'являються в

мові у наслідок соціально-політичних змін, розвитку науки та техніки, нових умов побуту для означення нового, раніше невідомого предмету або явища, або для висловлювання нового поняття [1, с. 103].

Розширення лексичної системи є необхідною умовою для підлаштування мови до потреб суспільства на певному етапі його розвитку, а тому є неминучим [3, с. 172]. Ж. Колоїз порівнює мову з механізмом, що потребує безперервного руху для збереження життєздатності, водночас зазначаючи, що вона «зберігає ознаки іманентної стабільності та цілісності», таким чином забезпечуючи свою комунікативну функцію [5, с. 58]. Така тенденція й зумовила появу неології – науки про неологізми, тобто новоутворені слова, що не належать до загальноживаних, проте знаходяться в процесі входження в лексику тієї чи іншої мовної системи.

У своєму дослідженні ми ставимо за мету розглянути семантико-стилістичні особливості термінологічних неологізмів та специфіку їх відтворення українською мовою у текстах різних стилів.

Неологізми постійно з'являються у науково-технічній мові в результаті інтенсивного розвитку науки і техніки. Ракурс нашої наукової уваги належить медичній сфері, адже вона є досить показовою з точки зору неологізації.

Провідними завданнями нашої розвідки є такі: описати термінологічні неологізми в англійській мові, надати поняття та класифікацію термінологічних неологізмів, проаналізувати медичний дискурс в аспекті термінології та її оновлення, з'ясувати основні джерела неологізації та структурні типи термінологічних неологізмів в медицині, описати потенційні проблеми опрацювання відповідних одиниць у перекладі, визначити шляхи опрацювання зазначених термінологічних одиниць у перекладі, описати перекладацькі трансформації на конкретних прикладах.

Актуальність дослідження полягає у стрімкому розвитку медичної науки, упровадженні новітніх технологій, появі нових хвороб, розробці методів діагностики й лікування, приладів та інструментів медичного призначення. Англійська мова посідає особливе місце в світі у зв'язку з

широким ареалом свого поширення, великою кількістю носіїв мови. Причини розширення меж використання англійської мови вчені, що належать до різних культур, пов'язують із процесами глобалізації в сфері медицини й комунікативних технологій [4, с. 84].

Система медичних наук вважається однією з розвинених рухомих наукових систем, де прискорений процес накопичення та фіксації нових знань породжує нові поняття й потребує їх відповідного формального вираження. Сучасна медицина являє собою складний інтегрований науковий комплекс: поряд із галузями, що мають багату термінологію (ботаніка, зоологія, морфологія, фізіологія) спостерігається активний розвиток нових, переважно експериментальних і суміжних з іншими фундаментальними науками галузей (цитологія, молекулярна біологія, генетика та селекція, біофізика, екологія, радіобіологія, естетична медицина й косметологія). У межах традиційного термінологічного комплексу постійно відбуваються процеси неологізації [6, с. 3].

Медичному терміну сучасної англійської мови властива низка функцій, серед яких провідну роль відіграє номінативна функція й інші, пов'язані з нею: когнітивна – здатність представити реальну дійсність семіологізованим ланцюжком звуків, епістемічна – відображення дійсності й збереження знань, евристична – відкриття нового знання, комунікативна – передача спеціалізованої інформації.

Медичні терміни характеризуються такими особливостями як наявність дефініції, максимальна абстрактність, моносемічність, відсутність експресії й емоційного забарвлення, стилістична нейтральність, співвіднесеність зі спеціальними поняттями й чітка логічність. Основною сферою функціонування медичної термінології є медичні наукові тексти, з характерними для них когнітивним типом інформації, емоційною й суб'єктивною оціночною нейтральністю, композиційною чіткістю, узагальненістю, однозначністю, ясністю й точністю викладу.

Велика кількість неологізмів з'являється внаслідок певних морфологічних змін, серед яких афіксація, словоскладання, конверсія та скорочення.

Афіксація – процес додавання афіксів до основи слова. Н. Заботкіна зауважує, що афіксація є найпоширенішим шляхом творення неологізмів, оскільки у формуванні нових лексем беруть участь префікси, суфікси, інтерфікси та постфікси. Найчастіше неологізми медичної термінології утворюються за допомогою продуктивних префіксів і суфіксів. В англійській мові префікси та суфікси поділяються на дві категорії. Перша категорія – «живі» суфікси та префікси, тобто такі, які є продуктивними, використовуються в сучасній мові, наприклад, «less», який може бути доданий майже до будь-якого слова. Друга – непродуктивні афікси і префікси, за допомогою яких нові слова в англійській мові не утворюються, наприклад, «ment», який не може бути доданий до жодного новостворюваного слова. Особливо продуктивними для утворення неологізмів є префікси «over-» та «under-», які вказують відповідно на надлишок та недолік чого-небудь, наприклад: *overaction* – гіперфункція, *overdose* – надмірна доза, передозування, *overbreathin* – гіпервентиляція, *underweight* – зниження маси; *undernourishment* – виснаження, гіпотрофія.

Суфікс «-er» використовується для утворення нового слова із значенням людини, котра здійснює дію, або приладу, пристрою: *sleeper* – людина, яка спить, *over-sleeper* – людина, яка спить більше, ніж потрібно, *downer* – депресант, *pain-killer* – анальгетик, *non-smoker and total abstainer* – людина, яка не палить та повністю утримується від куріння.

Наступний тип творення неологізмів – словоскладання, він полягає в комбінуванні двох та більше основ. Словоскладання на теперішньому етапі розвитку словникового запасу англійської мови є найбільш активним способом його поповнення. Крім того, складні слова представляють великі труднощі при перекладі, адже на відміну від суфіксальних похідних, їм властива нескінченна різноманітність. При перекладі складних слів-

неологізмів варто використовувати спосіб перестановки компонентів. Наприклад: «immunoreconstitution» – відновлення імунної реактивності організму, «immunosuppression» – пригнічення імунітету.

Неологізми часто утворюються шляхом конверсії, тобто зміною синтаксичної функції слова. У цьому процесі іменники стають дієсловами або прикметниками, а дієслова набувають функції іменника. Типовим для конверсії є відсутність матеріальних змін у формі слова чи його основі. Для того, щоб виконати адекватний переклад, необхідно переусвідомити значення слова до його нової функції. Наприклад: «They drug him» – Вони дають йому наркотики. «How does the organ function?» – Як працює цей орган?

Скорочення, а саме аббревіація, є способом словотвору, за якого лексеми поєднуються шляхом скорочення початкових слів. Як стверджує Н. Заботкіна, частота появи скорочень постійно збільшується, оскільки вони сприяють раціоналізації мови та дають змогу економити мовні зусилля. Мовознавчиня також виділяє кілька типів скорочень, серед яких аббревіатура, акронім та усічення.

Аббревіатура – утворення з початкових літер або звуків, наприклад: HCV – hepatitis C virus «вірус гепатиту С», PSA – prostatic specific antigen «Специфічний антиген передміхурової залози», TB – tuberculosis, AIDS (Acquired immune deficiency syndrome) – СНІД, синдром набутого імунодефіциту тощо.

Акронім – це, по суті, та сама аббревіатура, але вимовляється як звичайне, повне слово, наприклад: OCEAC – Organization for Coordination in the Control of Epidemic Diseases in Central Africa «Організація з координації боротьби з епідемічними хворобами в Центральній Африці» – читається за фонетичними правилами англійської мови ['ousii.k].

Усічення – відтинання елементів твірної основи суфіксів, префіксів, коренів, складів, частин складного слова, наприклад: dial – dialysis «диаліз», lab – laboratory «лабораторія», lap – laparotomy «лапаротомія», inj – Injection «ін'єкція» тощо.

Часто неологізми утворюються за аналогією з існуючими словами. Наприклад: «normotensives» – нормотоніки, «hypertensives» – гіпертоніки і «hypotensives» – гіпотоніки.

Іноді неологізми утворюються шляхом додавання прислівника або прикметника до того чи іншого іменника. Утворюється атрибутивна група, яку необхідно переосмислити, і потім сформулювати адекватний переклад для позначення нового поняття. Наприклад: «histologically documented reference group» – спостережувальна група з проведеної гістології, «day-case laparoscopy» – амбулаторна лапароскопія, «drug-related adverse events» – побічні реакції, пов'язані з прийомом ліків.

Обравши в якості матеріалу для аналізу саме медичну літературу, особливо слід звернути увагу на такий спосіб перекладу як транслітерація. Це не тільки особливий, але і звичайний спосіб утворення нових слів у медицині, адже транслітеруються слова латинського походження, а кожен лікар вивчає латину ще в університеті. Вперше зіткнувшись з терміном «essential hypertension», перекладач намагається передати значення прикметника «essential» – основний, істотний, а термін фактично просто транслітерується та звучить в перекладі як «есенціальна гіпертензія». Інші приклади: «native valve» – нативний клапан, «solid cancer» – солідний рак, «hypoprotrombinemia» – гіпопротромбінемія (кожен спеціаліст розуміє, що це означає знижений вміст протромбіну в крові). Зовсім недавно в фармацевтичній хімії з'явився термін «validation» – валідація. І тільки фахівці в цій області зможуть пояснити, що валідація – це відтворюваність.

Метафоричні терміни утворюють певний міжнаціональний пласт в медичній термінології. Це може викликати деякі труднощі в їх інтерпретації, тому що представники різних культур закладають різний когнітивний потенціал в структуру метафоричного терміна.

Багато дослідників вважають, що метафоричний термін – вкрай небажане явище, в тому числі в медичній термінології. Неточне тлумачення подібних термінів може мати значні наслідки в медичній практиці [2].

У медичній термінології метафора з'являється як результат естетичного сприйняття об'єкта автором терміна. Автор навмисно намагається відобразити в терміні не тільки сутність спостережуваного патологічного процесу, а й особисте враження, яке він отримав при дослідженні певного об'єкта. Наприклад: «monkey hand» – ортопедичний термін, «maple syrup disease» – спадкове захворювання при патології.

Прикметники або прислівники, що вказують на механічні рухи, часто використовуються для трансляції суб'єктивних відчуттів. Наприклад: «shooting pains» – біль, що стріляє, «cutting pains» – ріжучі болі.

Як показує аналіз, більшість медичних термінів, утворених з тієї чи іншої метафоричної моделі, є словосполученнями, які характеризуються певним типом стійкості [3]. Слова-компоненти такого словосполучення окремо втрачають своє метафоричне значення і перестають бути медичними термінами. Наприклад, «verbal soup» – словесна окрошка (психіатричний термін) – термін означає мову, що складається зі слів, позбавлених будь-якого сенсу і граматичних структур.

Медичні документи та наукові тексти переповнені спеціальною термінологією і специфічними скороченнями та аббревіатурами. Скороченнями часто позначаються назви медичних процедур, назви деяких хвороб, найменування збудників інфекційних захворювань, назви ліків і медичних препаратів. Багато з цих скорочень відомі широкому колу нефакхівців, однак ще більше таких, які вживаються тільки в медичному середовищі, і їх важко перекладати. Наприклад, офтальмологи зазвичай розшифровують аббревіатуру OD як *oculus dexter* (праве око), але також це може означати і «професійне захворювання» (*occupational disease*) і «пацієнт з передозуванням ліками» (*patient with overdosage of some drug*) [7, с. 120].

Щоб уникнути помилок при перекладі, найкраще мати не звичайні медичні документи внутрішнього користування (і тим більше не документи, написані від руки), а спеціально підготовлені матеріали. Як правило, лікарі і медичні установи йдуть пацієнтам назустріч і погоджуються роздрукувати

виписки з історії хвороби, епікризи, результати аналізів та інші необхідні документи на комп'ютері, а також виключити з них жаргонізми і розшифрувати скорочення і аббревіатури. Якщо медичний документ підготовлений таким чином, то можливість помилок і неточностей при перекладі зводиться до мінімуму.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що переклад медичного тексту пов'язаний з певними труднощами, такими як: проблема перекладу медичної термінології, передача скорочень, міжнародних стандартів і псевдоінтернаціональних слів, розбіжності в класифікації і номенклатурі різних органів і систем організму, розбіжності в методиці досліджень і способах подання їх результатів. Перекладацькі вирішення перерахованих вище проблем наступні: використання однозначних еквівалентів або варіантних відповідностей при перекладі термінів, використання повної відповідності аббревіатурі, переклад неологізмів калькуванням, транскрипцією, транслітерацією або описовим способом, переклад мовних кліше функціональними відповідниками.

Література:

1. Алексєєва І.С. Введення в перекладознавство. - М.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 352 с.
2. Бізяєва Н.А. Особливості науково-технічного перекладу / Слово, висловлювання, текст в когнітивному, прагматичному і культурологічному аспектах: Матеріали II Міжнар. науч. конф., Челябінськ, 2003.
3. Гладка В. А. Поняття «неологізм» у світлі сучасних лінгвістичних парадигм. Наукові записки. Серія «Філологічна», 2009. – Вип. 11.
4. Гребенюк О. С. Глобалізація медичної термінології як частина інтеграційних змін в сучасному суспільстві / Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. студ. та молодих науковців «Проблеми розвитку гуманітарних наук в контексті глобальних трансформацій сучасного комунікаційного простору», Харків, 29 березня 2019. – с. 81-89.

5. Колоїз Ж. В. Українська неологія: Здобутки та перспективи. Наукові праці. 2009. Вип. 92 (105). – с. 57–62.
6. Костенко В. Г. Методичні вказівки для аспірантів / В. Г. Костенко. – Полтава : Вищ. держ. навч. заклад України «Українська медична стоматологічна академія», 2014. – 6 с.
7. Самойлов Д.В. Про переклад медичного тексту. Видавничий дім «Практика», 2005. – 148 с.

Бовкун В.О.

**Специфіка американського сленгу та труднощі його перекладу
українською мовою**

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Харків*

Мова завжди була засобом самовираження для людей та культури. У наш час відбуваються великі зміни через такі явища як глобалізація, технічний розвиток, Інтернет. Мова постійно оновлюється, адаптується до соціальних змін, пристосовується до нових реалій життя та відображає цілу епоху.

Лексичний рівень мови поповнюється також завдяки молоді, яка найшвидше адаптується до змін у культурі. Сленг – це варіант спілкування людей, який відображає певною мірою рівень культури, освіченості, розвитку суспільства, у наш час контрольований засобами масової інформації. Сленг молоді найбільш жваво реагує на всі події у соціальному житті суспільства. Він служить невід'ємною частиною мови і, відповідно, є одним з основних й найбільш проблематичних аспектів лексикології.

Актуальність дослідження обумовлюється тим, що дослідження питання молодіжного сленгу допоможе зрозуміти нові тенденції суспільства, передбачити його подальший розвиток, адже це є прямим відображенням культури та соціуму загалом. Сленг містить яскраву національно-мовну та соціальну специфіку, приваблює своєю виразністю, метафоричністю та «не

традиційністю», підкреслити конкретику, жвавість, точність, образність мови. Отже, у наших реаліях вивчення даної теми є актуальним та важливим.

Навряд чи знайдеться інший термін, настільки двозначний і незрозумілий, як і сленг. Сленг в даний час є предметом суперечок, і з цієї причини дебати щодо його визначення, класифікації та лінгвістичної релевантності все ще тривають [2, с. 29].

Питанням походження терміна «сленг» займалися такі вчені, як А. Баррере, Ч.Г. Ліланд, Р.К. Барнхарт, У. Скит, Ерік Партрідж, Дж.К. Хоттен, Ф. Гроуз та інші. Так, наприклад, представники американської лінгвістики А. Баррере і Ч.Г. Ліланд у словнику «A Dictionary of Slang, Jargon and Cant» допускають версію походження слова «slang». Припускається, що найбільш близькими до слова «slang», що виражає «подвійне значення», є слова англосаксонського походження «slanga» (*circumactio*), яке при перекладі на українську мову означає «мовний зворот» і «toislanga» (*dubietas*) – «сумнів» [2, с. 31].

За версією відомого лексикографа В. Скита слово сленг («вульгарна мова») має скандинавське походження і є похідним від ісландського слова *slyngva* («слінгва»), яке можна порівняти з норвезьким іменником *slengjeord* («сленгове слово»), що використовуються в образливих висловлюваннях [3, с. 68].

У ХХІ столітті питання походження терміна «сленг» також продовжує цікавити дослідників. Найбільш цікавою є гіпотеза Е. Партріжда. Він вказує, що слово «сленг» відноситься до дієслова «tosling» (говорити, висловлюватися). Отже, сленг потрібно розглядати як умисне вживання елементів літературної стандартної словникової бази в розмовній мові у стилістичних цілях. Сленг служить для створення ефекту новизни, незвичайності, відмінності від загальноновизнаних зразків, для відображення певного настрою мовця, для додання висловленню конкретності, певного характеру, жвавості, виразності, стислості, образності.

Сленгові конструкції можна зачислити до таких сфер спілкування:

- 1) соціально-побутової (*I'm dead sure – Я у ньому абсолютно впевнений; No kidding – Я не жартую*);
- 2) сімейної (*Who wears the pants in the house? – Хто в будинку господар?*);
- 3) професійно-трудової (*I'm afraid to get the ax – Я боюся вилетіти з роботи; That's no-go. – Це не годиться*);
- 4) соціально-культурної: (*This hotel is too rich for my blood – Цей готель мені не по кишені*);
- 5) шоу-бізнесової (*He's a big noise – Він дуже важлива персона; Let's talk shop – Давайте поговоримо по справі*);
- 6) студентської (*He's our double-dome – Він у нас розумник; You're a super-strap – Ти зубрило*);
- 7) громадської діяльності (*You're acting daffy – Ти чиниш неправильно; I'll put in a plug for you – Я замовлю за тебе слівце*);
- 8) адміністративно-правової (*Let's be level – Давайте по-чесному*);
- 9) ігор та захоплень (*You'll be a bench jockey – Ти будеш; I'll come out on top – Я обов'язково виграю*);
- 10) видовишно-масової (*People rage about that movie – Люди масово ідуть на цей фільм; What a bore! – Яка скука*);
- 11) військової (*crunchie – рядовий; flyboy – пілот; rotsee – офіцерська школа; brass – старший офіцерський склад*) [5, с. 11].

Можна виділити наступні основні функції сленгу:

1. Комунікативна функція;
2. Когнітивна функція, яка проявляється в тому, що багато найменувань у сленгу несуть в собі додаткову інформацію, відсутню в стандартних позначеннях, і за допомогою цього репрезентують додаткові знання про навколишній світ;
3. Номінативна функція, що відбивається в словотворчості та збагаченні мови;
4. Емоційно-експресивна функція сленгу проявляється у вираженні емоцій, почуттів мовця щодо певного явища;

5. Світоглядна функція. Вікові та професійні особливості мови говорять до їх приналежність до того чи іншого соціального середовища, відмінності, пов'язані зі ступенем культури і освіти, які безпосередньо впливають на мову;

6. Ідентифікаційна або сигнальна функція дозволяє скласти уявлення про соціальне становище, вік, походження та виді діяльності мовця;

7. Функція економії часу [4, с. 27].

Розглянемо лише деякі особливості словотворення, які яскраво відображають загальні тенденції англійського сленгу, згідно з В.Г. Вілюманом:

1. Зворотний словотвір («*to crack wise*» – «*wisecrack*» – сарказм, дотепність);

2. Запозичення з інших мов («*swami guy*» – божественна людина (від «*swami*» - індійський божок));

3. Афіксація (від латинського «*affixus*» – прикріплений) – засіб творення слів з допомогою афіксів, тобто, приєднання афіксів до кореня або основи слова. Афікси не існують в мовах незалежно, вони супроводжують корінь, слугуючи для словотвору та словозміни. Наприклад, «*smiley*» – знак-символ, «*kludgy*» – зроблений наспіх, «*crocky*» – ніжний, боїться змін.;

4. Аббревіатури («*prowlie*» – *prowl car* – машина поліцейського патруля, «*rep*» - *reputation* – репутація, добре ім'я). Аббревіація передбачає використання аббревіатур замість декількох слів (*PDQ* – *pretty damn quickly* – дуже швидко);

5. Метафоризація. Наявність у мові метафор і метонімії пояснюється тяжінням до експресивності і прагненням до конкретних образів («*hold on to your socks*» – так що тримайтеся; «*stay kind*» («*be healthy*») – будьте здорові; «*to peak career-wise*» – зайнятися кар'єрою; «*to shake a bit*» – потанцювати);

6. Найбільш численним класом став процес переосмислення лексико-семантичних одиниць (*to hang out (around)* – тусуватися, бродити; *cool* – кльовий; *to squeeze in* - влізати в маленьку квартиру великою компанією);

7. Словоскладання – процес з'єднання двох і більше слів в одне складне слово. Слова, утворені таким способом пишуться як разом, так і через дефіс (*nutbox – психлікарня; he-man – сильний чоловік*);

8. Контамінація. Традиційно під контамінацією (від лат. Contamination – «зіткнення», «зсув») розуміють об'єднання квазіморфів, або «уламків» морфем двох або більше мовних одиниць на базі їх структурної, функціональної, семантичної, або індивідуальної для мовця близькості, в результаті чого виникає нова мовна одиниця. Джерелом сучасних сленгізмів, зокрема, контамінантів, є, перш за все періодика: газети, журнали; також повсякденне усне мовлення молодого покоління (*drinketite від appetite; тоонеутоон від honeутоон*);

9. Редуплікація. Редуплікація – це фонеморфологічне явище, що складається в подвоєнні початкового складу або цілого кореня (*blah-blah – нести нісенітницю; dingle-dangle – гойдатися вперед і назад*);

10. Скорочення. Даний спосіб дозволяє спрощувати довгі слова, замінюючи їх більш короткими (*biz – business; cab – cabriolet; uni – university*) [1, с. 89].

Підводячи підсумки, можна сказати, що сленг є невід'ємною частиною мови і розвивається разом з нею, характеризується певним набором виразів і слів, що вживаються в різних соціальних групах. Сленг відрізняється від літературної, загальноприйнятої мови і використовується як атрибут неофіційного спілкування в сучасному світі. Подібна форма лексики є актуальною і використовується для більш короткої, виразної мови, найбільш повного вираження своїх почуттів і емоцій. Сленг – відображення життя людини, його культури, способу життя.

Слід зазначити, що лінгвістами різних країн на рубежі століть проведена велика робота з дослідження сленгу, однак на даний момент є багато нерозв'язаних питань та протиріч у трактуванні цього мовного явища. Ми можемо зробити висновок, що сленг виконує найрізноманітніші функції, але основною є, на нашу думку, саме емоційно-експресивна.

Література:

1. Балабін В.В. Сучасний американський сленг як проблема перекладу /В.В. Балабін. – К.: Логос, 2002. – 313 с.
2. Бойко (Руденко) М. Ю. Л. О. Ставицька про історію дослідження арго, жаргону та сленгу. Система і структура східнослов'янських мов : зб. наук. праць / відп. ред. В. І. Гончаров. Київ : Вид-во Нац. пед ун-ту ім. М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 7. – 41 с.
3. Борисова О. Е. Арго в українській мові: стан і перспективи досліджень. Вісник Запорізького національного університету. Серія : Філологічні науки. Запоріжжя, 2012. № 1. – 81 с.
4. Маковський М.М. Мовна сутність сучасного англійського сленгу. Вінниця: Нова книга, 2000. – 160 с.
5. Руденко М. Загальнолінгвістичний аспект вивчення сленгу (50-і рр. ХІХ ст.–початок ХХІ ст.). Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології : зб. наук. праць / за заг. ред. В. А. Глуценка. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2018. Вип. 7. – 20 с.

Гудзь Д. В.

**Особливості англомовної юридичної термінології та способи її
відтворення українською мовою**

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», м. Харків*

У сучасній філологічній науці особливий інтерес становить проблема дослідження перекладу англомовної юридичної термінології, зокрема відтворення юридичних термінів українською мовою. Доказом цього є значна кількість наукових праць, присвячених вивченню зазначеного питання. Такі вчені, як І. М. Плотницька, В. П. Трощинський, В. І. Миркін, С. В. Власенко, Т. Р. Кияк, О. М. Кілієвич, Б. А. Кравченко, І. Ю. Дзюб, А. В. Олійник

та ін.внесли вагомий внесок у розвиток дослідження особливостей перекладу юридичної термінології.Вивченням методів, прийомів та способів відтворення юридичних термінів українською мовою такожзаймалися такі науковці, як С. В. Власенко, Т. А. Казакова, К. Г. Давідов, Д. Меллінкофф, В. І. Карабанта ін. Однак ця тема досі залишається актуальною і потребує подальшого аналізу.

Актуальність дослідження зумовлено важливою роллю перекладу юридичної термінології в сучасному світі.

Мета статті полягає у вивченні особливостей юридичної термінології англomовних юридичних текстів та шляхів їх відтворення в українському перекладі.

Об'єктом дослідження є англomовна юридична термінологія, **предметом** – особливості перекладу юридичної термінології з англійської мови українською.

Юридичний текст – це одна з найважливіших форм виразу права. Юридичні тексти, незалежно від їх функціонального призначення і прагматичної ролі, мають такі ж основи, як й інші документи. [с. 76].

Особливої уваги заслуговує поняття юридичного терміна, який трактується як «словесне позначення понять, які використовуються для вираження і закріплення змісту правових норм держави» [1, с. 683].

Лінгвісти по-різному визначають поняття «термін», але багато хто згоден з такими характеристиками: точність, стислість, систематичність, відсутність емоційності, схильність до однозначності, стилістична нейтральність[2, с. 91].

Юридичні терміни відносяться до спеціальних термінів і являють собою словесні позначення понять, які використовуються для інтерпретації значення закону. Особливістю юридичної термінології є її широке використання.

Існує ціла низка вимог до ідеального юридичного терміна. По-перше, він повинен бути однозначним. З цього випливає, що ідеальний термін повинен позначати тільки одне поняття, тому необхідно виключати синонімію і

багатозначність. По-друге, він повинен бути загальноновизнаним. Це означає, що термін повинен вживатися в побуті і бути зрозумілим для великого кола осіб. По-третє, юридичний термін повинен бути стійким. По-четверте, термін повинен бути повнозначним. По-п'яте, термін повинен бути системним. Це передбачає його цілісність і внутрішню єдність [3, с. 35].

Терміни, які є інструментом вербалізації універсальних понять наділені національно-культурним компонентом. Наприклад, в американській термінології використовується «*larceny*», а не «*theft*» як у британській для вираження поняття «крадіжка», «*arrestwarrant*», а не «*bench*» для вираження поняття «ордер на арешт» [1].

У юридичній літературі існує поділ, згідно з яким виокремлюють три види юридичних термінів: 1) загальноновживані терміни, які використовуються в повсякденній мові й зрозумілі всім; 2) спеціально-юридичні терміни, які володіють особливим правовим змістом і служать для позначення юридичних понять, вираження юридичних конструкцій, галузевої типізації і т. п.; 3) спеціально-технічні юридичні терміни, які відображають галузь спеціальних знань, наприклад, правила техніки безпеки, технічне обслуговування обладнання, проведення експертизи технічних рішень тощо [3].

Існують певні труднощі, з якими стикається перекладач у процесі перекладу юридичної термінології. Варто зазначити, що специфіка термінів визначає важливість їх точного застосування, що полягає не у вживанні слів, а в систематичному функціонуванні такого явища, як право. Уникнути помилок може тільки фахівець, який володіє достатніми знаннями не тільки в галузі лінгвістики і теорії перекладу, але й у галузі права. Результати аналізу свідчать про розповсюдженість таких перекладацьких проблем:

1. Полісемія (багатозначність) термінології в юридичній сфері.

Наприклад, термін «*agreement*» в юридичній літературі часто представлений через «*treaty*» (договір). Ці два поняття можуть здаватися тотожними. Однак «*agreement*» також може мати такі значення як «згода»,

«рішення». Одночасно «*treaty*» у низці випадків має на увазі не договір(домовленість), а процедуру переговорів, спрямованих на результат. У таких випадках контекст відіграє значну роль [4, с. 123–124].

2. Нове значення загальноживаної лексики.

У мові права спостерігається досить частотне вживання слів і словосполучень, що належать до нейтральної лексики. Специфіка такої лексики полягає в тому, що такі лексеми в текстах юридичної тематики часто отримують новий смисл. Внаслідок цього, якщо застосування основного значення загальноживаного слова в конкретному контексті не є можливим, слід відповідно до словника знайти інші значення слова, з урахуванням більш вузького значення лексичної одиниці, напр.: *goodoffices* – посередництво в справах, *gamelaw* – закон про правила полювання [5, с. 160].

3. Вибір українського еквівалента для понятійної лексики.

До понятійної лексики належать слова загальнолітературної мови, вживання яких часто спостерігається в конкретній галузі, наприклад, у текстах договорів, поліцейських протоколах, судових документах і т. п. Оскільки такі лексеми зберігають своє загальне значення, їх не можна розглядати в якості юридичних термінів. Тим не менш, через їх часте використання в юридичній сфері в обох мовах за такими словами фіксуються стійкі відповідності, напр.: *allowtheappeal* – дозволити (задовольнити) апеляцію. [6, с. 127].

4. Хибні друзі перекладача.

Так звані «хибні друзі перекладача», тобто інтернаціональна лексика, привносять додаткову складність у процес перекладу юридичних текстів, оскільки далеко не завжди при перекладі іншомовних запозичень у мові перекладу вживаються ті ж слова. Наприклад, словосполучення «*courtreporter*» має значення «секретар суду», а не судовий репортер, «*marshal*» – це «судовий виконавець», а не носій високого військового чину і т. д. [7, с. 127].

5. Метафорична та ідіоматична термінологія юридичної сфери.

Група термінів цього типу представлена словосполученнями, що містять лексеми з метафоричним значенням, а також термінами-фразеологізмами. Фразеологічними одиницями називаються стійкі словосполучення, які вирізняються незмінністю лексичного ряду і ускладненим значенням. Значення фразеологічної одиниці неможливо вивести з її окремих складових елементів, а також його неможливо виділити на основі складання значень цих елементів. Мовні ідіоми є стійкими, давно сформованими, такими, що володіють емоційним забарвленням, мовними зворотами, походження складових компонентів яких може бути невідомим навіть для носіїв мови, що, тим не менш, у цілому не перешкоджає адекватному їх сприйняттю [8, с. 92].

Труднощі перекладу ідіоматичної та метафоричної термінології полягає в тому, що дослівний переклад усіх елементів ідіоми (кальки) в подібних випадках зазвичай не дає можливості вгадати їх значення, напр.: *thefreedomoftherule* – право на виступ в шотландських судах (для шотландського адвоката), *beartandpartinsmth* – брати участь у злочині [8, с. 94].

6. Імпліцитна термінологія.

Іноді англomовні юридичні терміни мають у своєму складі формально невиражені компоненти значення, так звані імпліцитні семи. Сема – це мінімальний складовий елемент лексичного значення. Для розуміння сенсу такого терміна слід подумки додати пропущені лексичні одиниці, в результаті чого може знадобитися перетворення всієї структури словосполучення, напр.: *dyingtestament* – *testamentof a personwhois dying* – передсмертний заповіт (а не заповіт, що втрачає свою силу) [9, с. 18].

7. Псевдотермінологія.

Псевдотермінами в науковій літературі зазвичай називаються словосполучення, компоненти яких належать до загальнолітературної мови або розмовної лексики, що мають у своєму складі лексему, що входить до правової термінології (наприклад: *law, lawyer, jurist, jurisdiction*). Поява таких термінів пов'язана з наявністю метафоричних переносів і омонімів [9, с. 61].

Підбиваючи підсумки, необхідно ще раз підкреслити, що гармонізація мовних і правових знань веде до виключення прикрих непорозумінь у практичній діяльності перекладача, який працює з англomовними текстами, що відносяться до юридичного дискурсу.

Література:

1. Артикуца Н. В. Мова права та її вивчення студентами юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах України / Н. В. Артикуца // Культура народів Причорномор'я. – Симферополь : Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского, 2004. – № 49. – С. 155–157.
2. Кияк Т. Р. «Фальшиві друзі перекладача» як проблема міжкультурної комунікації / Т. Р. Кияк // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – Вип. 89 (1). – С. 17–20.
3. Мизецкая В. Я. «Ложные друзья переводчика» в юридических англоязычных текстах и проблемы их перевода / В. Я. Мизецкая // Вісник Сумського державного університету. Серія: Філологічні науки. – Суми : Сумський державний університет, 2003. – № 4 (50). – С. 154–158.
4. Тесля І. В. Особливості перекладу безеквівалентної лексики [Електронний ресурс] / І. В. Тесля. – Режим доступу : <http://www.oldconf.neasmo.org.ua/node/2797>
5. Ділова українська мова: Посібник для студентів вузів/ За ред. Н.Бабиц. – Чернівці, 1996.
6. Жайворонок В.В. та ін. Українська мова в професійній діяльності: Навч.пос., К.: Вища школа, 2006.
7. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми/ В'ячеслав Іванович Карабан. –Київ: Наукова книга, 2002. –564с.
8. Овсяннік Р.П. Особливості англійської юридичної термінології в економічному дискурсі // Матеріали 2-ї західно-регіон. наук.-метод. конф. викладачів іноз. мов вищих навч. закладів “Лінгво-дидактичний плюралізм

навчального процесу з іноземних мов у вищих навчальних закладах”. – Тернопіль. –1999. –С. 142–146

9. Українсько-англійський словник бізнесових термінів. Чернівці : Видавнича спілка “Час”, 1992. – 218 с.

Дашкова А. Д.

Драматизація як ефективний засіб розвитку англомовного діалогічного мовлення студентів

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»,
Харківської обласної ради, Харків*

На сучасному етапі розвитку технічних винаходів та новітніх методик освітній процес потребує впровадження сучасних засобів задля забезпечення високого рівня оволодіння іноземною мовою. Досить важко зробити процес навчання ефективним для студентів у вищій школі, використовуючи лише традиційні методи навчання.

Серед передових методів у процесі навчання англійської мови велика увага приділяється інтерактивним методам, заснованим на особистісно орієнтованому підході до студентів, який спрямований на розвиток не тільки творчого потенціалу учня, а й умінь швидко мислити та реагувати, покращуючи комунікативні навички.

Мета викладача іноземної мови полягає в тому, щоб розвивати у студентів навички іншомовного мовлення. Для досягнення цієї мети викладачі повинні організовувати навчальну діяльність в парах і групах, щоб дати студентам можливість використовувати мову у спілкуванні віч-на-віч [1, с. 342]. З одного боку, викладання повинно бути активним та цікавим, але з іншого боку, використання традиційних методів не може створити достатню мотивацію та інтерес до навчання студентів.

Одним із ефективних засобів для розвитку навчання іншомовного мовлення є драматизація, що забезпечує реалістичне середовище для

іншомовної практики, знімає емоційне напруження і, таким чином, покращує сприйняття та активізує процес засвоєння інформації студентами [2, с. 20].

Включення елементів драматизації у процес навчання іноземної мови може допомогти студентам навчатися міркувати щодо проблемних ситуацій; забезпечує можливість виконувати різноманітні ролі і таким чином оцінити іншу точку зору.

У процесі наукового пошуку виявлено, що окремі аспекти дослідження представлено в низці робіт вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, ефективність драми як навчального підходу для розвитку усного володіння другою мовою представлено в роботах А. Галанте й Р. Томсон; особливості навчання іноземних мов із застосуванням драматизації розглядали також П. Ладус, М. Шеєв, Е. Целікас, Ш. Уеселз, які вважали драматизацію перспективним прийомом для вдосконалення процесу оволодіння іноземною мовою. У сучасних дослідженнях драматизація розглядається як самостійна технологія для засвоєння теми (В. Караковський), як структурний елемент іншої технології (Н. Коряковцева, Є. Полат), як засіб і технологія виховання (С. Фейгінов, Н. Щуркова), як педагогічний засіб формування комунікативної культури майбутніх учителів (З. Побежимова), як одна з форм представлення творчого проєкту (Є. Полат).

Однак, питання використання драматизації задля розвитку англомовного діалогічного мовлення є досить актуальним та спричиняє багато дискусій щодо умов ефективного його впровадження у процес навчання іноземної мови.

Мета дослідження полягає у визначенні можливостей драматизації для розвитку англомовного діалогічного мовлення студентів та визначенні умов її ефективного впровадження у процес навчання іноземної мови.

Деякі вчені (Є. Полат, А. Галанте) виступали за інтеграцію елементів драматизації на заняттях іноземної мови, адже їх використання підвищує академічні результати. Це пояснюється тим, що активується розвиток мислення, уяви, співпраці, студенти залучаються до мистецтва художнього слова. Таке навчання допомагає краще усвідомлювати мовні досягнення, оскільки викликає

у них природне бажання активного навчання та кидає виклик використанню творчості та критичного мислення. Це зменшує їх збентеження та гальмування, оскільки помилки стають звичайною частиною навчального процесу. Завдяки драматизації студенти відчують творчість та отримують творчу насолоду від ролі артиста, практикуючи використання іноземної мови між собою[1, с. 342].

Драматизація може бути поєднана з багатьма різноманітними методами навчання, що надає додаткову потужну підтримку впровадженню її як засобу навчання на заняттях іноземної мови [3, с. 160]. Дійсно, драма об'єднує всі методи навчання, дозволяючи кожному студенту по-різному реагувати і сприймати інформацію. Драма – це інструмент, який об'єднує емоції та навчання.

О. Дацків також зазначав, що засоби драматизації підвищують бажання студентів вивчити іноземну мову. Він наголошував на тому, що використання драми в аудиторіях є потужним інструментом для мотивації учнів, студентів та допомагає їм зрозуміти навчальні матеріали[4, с. 100]. Учений проголосив, що драматизація тексту завжди є мотиваційною і що якщо учні не зацікавлені в тому, що викладається, вони не навчаються. Елементи даного засобу стимулюють та підтримують мотивацію студентів, оскільки вони цікаві та розважальні, а, отже, викликають почуття, що може забезпечити підвищення продуктивності на занятті.

Для полегшення проведення цього методу студенти мають накопичити певний досвід з драми, а для цього заздалегідь пройти певну підготовку за такими етапами: Впровадження ігор, які містять драматичні елементи. Для них характерні наявність стійкого тексту, вільної творчої гри, яка виступає як драматизація; вільне відтворення сюжетів, які були прочитані чи розказані викладачем; безпосереднє розігрування п'єси [5, с. 207]. І тільки після цього можна переходити до підготовки безпосередньо до вистави.

Отже, проведені дослідження дозволили зробити висновок про важливість та широкі можливості драматизації як ефективного засобу розвитку англomовного діалогічного мовлення студентів. Це підтверджує аналіз теоретичного поля дослідження (В. Караковський, Є. Полат, М. Кумпан, Н.

Щуркова, С. Кириченко). З'ясовано, що важливим у процесі розвитку англомовного діалогічного мовлення засобами драматизації є дотримання наступних умов: упровадження ігор, які містять драматичні елементи та характеризуються наявністю стійкого тексту, вільної творчої гри; вільне відтворення сюжетів, які були прочитані чи розказані викладачем; безпосереднє розігрування п'єси.

Ці умови сприяють підвищенню розумової активності студентів, стимулюють уяву, пробуджують емоції та створюють умови для вільного спілкування.

Література:

1. Гайдукова Л. В. Формування професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні у майбутніх учителів англійської мови : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Л. В. Гайдукова. – К., 2008. – 342 с.

2. Гапонова С. В. Огляд зарубіжних методів викладання іноземних мов ХХ століття / С. В. Гапонова // Іноземні мови. – 2010. – № 2. – С. 18–22.

3. Дацків О. П. Драматизація у навчанні іноземних мов у педагогічних вищих навчальних закладах / О. П. Дацків // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : Філологічні науки. Випуск 20. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – С. 159–162.

4. Дацків О. П. Врахування індивідуально-психологічних особливостей майбутніх учителів іноземних мов у навчанні говоріння засобами драматизації / О. П. Дацків // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2010. – № 2. – С. 98–104.

5. Кумпан М. Б. Театралізована діяльність на уроках іноземної мови у школі. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. 2011. № 9-10. С. 203-209.

Дегтярєва В. С.

Лексико-семантична класифікація дієслів англійської та української мов

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Лексико-семантична система мови – це мовний рівень, який складається зі слів та їх значень. Він є найбільш рухомим з-поміж усіх рівнів мови. Ця мовна система ґрунтується на синтагматичних, епідигматичних і парадигматичних відношеннях. Парадигма досліджує відношення між мовними одиницями на основі спільності або відмінності їхнього семантичного змісту. Найбільше парадигматичне об'єднання – лексико-семантичне поле як сукупність лексем, об'єднаних спільністю змісту (часом і схожістю формальних показників), що віддзеркалюють функціональну, понятійну або предметну подібність позначуваних явищ [1, с. 99].

Актуальність статті визначена наявністю різних критеріїв щодо класифікації дієслів. Мета роботи полягає в розгляді та аналізі існуючих класифікацій дієслів англійської та української мов на основі категорій конкретності/абстрактності; в порівнянні лексико-семантичних класифікацій дієслівної лексики обох мов із виокремленням спільних і відмінних рис.

У сучасній лінгвістиці існують різні підходи до класифікації дієслівної лексики. Розрізняють традиційні семантичні і тематичні класи. Останні є спадкоємцями семантичних полів Тріра та інших ранніх досліджень цього типу [3, с. 23]. Сюди можна віднести 48 дієслівних класів для англійської мови Б. Левіна.

Поруч із ними існують аспектуальні класи дослідника З. Вендлера. Він виокремив чотири основні класи дієслів: states (стативи), activities (діяльності), accomplishments (завершені/виконані дії), achievements (досягнення) [3].

Дієслова, які об'єднані в тематичну групу відчуття, характеризуються поширенням на духовний світ людини, виражають її настрій. Наявна

класифікація психічних станів у психології дозволила виокремити дієслівну лексику на їх позначення в окремі лексико-семантичні класи, найбільшим серед яких є ланка дієслів емоційного психічного стану (ДЕПС). Це явище притаманне обом мовам: англійській і українській. До ДЕПС відносяться дієслова, що позначають емоційний стан суб'єкта щодо подій та явищ дійсності. У межах ДЕПС виділяють такі семантичні групи [2, с. 170-172]:

1 Дієслова емоційного психічного стану зі значенням «радість у роботі», які виражають переживання суб'єктом цього психічного стану відчуття втіхи, задоволення, радості від робочого процесу й/або результату. Наприклад, *англ. rejoice* – *укр. радіти*.

2 ДЕПС зі значенням «потяг, порив», що вказують на бажання, прагнення (чимось володіти або щось зробити). Приміром, *англ. long (for sth)* – *укр. жадати*.

3 Дієслова зі значенням «прихильність», які позначають переживання почуття симпатії, любові, приязні суб'єктом до кого-небудь. Як-от *англ. adore* – *укр. леліяти*.

4 Словниковий склад на позначення «сорому». Прикладом слугують слова *be ashamed (of)* – *зашарітися*.

5 Дієслівна лексика зі значенням «страждання», яка має на увазі відчуття душевного, морального болю. Сюди можна віднести почуття печалі, горя, мук, туги. Як приклад, *англ. suffer* – *укр. тужити*.

6 Дієслова психічного стану «страх», що об'єднані переживанням особою почуття жаху, наляканості. Наприклад, *англ. horrify* – *укр. настрашити*.

7 Дієслова на позначення «жалості», які передають почуття жалю, співчуття. Приміром, *англ. pity* – *укр. втішати*.

8 ДЕПС зі значенням «хвилювання», що виражають занепокоєння, тривогу, нервові збудження. До цієї групи можна віднести такі дієслова: *англ. worry (about)* – *укр. непокоїтися*.

9 Дієслівна лексика, що стосується відчуття «відрази»: переживання людиною неприязні, презирства, огиди. Сюди можна навести такі приклади: *англ. disgust – укр. відштовхувати*.

10 Словниковий склад зі значенням «злість», який вказує на відчуття агресії, гніву, досади, роздратування. Скажімо, *англ. rage – укр. лютувати*.

11 Дієслова емоційного стану «подив», що позначають почуття враженості, здивування живої істоти. Наприклад, *англ. astonish – укр. приголомшувати*.

Добре відомо, що сучасне життя людини – це постійний рух, тому доводиться часто стикатися з потребою у висловленні інформації про переміщення суб'єкта та об'єкта. Семантичними ознаками концепту «рух» є конкретизована направленість, спрямованість, швидкість руху, його інтенсивність, якість і спосіб; стан суб'єкта, який перебуває в русі; середовище пересування. Дієслова руху позначають фізичне переміщення в просторі.

К. Феллбаум поділив англійські дієслова на 15 класів, відповідно до семантики основного компонента [6]. Нижченаведена класифікація чітко й лаконічно відображає дієслівну систему будь-якої мови. Тому її можна вважати універсальною:

1 Дієслова зміни стану, група адвербіальних дієслів, головним елементом яких є сема «ставати якимось»: *wake (up) – прокидатися*.

2 Дієслова комунікації, що називають невербальне і вербальне спілкування: *тurtur – знизувати плечами*.

3 Дієслівна лексика соціальної взаємодії. Вона семантично співвіднесена до будь-якої сфери соціального життя людини: *employ – лікувати*.

4 Дієслова споживання, які мають на увазі процеси харчування, споживання напоїв, використання ресурсів, витрати: *swallow – їсти*.

5 Дієслова на позначення природних явищ, погодних умов: *flood – блискати*.

6 Емоційна дієслівна лексика. Складає значну частку дієслів англійської мови: *dream* – *заздрити*.

7 Контактні дієслова. Вони включають дієслова, що позначають будь-який процес, який пов'язаний із дотиком до поверхні предмета: *cut* – *чистити*.

8 Дієслова володіння. Більшість із них – багатозначні: *possess* – *мати в розпорядженні*.

9 Дієслова руху. Є найчисленнішими з-поміж перелічених категорій: *walk* – *кататися*.

10 Дієслівна лексика на позначення протікання фізіологічних процесів (травлення, дихання) та дій щодо забезпечення життєдіяльності організму (особиста гігієна, одягання, догляд за зовнішністю): *breathe, clean (the teeth)* – *дихати, розчісуватися*.

11 Дієслова творення. Вони об'єднані змістом фізичного створення певного предмета: *create* – *майструвати*.

12 Статичні дієслова. Є нечисленними й позначають перебування об'єктів, предметів у стані спокою в певному місці: *forget, belong* – *довіряти, помічати*.

13 Дієслівна лексика, що позначає прагнення, досягнення. Її семантика тісно пов'язана з темами ігор, спорту, військових дій (у яких змагання виступає невід'ємним компонентом), а також повсякденних дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей суб'єктом дії: *compete, attain* – *намагатися, перемагати*.

14 Дієслова сприйняття. Сюди належать дієслова, які передають зорове, слухове, нюхове, смакове сприйняття: *glance, smell* – *чутти, смакувати*.

15 Дієслова пізнання (когнітивні). У цій групі знаходяться дієслова зі значенням ментальної діяльності: *learn, investigate* – *заглиблюватися, довідуватися* [6].

Відомий лінгвіст В. М. Русанівський репрезентував таку класифікацію дієслівних лексичних одиниць за формальними ознаками: дієслова на позначення фізичного стану, дієслова побажань, модальні (наприклад, які

виражають можливість) тощо [5]. Натомість В. В. Мартинов, П. П. Шуба, М. І. Ярмош представили дієслівну класифікацію на семантичному рівні, виокремивши наявність/відсутність об'єкта і суб'єкта, змін у суб'єкті, об'єкті або дії: дієслова діяльності, стану, перетворення, руху, переміщення, зміни стану та відношення [4].

Порівнюючи зазначені вище класифікації дієслівних лексичних одиниць, спільними ланками для англійської та української мов є дієслова зі значенням дій, стану та його зміни, руху, релятивні, модальні.

Література:

1. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика : учебное пособие. Москва : Эдиториал УРСС, 2000. 352 с.
2. Коренькова О. А. Лексико-семантична класифікація дієслів емоційного психічного стану в українській, німецькій та англійській мовах. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2018. Т. 1. – № 3. С. 169-174.
3. Ляшевская О. Н., Падучева Е. В. Онтологические категории имен эмоций. Научно-техническая информация. Серия 2: Информационные процессы и системы. 2011. № 5. С. 23-31.
4. Мартинов В. В. Категории языка. Семиологический аспект. Москва : Изд-во «Наука», 1982. 191 с.
5. Русанівський В. М. Спроба визначення семантичних груп дієслів на основі формальних критеріїв // Структурно-математична лінгвістика. Київ : Наукова думка, 1965. С. 56-65.
6. C. Fellbaum. English Verbs as a Semantic Net. 1990. № 4. P. 278-301.

Дмитренко Надія Євгенівна
Особливості німецько-українського перекладу імперативних
конструкцій

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Харків*

Імператив – це комунікативно зорієнтоване категорійне утворення, що пристосоване системою мови для ретрансляції адресованого волевиявлення. Ця мовна одиниця має відповідні граматичні, семантичні та семантико-синтаксичні ознаки, забезпечуючи відображення ірреальної модальної семантики, що потенційно може стати дійсною. Особливість імперативних конструкцій полягає у тому, що їх використовують для апеляційного спілкування. Призначенням спонукальних мовних конструкцій є виклик до конкретної дії. Імперативні висловлення є значною частиною мовної продукції людини, оскільки з їх допомогою регулюється суспільно-виробнича діяльність. Традиційно імператив відносять до морфологічної граматичної категорії способу дієслова, що вживається з дієслівними розрядами числа, особи, стану і зовсім не перетинається з категорією часу, а також з дійсним та умовним способами.

У німецькій та українській мовах дієслово має однакове лексико-граматичне значення й позначає дію у широкому розумінні цього слова. Дієслова наказового способу змінюються за числами й особами: в однині вони мають форму другої особи, а в множині – форму першої і другої особи. Особливістю форми наказового способу в реченнях є відсутність підмета. [1, с. 17]

На думку фахівців, модальне значення імперативу виникає в результаті взаємодії вищо-часового значення неподільної цілісності дії. Також чималу роль тут відіграють контекст і мовленнєва ситуація. [3, с. 27]. Й. Крекич констатує, що семантика імперативу та вид імперативних ситуацій залежить від того, кому адресоване волевиявлення мовця, а головним морфологічним показником ситуації є особа та число дієслова. [4, с. 149]. Оскільки імператив

у німецькій мові формує один із комунікативних типів речення (спонукальну пропозицію), він може кваліфікуватися і як одиниця синтаксису, що становить поряд з оповідальною та запитальною пропозиціями (у яких використовуються тільки форми індикатива та кон'юнктива, але не форми імперативу) особливу синтаксичну категорію.

За змістом форми імперативу не можна вважати ні реальними, ні ірреальними, оскільки вони не виражають будь-якого факту, який може характеризуватись як реальний чи нереальний. Разом з тим, у лінгвістичній літературі робляться спроби віднести імператив або до реалісу (у широкому розумінні слова), або, навпаки, до ірреалісу. Імперативу може також приписуватися значення потенційності, що пов'язує ірреальність з реальністю, що перетворює деякий ірреальний стан справ на реальний.

Вживання імперативу обумовлюється наявністю в ситуації спілкування як мінімум двох учасників: того, хто говорить (що є волевиявителем) і слухач (адресата волевиявлення). Таким чином, сфера вживання імперативу обмежується зазвичай лише ситуаціями безпосереднього спілкування і явно вказує на ідентичність форм імперативу. [2].

Якщо розглядати вживання імперативу в діловому спілкуванні, то дієслівний імператив використовується для спонукання реципієнта ділового листа до певної дії досить часто, але тільки з обов'язковим пом'якшуючим елементом *bitte*, який часто займає в реченні перше місце перед дієсловом. Використання інфінітива у функції спонукання для ділових листів не є характерним. Заохочування може виражатися модальними дієсловами та деякими іншими дієсловами, подібними до них за семантикою та вживанням. Так, для вираження спонукань до дії через повинне використовуються модальні дієслова *müssen* і *sollen*; для висловлювання заборони дії через повинність – поєднання дієслів *müssen*, *sollen* і *dürfen* з негативною часткою *nicht*; для висловлення заборони дії через заперечення повинності поєднання дієслова *brauchen* з негативною часткою *nicht* притаманній діловим листам. Тому властивості імперативності залежать від відносин учасників

спілкування та властивостей ситуації в цілому, характер імперативності визначить весь текст загалом. [6].

Щодо особливостей перекладу, то в українській мові виділяється група конструкцій, які збігаються на вигляд з імперативом, але відрізняються від нього значенням. Такі конструкції називаються квазіімперативами. Це зумовлено тим, що деякі лексеми істотної форми імперативу набувають нестандартних іллокутивних функцій.

Крім того, у багатьох випадках вживання належного квазіімперативу суб'єкт імперативної дії не отримує експліцитного виразу. Такі пропозиції мають узагальнено-особистий характер і лише імпліцитно ставляться до першої чи третьої особи.

Тобто, можна сказати, що морфологічна форма імперативу в українській мові має не тільки пряме директивне значення, а й ряд інших функцій. Не дивлячись на наявність із подібним значенням в німецькій мові, квазіімперативні конструкції в українській мові можуть становити певні труднощі для перекладача. Більш розповсюдженим методом перекладу виявилось уподібнення, що полягає у використанні іншої граматичної форми із подібними функціями, з елементами експлікації та стилістичної компенсації. Практично у всіх випадках спосіб пропозиції змінюється на дійсне. Таким чином, квазіімперативні конструкції вимагають комплексного перетворення при перекладі німецькою мовою. [5].

Література

1. Бирюлин Л.А. Презумпции побуждения и прагматика императива. Типология и грамматика. – Москва : Наука, 1990. – С. 162–173.
2. Боднарук Е. В. Семантика и прагматика императива (на материале немецкого языка)// Вести. Новосиб. гос. ун-та. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2018. Т. 16, №3. – С. 67-76.
3. Валгина Н.С. Теория текста. – Москва : Логос, 2003. – 279 с.
4. Крекич Й. Побудительные перформативные высказывания. – Москва, 1993. –241 с.

5. Полонская А. Б. Локтионова К. В. Особенности перевода квазиимперативных конструкций с русского языка на немецкий. 2003.

6. Черников М. О. Реализация императивных иллокуций в текстах деловой корреспонденции (на материале немецкого языка). Вестник СПбГУ. – Сер. 2, 2003, вып. 4 (№26).

Дуль О. В.

Роль викладача іноземної мови в процесі організації дистанційного навчання у закладах вищої освіти

Красноградський педагогічний фаховий коледж

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Красноград

Бурхливий розвиток усіх сфер сучасного життя, а особливо освітньої діяльності, вимагає від викладачів закладів вищої освіти формування здатності та вмінь до самоосвіти та саморозвитку. Інтеграція елементів дистанційного навчання, а з огляду на карантинні обмеження 2020 року, й активне його впровадження в освітній процес України кидають неабиякі виклики традиційним формам викладання іноземної мови. Зазначене зумовлює висунення нових вимог до викладача іноземної мови та необхідність розробки переліку умінь, що має опанувати викладач для успішного здійснення педагогічної діяльності в умовах дистанційної освіти.

Дослідженням проблеми впровадження дистанційного навчання займалися такі українські та закордонні вчені, як: С. Вітвицька, А. Кларк, В. Кухаренко, М. Мур, А. Петров, Є. Полат, М. Сімонсон, О. Тищенко, В. Ясулайтіс та багато інших. Такі науковці як Н. Беседін, Л. Значенко, О. Рибалко, Н. Сиротенко у своїх роботах розкривали роль викладача (тьютора) в системі дистанційного навчання. Однак, зазначене питання залишається актуальним та дискусійним і у сьогоденні. Отже, метою статті є

визначення ролі викладача іноземної мови в процесі організації дистанційного навчання у закладах вищої освіти.

Загальновідомо, що головною метою навчання іноземних мов є формування здатності здобувачів освіти спілкуватися іноземною мовою в типових ситуаціях повсякденного життя. Тому викладач в процесі дистанційного навчання має створити умови для успішної реалізації цієї мети, що зі свого боку вимагає від нього опанування такими вміннями: застосовувати форми вербальної і невербальної комунікації; проводити та залучати здобувачів освіти до віртуальної дискусії; встановлювати міжособистісну взаємодію з аудиторією в онлайн режимі; раціонально використовувати засоби інформаційно-комунікаційних технологій для здійснення комунікативної взаємодії; враховувати психологічні особливості поведінки студентів та знаходити індивідуальний підхід в умовах опосередкованого спілкування; створювати позитивний емоційний клімат та застосовувати механізми усунення бар'єрів у віртуальному середовищі [3, с. 533].

Разом із тим, застосування інформаційно-комунікаційних технологій, що є неодмінною умовою впровадження дистанційного навчання, потребує високого рівня інформаційної компетентності викладача іноземної мови. Сюди відносимо вміння володіти на рівні упевненого користувача основними інтернет-додатками та програмною платформою, що передбачена дистанційним навчанням, розробляти мультимедійне забезпечення, використовувати відеоінформацію [4, с. 78].

Також, не менш важливими вміннями викладача іноземної мови в умовах дистанційного навчання вважаємо наступні: обирати шляхи оптимальної подачі навчального матеріалу для досягнення максимальної ефективності; самостійно створювати та опрацьовувати навчальний дистанційний курс; компетентно розробляти методичне забезпечення курсу; виявляти та долати труднощі, що виникають у здобувачів освіти під час дистанційного навчання; мати загальний достатній комунікативний та

інтелектуальний рівень розвитку, бажання слідувати новим освітнім тенденціям; мотивувати здобувачів освіти до вивчення іноземної мови [1, с. 121].

З огляду на це, дистанційне навчання іноземної мови у порівнянні з традиційною формою дає викладачу можливість обирати самостійний шлях пошуку оптимальної та ефективної моделі реалізації системи навчання, а отже сприяє формуванню таких якостей особистості викладача, як ініціативність, самостійність, креативність, майстерність, новаторство та відповідальність [2, с. 276].

Результати здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок, що в процесі дистанційного навчання іноземних мов викладач може зіткнутися з низкою проблем, зумовлених специфікою інтернет середовища. Для подолання цих труднощів викладач має опанувати ряд умінь та навичок, що вимагає спеціальної підготовки, компетентності та адаптивності до сучасних умов. Як показав досвід нагального ініціювання дистанційного навчання, реформування вищої освіти вимагає формування нового типу викладача – тьютора, який є запорукою ефективного впровадження дистанційного навчання.

Література:

1. Довбиш Н. Є. Сучасна роль викладача в системі дистанційного навчання / Н. Є. Довбиш, М. В. Петченко // Наукові тренди постіндустріального суспільства. – Рівне, 2020. – Т. 1. – С. 120-123.
2. Жулкевська В. Роль тьютора в процесі дистанційного навчання у вищій школі / Віра Жулкевська // Вісник Львів. Ун-ту. – 2005. – Вип. 19, Ч. 2. – С. 276–280.
3. Рязанцева О. В. Уміння викладача дистанційної системи освіти, необхідні для успішної комунікативної взаємодії з учасниками навчального процесу / О. В. Рязанцева // Молодий вчений. – 2016. – № 12.1 (40). – С. 531-535.

4. Using information and communication technologies for the formation of linguodidactic competence of future foreign language teachers [Електронний ресурс] / Т. А. Vakaliuk, О. О. Osova, О. А. Chernysh // Information Technologies and Learning Tool. – 2021. – Vol. 82. – No 2. – P. 77-92. Режим доступу до журн. : <https://doi.org/10.33407/itlt.v82i2.3868>.

Євсігнєєва О. Ю.

**Топоніміка Великої Британії та проблеми перекладу топонімів в
художній літературі**

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Харків*

Згідно з літературознавчою енциклопедією, «Топоніміка (грец. *topos* місце і *онума* ім'я) – розділ ономастики, який вивчає географічні назви (топоніми), їх функціонування, походження, значення, структуру та ареал застосування» [5, с. 489]. Топоніми – особливий пласт лексики будь-якої мови. Протягом століть в залежності від особливостей розташування та історичних подій люди давали назви містам, селищам, вулицям, річкам, островам тощо. І ці назви майже ніколи не були випадковими: в кожному з них ніби «вплетено» культурологічний аспект певного народу.

У сучасній теорії та практиці перекладу гостро стоїть питання правильності (коректності) передачі топонімів. Цій проблемі присвячена безліч дослідницьких робіт, серед найбільш вагомих можна виділити праці О. В. Суперанської [6], В. С. Виноградова [2] та С. Флорина [8]. Вони пропонували класифікувати як реально існуючі топоніми, так і ті, що були вигадані письменниками. Незалежно від типу топонімів, вони всі передаються з мови оригіналу на мову перекладу трьома основними засобами: описом (тлумаченням), калькуванням та транскрипцією. На думку М. К. Кабакчі (російської філологині), слід перекладати значущі або автологічні (англ. *autological* або *homological word*; тобто такі, назва яких відповідає їх

властивостям. Наприклад, англ. *Hatter* – укр. *Капелюшник*) топоніми, оскільки вони володіють не тільки номінативною функцією, а ще й оцінною характеристикою. Якщо подібний топонім передати за допомогою транскрипції, то ми не зможемо справити емоційний вплив на реципієнта (читача) [3, с. 348].

С. Ю. Рубцова у своєму дослідженні вигаданих топонімів підрозділяє їх на безліч груп відповідно до місця, яке вони позначають. Масив прикладів включає міфологічні тексти, Біблію, художню літературу та світ ЗМІ [4, с. 169]. Перекладач художніх текстів може зіткнутися з недостатньою кількістю інформації щодо змісту одиниць або особливостей їх використання за умов певного контексту. Зрозуміло, що водночас можуть існувати декілька варіантів перекладу, які були здійснені різними людьми, але завжди усувається приблизний переклад, оскільки він спотворює зміст.

Найчастіше вигадані топоніми зустрічаються в художній літературі, іноді в одному тексті з реальними. Так, у тексті роману Б. Стокера 'The Snake's Pass' («Зміїний перевал») поряд з реально існуючими назвами графств *Clare*, *Galway*, *Mayo* і столицею Ірландії Дубліном читач стикається з назвою міста *Carnaclif*, куди прямує головний герой. Назва *Carnaclif* не становить особливої проблеми при перекладі, вона вимовляється відповідно до норм англійської мови – Карнакліф.

Оскільки ця стаття присвячена британській топоніміці (а, як відомо, топоніміка кожної країни має свої характерні риси), слід згадати про особливості географічних назв Сполученого Королівства.

Топонімія Великої Британії характеризується лінгвістичним багатством та різноманітністю. Елементи, що входять до складу топонімів цієї держави, беруть свій початок з мов п'яти різних народів – кельтів, римлян, англосаксів, скандинавів, французів. Кожен із цих народів зробив свій внесок у топонімію країни, перетворюючи з часом давні англійські топономінації на ті, якими вони є сьогодні.

Топоніми Великобританії, відповідно до їх етимології, поділяються на споконвічні, запозичені та гібридні. Споконвічні назви (Old English) переважають на території Англії, у той час як на півночі, північному сході та заході країни спостерігається значна кількість назв скандинавського походження (Old Danish, Old Norse), а також повсюдно присутні топонімації нормано-французького, латинського та кельтського походження (Norman-French, Latin, Celtic). У Північній Ірландії, Уельсі та більшій частині Шотландії переважають номінації кельтського походження, хоча є також значна кількість топонімів англосаксонського, скандинавського та нормано-французького походження. [1, с. 62].

Переважає більшість географічних назв в Ірландії – це англійські адаптації ірландських імен мови, тобто адаптації ірландських імен до англійської фонології та орфографії. Вивчення географічних назв в Ірландії включає особливості історії країни і географію, і розвиток ірландської мови. Назва Ірландія походить від ірландської назви *Éire*, на додаток до німецького слова *Land*. У міфології, Ірландія була ірландською богинею землі та суверенітету [10].

Шотландська топоніміка походить від мов Шотландії. Топоніміка варіюється в кожному регіоні, який відображає мовну історію кожної частини країни. Більшість топонімів на сході Шотландії мають галльське походження, так само невелика кількість елементів піктського асимілювалася в загальній топоніміці. Майже кожен топонім на Північних островах походить від скандинавської мови. На західних островах є також багато назв норвезького походження, це ж відноситься і до узбережжя материка. У гірській місцевості, імена, перш за все, шотландською гельською, з акцентом на природні об'єкти, такі елементи, як *Glen-* (долина) і *Inver-* (злиття, рот), є спільними [9].

Як щодо художньої літератури, одним з найбільш відомих творів жанру фентезі є роман-трилогія англійського письменника, філолога та професора Оксфордського університету Дж. Толкіна. Ці книги рясніють вигаданими антропонімами та топонімами, тому що Толкін створив свій власний світ,

персонажі котрого розмовляють вигаданими (але не менш детально продуманими) мовами. Отже, наведемо декілька топонімів з роману, на прикладі яких можна зрозуміти, наскільки складна задача постає перед перекладачем під час передачі подібних назв. На щастя, письменник склав невеличкий посібник з того, як перекладати власні імена, що спрощує процес.

Наприклад, прізвище *Baggins* і назва будинку Більбо *Bag End* за задумом мають нагадувати ‘*bag*’ (з англ. «мішок, сумка») і переклад повинен містити корінь зі значенням «мішок». Толкін зазначає, що «подібні назви слід перекласти, інакше порушиться ретельно створена система власних імен і в уявній лінгвістичній історії цього періоду з’явиться незрозуміла назва».

Велику вагу у романі має концепт *doom*. Він фігурує у топонімі *Mount Doom*. Українською цю гору переклали як *Згубну гору* (за А. Неміровою) та *Фатум-гору* (за О. Фешовець). Суто технологічно переклади правомірні, але в порадах перекладачам сам Дж. Толкін особливо наголошував на етимології слова, первинним значенням котрого був судовий присуд (*Doomsday* – День страшного суду). Тож Б. В. Стасюк радить використовувати варіант *Гора Судьби* чи *Судна гора* [5, с. 229].

Таким чином, можна зробити висновок, що, хоча топонімам та їх перекладу присвячена велика кількість праць, вони й досі знаходяться в центрі уваги філологів та перекладачів. Причиною цьому – особливий зміст деяких географічних назв, який неможливо передати такими звичними засобами, як калькування та транскрипція.

Література:

1. Артемова А.Ф., Леонович О.А. Географические названия Великобритании // Иностранные языки в школе. – М., 2010. – №1. – С. 60-67.
2. Виноградов В. С. Лексические вопросы перевода художественной прозы. М.: МГУ, 1978. 172 с.
3. Кабакчи М. К. К проблеме способов перевода топонимов в художественном тексте // Гуманитарные, социальноэкономические и общественные науки. 2015. Т. 2. № 11. С. 348- 350.

4. Рубцова С. Ю. Английские прецедентные единицы с компонентами – вымышленными топонимами // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2016. № 1 (55): в 2-х ч. Ч. 2. С. 165-174.
5. Стасюк Б.В. Дж.Р.Р.Толкін: Інтерпретація крізь призму античності. Інозна філологія. 2010. Вип. 122. С. 229-234
6. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. М.: Наука, 1973. 367 с.
7. Топоніміка // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — Київ : ВЦ «Академія», 2007. — Т. 2 : М — Я. — С. 489.
8. Флорин С. Непереваемое в переводе. М.: Междунар. отношения, 1980. 352 с.

Електронні ресурси:

9. «The Anglo-Saxon Chronicles» Source: Garmonsway, G.N. (1994) The Anglo-Saxon Chronicle. Everyman. Retrieved 21 October 2021.
10. Where does the name Ireland come from?". IrishCentral.com. 26 August 2021. Archived from the original on 21 October 2021. Retrieved 21 October 2021.

Ємельянова Д.Р.

Адаптація та стилістична обробка тексту як різновид перекладу
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Серед численних проблем, що вивчаються сучасною лінгвістикою, важливе місце займає дослідження лінгвістичних аспектів міжмовної мовленнєвої діяльності званою «перекладом» або «перекладацькою діяльністю».

Переклад – це інструмент для налагодження комунікації між носіями різних мов. Перекладач полегшує обмін інформацією між різномовними носіями, здійснюючи передачу інформації мовою перекладу шляхом перекладу тексту, який є комунікативним еквівалентним оригіналу. Цей текст (тобто переклад) не повністю є ідентичним оригіналу. Через низку формальних і семантичних відмінностей між двома мовами він може мати незначні відмінності у формі й змісті. Проте, переклад вважається певною формою існування повідомлення, що міститься в оригіналі, іноземною мовою. Міжмовна комунікація, опосередкована перекладом, значною мірою відтворює процес безпосереднього мовного спілкування, в якому комунікатори користуються однією мовою [1].

Залежно від специфіки оригінального тексту в одних випадках перекладач повинен звертати підвищену увагу на ясність і природність мови, в інших – на естетичну стилізацію, на жартівливість або урочистість, на колорит тощо.

Навіть найкращий переклад неминуче буде відрізнятися від оригінального тексту. Причиною цього є особливе сприйняття оригіналу перекладачем, особливості відмінностей системи мов і соціально-культурного середовища. І дійсно, переклад – це не тільки й не стільки лінгвістичний або літературний, скільки в ширшому сенсі, культурний феномен, оскільки «в кожному перекладі можна говорити про переклад з культуру в культуру» [6, с.66].

Перекладений текст вважається якісним, якщо він відповідає традиціям текстової типології в рамках культури суспільства мови перекладу, тобто тим традиціям, які відомі та очікувані реципієнтом при даних комунікативних умовах. Слід мати на увазі, що у зв'язку з акцентом на мовні та культурні пріоритети реципієнта ступінь наближеності або віддаленості від оригінального тексту може варіюватися в залежності від типу тексту. Тут особливе значення має свідомий вибір перекладачем стратегії точного або адаптивного перекладу. Якщо перекладач готовий пожертвувати інтересами

своєї аудиторії, наприклад, щоб познайомити її з чужою культурою або змінити ставлення до неї, він вдається до репродукції, щоб зруйнувати існуючі стереотипи.

Відносини між адаптацією та перекладом на сьогодні залишаються досить неоднозначними. В цілому, адаптацію можна розглядати як сукупність «перекладацьких дій, в результаті яких текст не сприймається як переклад, але, з усім тим, вважається переведенням вихідного тексту» [7, с.41].

Перше визначення адаптації в перекладі традиційно дається Ж.-П. Вине та Ж. Дарбельне. Вони вважають адаптацію саме перекладацьким прийомом: адаптація використовується, коли тип ситуації, про яку йде мова в іншомовному повідомленні, невідомий в культурі мови перекладу. В цьому випадку перекладачі повинні створити нову ситуацію, яку можна вважати еквівалентною» [9]. Іншими словами, адаптація – це «процедура, яка використовується для досягнення еквівалентності в ситуаціях, коли існують культурні відмінності» [10].

Мета адаптації була сформульована Лоуренсом Роу: Незалежно від того, свідомо чи це робить перекладач чи ні, успішна адаптація дозволяє (або навіть змушує) цільових читачів сприймати текст таким чином, який відповідає його мети, забезпечує оптимальний ефект сприйняття або просто сприяє розумінню конкретного повідомлення [8, с.26].

Поняття адаптації було розширено В. Демецькою, яка наділила його характером перекладацької стратегії, орієнтованої на облік лінгвокультурних стереотипів носіїв мови та культури реципієнта [2, с.98]. Попри цінність проведених досліджень феномена культурної адаптації, жодна з теорій не розкриває повністю його механізм і не пропонує рекомендацій щодо його практичного застосування в перекладі.

При цьому доречно погодитися з В. Демецькою, що адаптація та переклад – принципово різні види практичної діяльності та, на відміну від перекладу, адаптація прирівнюється до руйнування і відокремлення від початкового тексту [3]. Варто згадати думку відомого українського дослідника

В. Радчука, який оцінює адаптацію вельми негативно, порівнюючи її з «чорно-білою графічною мініатюрою великого художнього полотна», що є, хоча і впізнаваною, але не більше ніж копією і до того ж «знеціненою» [5, с.255]. Хоча в той самий час дослідник визнає, що переклад з адаптацією – це двосторонній процес, і що адаптація ступенюється й може бути стадіальною [5, с.256].

Далі автори проводять відмінність між двома типами адаптації [7, с.41]:

- «локальна адаптація»;
- «глобальна адаптація».

Як правило, використання локальної адаптації пов'язано з виникненням ситуативних труднощів в процесі перекладу. Цей вид адаптації застосовується до певних фрагментів тексту для подолання структурних, прагматичних, соціальних або культурних труднощів в межах перекладу. Глобальна адаптація, навпаки, застосовується до всього тексту і викликана «зовнішніми факторами» вихідного тексту. Багато дослідників визначають глобальну адаптацію як процес, який може відбуватися не тільки при перекладі з однієї мови на іншу, але і в межах одного і того ж мови. Такий вид глобальної адаптації називається «монолінгвальною адаптацією» [7, с.34].

На основі цього підходу в перекладознавстві з'явилося поняття прагматичної адаптації, під яким заведено розуміти «трансформацію вихідного повідомлення з урахуванням передачі його прагматичного сенсу».

Традиційно вважається, що прагматична адаптація можлива шляхом додавання в текст перекладу додаткових елементів, що дозволяють істотно наблизити перекладацький дискурс до іншомовного реципієнта, а також шляхом використання різних видів семантичних трансформацій. Прагматична адаптація – це «досягнення бажаного ефекту» (наприклад, переклад реклами). Така адаптація виходить за рамки перекладу, як процесу створення комунікативно еквівалентного тексту. Тому метою прагматичної адаптації є бажана реакція з боку відповідного реципієнта перекладу.

З року в рік питання стилістики привертають увагу все більшого числа лінгвістів і літературознавців, а сама стилістика все більше диференціюється і дезінтегрується на окремі дисципліни. Але в той самий час, як і в будь-який інший науці, тут спостерігається і зворотний процес – інтеграція, тобто зростання взаємовпливу різних галузей знань і виникнення нових розділів синтезу, які об'єднують і узагальнюють ці дисципліни, що вважалися далекими один від одного. Обидві тенденції однаково важливі для наукових досліджень. В. М. Комісаров вважав стилістичну проблему однією з актуальних проблем лінгвістики перекладу і підкреслює, що сам об'єкт стилістики має багато спільного з перекладом як об'єктом лінгвістичного аналізу. При комунікативному підході до зіставлення висловлювань двох мов, на думку В. М. Комісарова, мова йде про їх функціональну і стилістичну тотожність. Тому жанрові й стилістичні особливості оригіналу є важливим фактором при прийнятті рішення про той чи інший спосіб перекладу [4, с.137].

Стилістичні системи мов мають свій національний характер. Стилістичні прийоми різних мов у своїй основі однакові, але по-різному функціонують у мові. Одні й ті ж прийоми використовуються з різною частотою, мають різне стилістичне значення і виконують різні функції в мовній системі, що передбачає перетворення. Перекладач при передачі стилістичного значення керується єдиним принципом: він хоче домогтися в перекладі аналогічного ефекту, тобто викликати у читача ту ж реакцію, попри те, що для цього дуже часто доводиться використовувати зовсім інші мовні засоби. Тому перекладач не стільки повинен намагатися зберегти стилістичний прийом, скільки усіма силами відновити його функцію в даному контексті.

Література:

1. Алексеева І.С. Професійний тренінг перекладача. – К.: „Союз”, 2001. – 258 с.
2. Демецька В. В. Адаптація як поняття перекладознавства й культурології. Вісник СумДУ. Серія «Філологія». 2007. № 1.

3. Демецька В. В. Теорія адаптації в перекладі [Електронний ресурс] / В. В. Демецька. – Режим доступу: <http://avtoreferat.net/content/view/11107/66/>
4. Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода / В.Н. Комиссаров. - М.: МО, 1980. - 167 с.
5. Радчук В. Протей чи Янус? (Про різновиди перекладу) / В. Радчук // Григорій Кочур і український переклад : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ірпінь, 27–29 жовтня 2003 р.). – Київ ; Ірпінь : Перун, 2004.
6. Тороп П. Тотальный перевод.– Тарту: Изд-во Тартуского ун-та, 1995.– 220 с.
7. BAKER, Mona, SALDANHA, Gabriela. 2011. Routledge Encyclopedia of Translation Studies. New York: Routledge, 2011.
8. RAW, Laurence. 2012. Adaptation, Translation and Transformation. New York: Continuum, 2012.
9. Vinay J.-P. & Darbelnet J. A Methodology for Translation [електронний ресурс]
10. Vinay J.-P. et Darbelnet J. Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction. Paris, Didier et Montréal, Beauchemin, 1958. 331 p. Цит. по: Bastin G.L. Adaptation // Routledge Encyclopedia of Translation Studies. Taylor & Francis e-Library, 2005. xx, 654 p.]

Жидков А. А.

Інтертекстуальність як перекладацька проблема

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Актуальність дослідження зумовлена важливістю вивчення явища інтертекстуальності з точки зору перекладознавства, відсутністю певного алгоритму перекладу інтертекстуальних включень, а також недостатнім рівнем вивченості особливостей передачі інтертекстуальних включень з англійської мови українською.

Мета дослідження – вивчити основні вимоги до перекладу інтертекстуальних включень і виявити найкращі з точки зору адекватності та еквівалентності способи перекладу, за допомогою яких перекладач може домогтися відповідності перекладу цим вимогам. Для цього необхідно вирішити наступні **завдання**: розглянути проблему інтертекстуальності у теорії перекладу; проаналізувати принципи, на яких будується схема інтертекстуальних відносин; дослідити типи інтертекстуальних елементів у складі художнього твору та способи їх передачі засобами української мови.

Об'єктом дослідження є інтертекстуальні включення в англomовному художньому творі, **предметом** – особливості перекладу інтертекстуальних включень.

У працях різних дослідників відображені різні визначення поняття інтертекстуальності. Найчастіше інтертекстуальність трактується як зв'язок між двома художніми текстами, що належать різним авторам і в часовому відношенні визначаються як ранній і пізній [6, с. 25]. Цей зв'язок може бути виражений через спільність сюжету, композиції, деяких рис характеру персонажів або опису пейзажів. Відповідно до теорії поліфонічності М. М. Бахтіна, немає і не може бути ізольованого висловлювання (при цьому під "висловлюванням" розуміється будь-який мовленнєвий твір). Жодне висловлювання не є ні першим, ні останнім, воно тільки ланка в ланцюзі й не може бути вивчено поза нею [1, с. 54].

Поняття інтертекстуальності було вперше введено в 1967 р. Ю. Кристеву у праці "Бахтин, слово, діалог и роман" для позначення загальної властивості текстів, що виражається в наявності між ними зв'язків, що дозволяють їм явно чи неявно посилатися один на одного. За Ю. Кристеву, кожен текст є місцем перетину як мінімум двох кодів. У роботах дослідниці, а також у роботах її послідовників, кожен текст розглядається як мозаїка цитат, проте не просто як їх сукупність або довільне нагромадження, а як взаємодія, діалог різних видів письма. Ю. Кристевій

належить і схема інтертекстуальних відносин, які можуть будуватися за трьома принципами [1, с. 55]:

1. Повне заперечення (повна інверсія смислів).
2. Симетричне заперечення (логіка смислу, але суттєві відтінки зняті).
3. Часткове заперечення (заперечується частина тексту).

Н. А. Кузьміна визначає інтертекст як "об'єктивно існуючу інформаційну реальність, яка є продуктом творчої діяльності людини, здатного нескінченно генерувати по стрілі часу" [4, с. 20]. Інтертекст розглядається як явище мови в його креативній функції, виокремлюються три основні субстанції інтертексту: Час, Людина, Текст. Н. А. Кузьміна зазначає, що вперше термін "інтертекст" з'явився у французькому постструктуралізмі, але генетично він зв'язується з іншою лінгвістичною традицією, зокрема, з психологічним мовознавством О. О. Потебні, який простежує, як людина пізнає світ за допомогою мови. Дослідник зазначає: "Поетичний образ, кожен раз, коли сприймається і оживає розуміючим, каже йому щось інше і незмірно більше, ніж те, що в ньому безпосередньо укладено." [4, с. 8]. Погоджуючись з цією точкою зору і цитуючи слова У. Еко, який говорив про те, що текст "породжує свої власні смисли", Н. А. Кузьміна уточнює, що смисли породжує не сам текст; вони виникають тільки у свідомості суб'єкта, що сприймає [4, с. 28].

М. Б. Ямпольський і В. П. Руднев називають три основних джерела теорії інтертекстуальності: (1) поліфонічне літературознавство М. М. Бахтіна; (2) вчення про пародії Ю. Н. Тинянова; (3) теорія анаграм де Соссюра [7, с. 29].

Позиція Б. М. Гаспарова близька до позиції Р. Барта і Ю. Кристевої. Науковець також розглядає мовну діяльність як "безперервний потік цитування, що походить з конгломерату нашої пам'яті". Б. М. Гаспарову належить теорія "комунікативного простору", в якій ті, що говорять, постійно занурені. Наявність цього простору надає думці мовця більшу визначеність,

тому що в ньому виникають аналогії з минулим, прямі відсилання до минулого досвіду, різноманітні прототипічні образи [3, с. 40–41].

Н. А. Ніколіна виокремлює такі типи інтертекстуальних елементів у складі художнього твору: заголовки, що відсилають до іншого тексту; цитати (з атрибуцією і без) у складі тексту; алюзії; ремінісценції; епіграфи; переказ чужого тексту, включений у новий текст; пародіювання іншого тексту; "точкові цитати" – імена літературних персонажів інших творів або міфологічних героїв, включені в текст; "оголення" жанрового зв'язку розглянутого твору з текстом-попередником та ін. [6, с. 54].

Існує думка, що іншомовні включення по суті є неперекладними. Зокрема І. Лівий пише: "Чужа мова буває незрозумілою читачеві, тому чужу мову не можна в перекладі зберегти. Якщо замінити іншомовний вираз образами на літературній мові перекладача, вони втраять художню якість; звичайний переклад у виносках непридатний тут, так само як і підрядкові пояснення історичних ремінісценцій [5, с. 137–138]."

Однак відзначимо, що С. Влахов і С. Флорін критикують цей підхід, вказуючи на те, що сам Л. М. Толстой перекладав іншомовні виносочки. У разі відсутності авторського перекладу іншомовної вставки І. Лівий пропонує кілька можливих способів її передачі [5, с. 148]:

1. Додати переклад після іншомовної вставки.
2. Здійснити переклад у примітках або виносці.
3. Залишити іншомовну вставку без перекладу в тому випадку, якщо значення її може бути виведено з контексту або в разі наявності авторської ремарки.
4. Перекласти найважливіші в змістовому плані фрази при збереженні автентичної форми вітання і коротких реплік, зміст яких зрозуміло з контексту.
5. Здійснити переклад іншомовного вкраплення, натякнувши на атмосферу іншомовності такими поясненнями, як-то *"кинув він по-турецьки"*.

Інтертекстуальні зв'язки, виражені цитатою в оригінальному тексті, формально відтворюються (маркуються) у тексті перекладу, але ймовірно не актуалізуються читачем-реципієнтом. Розглянемо деякі приклади, взяті з роману Ш. Бронте «Джейн Ейр»:

1. *"In the days when we went gipsying, a long time ago..."* [9, с. 17] – *"У дні, коли ми ходили циганами, в позадавній, далекий час ..."* [2, с. 19]

У цьому випадку перекладач відтворює фрагмент пісні, яку співала Бессі. Ця пісня була написана Е. Ренсфордом, сучасником Ш. Бронте, отже, ймовірно, була відомою в час виходу роману. Для сучасного українського читача інтертекстуальність цього фрагменту повністю нейтралізується.

2. *"A touch of a spurred heel made his horse first start and rear, and then bound away; the dog rushed in his traces; all three vanished, "Like heath that, in the wilderness, The wild wind whirls away."* [9, с. 98] – *"Він торкнув коня острогами, і той рвонувся, став дибки й пішов чвалом, собака помчав услід за ним – і всі троє зникли: "Мов верес у полі, Якого вихор безвісті несе."* [2, с. 130–131]

Ш. Бронте цитує рядок із поеми Томаса Мура, ірландського поета кінця 18 – першої половини 19 століття. Відсутність ідентифікації інтертекстуального зв'язку у перекладі, на нашу думку, спрощує інтертекстуальну структуру роману, не дає повної картини образу головної героїні. Перекладача можна звинуватити у певній некоректності, адже читач може сприймати такі неідентифіковані поетичні включення як такі, що належать самій Ш. Бронте.

Таким чином, для того щоб адекватно передати всю повноту авторського задуму, прагматичний вплив на читача, образно-стильові риси художнього твору, перекладачеві важливо якомога краще розкрити інтертекстуальність тексту оригіналу, систему зв'язків, асоціацій та посилянь на прецедентні тексти, а потім збалансовано відтворити це в перекладі. Перспективу дослідження вбачаємо в більш детальному, комплексному вивченні найвлучніших шляхів відтворення інтертекстуальних включень у

тексті перекладу з максимально можливим збереження прагматичної настанови, ідеї та образів тексту оригіналу.

Література:

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / Походаев В. С. – Москва : Искусство. 1986. – 258 с.
2. Бронте Ш. Джен Ейр: [роман] / Шарлотта Бронте; [пер. з англ. П. Соколовський]. – Харків : Фоліо, 2008. – 538 с.
3. Гаспаров Б. М. Язык, память, образ. Лингвистика языкового существования. – М.: “Новое литературное обозрение”, 1996. – 352 с.
4. Кузьмина Н. А. Интертекст и его роль в процессах эволюции поэтического языка. – Екатеринбург - Омск, 1999. – 268 с.
5. Левый И. Искусство перевода. М. : Прогресс, 1974. – 395 с.
6. Николина Н. А. Филологический анализ текста. – М. : «Академия», 2003. – 256 с.
7. Сологуб Ю. П. Интертекстуальность как лингвистическая проблема // Филологические науки, 2000, N2.
8. Ямпольский М. Б. Память Тиресия. Интертекстуальность и кинематограф. – М. : РИК «Культура», 1993. – 464 с.
9. Brontë Ch. Jane Eyre. / Charlotte Brontë; edited by Richard J. Dunn. – [ANorton Critical Edition. Third Edition.] – New York, London: W. W. Norton & Company, Inc., 2001. – 534 p.

Зенякін О. С.

Категорія оцінки в британському екологічному медіа-дискурсі

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків

На сучасному етапі свого розвитку людство стикнулося із ще не баченою загрозою – коронавірусом SARS-CoV-2. Така тяжка ситуація не могла не змінити оцінку низки питань, що перебувають у фокусі суспільної думки. Тим більш цікавим та релевантним на сьогодні для лінгвіста є аналіз того, як оцінка

певного питання еволюціонує під впливом зовнішнього фактору, такого як глобальна криза в сфері охорони здоров'я. Це дослідження зосереджено на аналізі категорії оцінки в англomовному екологічному медіа-дискурсі періоду пандемії COVID-19.

Отже, **об'єктом** пропонованої роботи є категорія оцінки в статтях екологічної тематики англomовних медіа, а **предметом** виступають засоби актуалізації оцінки в досліджуваних фрагментах статей. **Метою** роботи є дослідити, яких змін набула оцінка проблем екології під час пандемії COVID-19 та які засоби актуалізації досліджуваної категорії було залучено для цього.

Теоретичне значення обумовлена комплексним дослідженням категорії оцінки в статтях екологічної тематики сучасних британських онлайн-медіа, а **практична цінність** дослідження полягає в тому, що на теренах України це є першим усебічним дослідженням категорії оцінки в британському екологічному-медіа дискурсі, що може бути використано в науково-дослідній роботі студентів, магістрантів та аспірантів.

Актуальність пропонованого дослідження полягає в суспільній значущості проблем, досліджуваних в його межах, а також його виконанням в руслі еколінгвістики. **Джерелом** матеріалу формування корпусу текстів для емпіричного дослідження стали 54 статті екологічної тематики британських онлайн-газет «The Guardian» та «The Sun» із яких методом суцільного вибирання було вилучено 105 фрагментів, що також зумовлює комплексний характер дослідження, адже перше джерело належить до так званих старих, «високоінтелектуальних» медіа, а друге – до більш молодих таблоїдів – літератури для пересічного читача. Досліджуваний період охоплює термін в 1 рік – 2020.

Виклад основного матеріалу. Лінгвістична наука здавна використовує термін *категорія*. Уведена вперше Аристотелем в розрізі філософії, ця дефініція стала частиною мовознавства в аспекті теоретичної граматики, де *граматична* категорія тлумачиться як «система взаємопротиставлених рядів граматичних форм слова, об'єднаних однорідними значеннями» [2]. Під час їх

дослідження І. Є. Мещанінов висунув гіпотезу про існування *поняттєвих* категорій, які теоретична граматики розглядає як «...замкнену систему значень певної універсальної семантичної ознаки...» [5, с. 216]. Однією з *поняттєвих* категорій є *категорія оцінки*, теоретичними та практичними студіями якої опікувалося чимало вчених-лінгвістів (О.Ю. Грипас, В.В. Чмель, І.М. Ахмад та ін.). У плюралізмі підходів до визначення терміну «оцінка» пристаємо на позиції Т.А. Космеда, яка зазначає, що «оцінка – це категорія, що об'єднує всі засоби ... для категоризації й позначення розмаїття оцінних значень...» [4, с. 305]. Згідно з класифікацією С.С. Хидекеля та Г.Г. Кошеля, ядром вираження оцінки є ставлення суб'єкта до об'єкта, засноване на бінарній опозиції «гарний::поганий».

У нашому дослідженні ця категорія розглядається через призму екологічного медіа-дискурсу. За Н.Д. Арутюновою дискурс є «мовлення занурене в життя» [5, с. 136–137], а згідно класифікації типів дискурсу за Г.Г. Почепцовим медіа-дискурс є комбінованим типом дискурсу радіо та телебачення, друкованих ЗМІ і т.д., адже медіа (від. лат *medium* – посередник) згідно з тлумачним словником розуміють як «засоби масової інформації (радіо, телебачення, преса, кіно і т. ін.)» [6; 1]. Особливою уваги набуває такий новий тип дискурсу як екологічний, адже він є об'єктом дослідження доволі нової течії в сучасній лінгвістиці, відомої під парасольковим терміном «еколінгвістика», що А. Філл потрактує як «загальний термін для всіх галузей дослідження, які об'єднують екологію та лінгвістику» [7]. Під екологічним дискурсом розуміють «безліч текстів різних функціональних стилів і жанрів, від монографій до творів популярної художньої літератури, як вираження в мові екологічних тем і проблем» [3, с. 134]. Отже, *екологічний медіа-дискурс* вважаємо за потрібне розглядати як новий тип дискурсу, що в ньому поєднуються тексти про проблеми екології, висвітлені за допомогою мультимодальних каналів ЗМІ.

Важливо зазначити, що в 2020 році в статтях екологічної тематики британських онлайн-газет «The Guardian» та «The Sun» домінувала суто *негативна оцінність*. Розглянемо приклади.

(1) *Study: global banks 'failing miserably' on climate crisis by funneling trillions into fossil fuels* («The Guardian», 18.03.2020). У пропонуваному фрагменті негативну оцінність актуалізовано шляхом використання слів із семантично негативним значенням. Так, дієслово *fail* у цьому контексті значить «не впоратися» (тут і далі наш переклад – О.З.), що само по собі є поганим, але прислівник «нікчемно» (*miserably*) посилює цю оцінність словосполучення. Друге словосполучення представляю собою широко вживаний термін «кліматична криза» (*climate crisis*), що також має протилежну позитивній конотація, адже згідно словнику криза є «різка зміна звичайного стану речей; злам, загострення становища».

(2) <...> *economists warned that the climate crisis threatens the survival of humanity last month* <...> («The Guardian», 18.03.2020). Уже відоме кліше «кліматична криза» в цьому випадку з точки зору теоретичної граматики займає роль підмета, присудок до якого є слово «загрожувати» (*threaten*), що має негативну конотацію, яка підкріплюється другою частиною цієї синтагми – додатком, актуалізованим словом «виживання» (*survival*), що значно посилює негативізацію становища, адже це не просто загрозу чомусь, а екзистенціальна загроза людству.

(3) *We have been living in a bubble, a bubble of false comfort and denial* <...> («The Guardian», 25.03.2020). Цей приклад демонструє залучення концептуальної метафори для формування негативної оцінки: концепт «БУЛЬБАШКА», характеристикою якої є нетривалість, крихкість переноситься на концепт «СТАНОВИЩЕ», де ситуація характеризується ознаками притаманній мильній бульбашці. Окрім цього, подальше підрядне означальне речення посилює негативну оцінність через залучення слова «неправдивий, хибний» (*false*), що дослівно формує метафоричний вираз із вираженою негативною оцінністю – «бульбашка хибного комфорту та

заперечення». Загострює ситуацію ще й саме слово «заперечення» (*denial*), що є антонімом слову «твердження», а, отже, є носієм негативної семи.

(4) *The River Thames has some of the worst plastic pollution in the world* <...> («METRO», 21.07.2020). Проблема засмічення річки Темзи описана в пропонованому фрагменті як «найгірша» (*the worst*), що маніфестує застосування найвищого ступеня порівняння як засобу створення негативної оцінки, адже сам прикметник має негативну оціннісну сему.

(5) *Air pollution could spike this winter because people are still working from home* <...> («METRO», 22.10.2020). У останньому прикладі цієї роботи представлено метонімію за схожістю образу та прояву дії, адже дієслово *spike* («зростати галопуючими темпами»), утворене конверсією і застосоване тут, проводить в свідомості реципієнта паралель між початковим конверсійним елементом – іменником *spike* («шип») та його переходом в стан дієслова, коли лексична одиниця на позначення небажаного, болісного та небезпечного елементу верхнього шару рослин чи тварин та комах стає дієсловом, де негативне значення набуває контекстно обумовленої розповсюженості і несе загрозу.

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, у період пандемії COVID-19 у британському екологічному медіа-дискурсі панувала негативна оцінка, актуалізована переважним чином за допомогою слів із початковою негативною семою, зокрема дієсловами, термінами та прикметниками в найвищому ступені порівняння, що підкріплювалися додатковими, не обов'язково негативно-маркованими елементами. Одним із засобів створення оцінки також були концептуальна метафора та метонімія. Подальші перспективи бачимо в кількісному обчисленні засобів створення негативної оцінки в британському екологічному медіа-дискурсі, а також глибоку теоретико-практичну розвідку позитивної оцінки в зазначеному типі дискурсу.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови.
URL: <https://slovnyk.me/dict/vts/%D0%BC%D0%B0%D1%81%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0> (дата звернення: 04.10.2021).
2. Граматика української мови : у 2 ч.: Підруч. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. / М. Я. Плющ. Київ, 2005. 288 с.
3. Иванова Е. В. К проблеме исследования экологического дискурса. Политическая лингвистика. 2007. №. 23. С.134–138.
4. Космеда Т.А. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки, Львів, 2000. 305 с.
5. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва, 1990. 688 с.
6. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. Москва, Киев, 2001. 367 с.
7. Fill A., Mühlhäusler P. The ecolinguistics reader: language, ecology, and environment. New York, 2001. 291 p.

Список джерел фактичного матеріалу:

8. <https://www.theguardian.com/environment/2020/mar/18/global-banks-climate-crisis-finance-fossil-fuels>
9. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/mar/25/covid-19-is-natures-wake-up-call-to-complacent-civilisation>
10. <https://metro.co.uk/2020/07/21/thames-has-highest-levels-plastic-rivers-across-world-13017321/>
11. <https://metro.co.uk/2020/10/22/air-pollution-could-spike-this-winter-because-people-are-still-working-from-home->

Іванова І.Б.

Стратегії перекладу науково-технічної термінології з англійської мови

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Сучасна ера розвитку мови характеризується значним кількісним зростанням термінів у різних сферах науки та техніки, їх активним проникненням у загальну розмовну мову, процесом її інтелектуалізації, поповненням словникового складу новими одиницями. У зв'язку із швидким розвитком науково-технічної інформації все актуальнішими стають проблеми вивчення особливостей функціонування термінів у процесі науково-технічного перекладу.

Однією з важливих проблем, які постають перед перекладачем є створення ефективної перекладацької стратегії, певного алгоритму дій, що свідомо підбирається перекладачем для перекладу певного тексту, або текстів науково-технічного характеру. Дослідження в області науково-технічного перекладу - важливе й актуальне завдання, спрямоване на досягнення адекватних перекладів, що сприяє рішенню багатьох прикладних завдань і прискоренню обміну інформацією в області новітніх досягнень науки й техніки серед фахівців і вчених різних країн.

Стаття присвячена стратегіям перекладу спеціальних термінів науково-технічної термінології англійської мови.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що проблема стратегії перекладу науково-технічних термінів належить до важливих питань сучасного перекладознавства, однак цей аспект ще не зазнав достатнього висвітлення в перекладознавчих дослідженнях.

Матеріалом нашого дослідження є оригінальні тексти з галузі електроніки, електротехніки та енергетики.

Метою дослідження є формулювання та уточнення терміна «перекладацькі стратегії» та аналіз шляхів застосування перекладацьких

стратегій під час перекладу науково-технічного дискурсу. Для цього слід вирішити такі завдання: дослідити теоретичне підґрунтя наявних тлумачень терміна «перекладацькі стратегії» та розглянути пропоновані теорії в аспекті перекладу науково-технічної термінології.

Методика дослідження включає лінгвостилістичний аналіз, комплексний контрастивно-перекладознавчий аналіз із залученням елементів контекстуального, компонентного, трансформаційного аналізів.

Етап формування перекладацької стратегії є проміжним між передперекладацьким аналізом і безпосередньо перекладом. Однак, сам інструмент аналізу «перекладацька стратегія» є досить продуктивним внаслідок того, що переклад як діяльність не може не здійснюватися без спеціального плану навіть в тому випадку, якщо сам перекладач його не усвідомлює. Тому вивчення проблематики, пов'язаної із з'ясуванням сутності стратегій перекладу, способів їх формування та типології є значущим не тільки з перекладознавчої точки зору, але і з точки зору дидактики перекладу. Свою діяльність присвячували та продовжують присвячувати багато мовознавців: Т. Андрієнко, Л. Коломієць, Т. Пастрик, Г. Хеніга, П. Куссмауля, Л. Венуті, А. Вітренко, В. Комісарова, І. Алексєєвої та ін.

Переклад науково-технічної літератури відрізняється від перекладу художньої літератури, газетних статей, документально-ділового матеріалу тощо термінологічністю, точністю, чіткістю, стислістю викладу матеріалу за відсутності образно-емоційних виразових засобів. Термінологія - це ядро наукового стилю, одна з найважливіших ознак мови науки. Можна сказати, що термін втілює в собі основні особливості наукового стилю і відповідає головним завданням наукового спілкування [3, с.9].

Мова науково-технічної літератури відрізняється від розмовної мови або мови художньої літератури певними лексичними, граматичними та стилістичними особливостями. Поділ складних випадків перекладу на граматичні та лексичні явища - досить умовний, адже в кожній мові граматичне тісно пов'язане з лексичним і спосіб передачі в перекладі

граматичних форм і конструкцій нерідко залежить від їх лексичного наповнення. Також, розбіжності в будові мов, у наборі їхніх граматичних категорій, форм та конструкцій і становлять досить велику групу граматичних труднощів перекладу. Так, в українській мові немає артиклів, герундія, часових форм дієслова групи Continuous, складних підметових та додаткових інфінітивних конструкцій, а в англійській мові - категорії роду іменників і прикметників, їх відмінювання тощо. Певні відмінності існують у побудові речення: на відміну від української мови, де група підмета нерідко може міститися після групи присудка, в англійській мові порядок головних членів речення значно фіксованіший, що може вимагати перебудови речення при перекладі.

Серед лексичних труднощів науково-технічного перекладу виділяють багатозначність слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанту перекладу слова (терміна), особливості вживання загальнонародних слів в науково-технічних текстах, правильне застосування того чи іншого способу перекладу лексики, визначення межі припустимості перекладацьких лексичних трансформацій, переклад термінів-неологізмів, аббревіатур, такі «фальшиві друзі» перекладача, як псевдоінтернаціоналізми, лексикалізовані форми множини іменників та терміни-омоніми, етно-специфічна лексика і етно-національна варіантність термінів, іншомовні слова і терміни в англійських науково-технічних текстах, різного роду власні імена і назви (фірм, установ і організацій) тощо [4, с. 115].

Основна складність перекладу науково-технічних текстів, а саме переклад термінів, полягає в розкритті та передачі засобами української мови іншомовних реалій. Було б неправильним говорити про переклад термінів як таких. Обов'язковою умовою повноцінного перекладу будь-якого спеціального тексту, особливо науково-технічного, є повне розуміння його перекладачем. Механічне заучування термінів без проникнення у їх сутність, без знання самих явищ, процесів і механізмів, про які йдеться в оригіналі, може призвести до грубих помилок у перекладі. Перекладач повинен детально

вивчити ту область науки і техніки, у якій він працює. Тільки тоді він зможе сміливо користуватися відповідними термінологічними словниками [1, с. 32].

Однак, у спеціальному тексті нерідко буває елемент новизни, який є особливо цікавим для читача, але пов'язаний із вживанням нових термінів, ще не зафіксованих у словниках. Зрозуміло, що такі випадки можуть створювати серйозні проблеми для перекладача. Основна умова подолання таких труднощів полягає в детальному аналізі описуваного явища і передачі його термінами, що вже є усталеними в науці. Актуальні наукові проблеми, найновіші технічні винаходи й відкриття висвітлюються в друкованих виданнях і, перш за все, у періодичних виданнях, до яких і повинен звертатися перекладач. Велику допомогу може надати тут консультація фахівця в даній галузі. Спочатку необхідно точно встановити, у чому полягає описувана в іноземномовному перекладі проблема і в чому полягають проблеми її викладу в перекладі. Як уже вказувалося, проблема може полягати в описі нових процесів або найновішої апаратури. Перекладач повинен уважно спів ставити всі випадки вживання нових термінів або місць, які важко передаються засобами української мови, щоб із загального змісту тексту скласти собі чітке уявлення про описувану проблему.

Останнім часом в англійських, а особливо в американських періодичних виданнях, науково-технічних журналах та в неперіодичній літературі стали все більше виявлятися нові значення загальноновживаних слів. Останні набувають більш спеціалізовані загальнонаукові, загальнотехнічні та термінологічні значення в терміносистемах різних галузей науки та техніки (іншими словами, відбувається процес термінологізації загальноновживаної лексики). Нові значення загальноновживаних слів виникають головним чином у таких галузях науки і техніки, як космонавтика, ракетна техніка, авіація, автоматика, електроніка та обчислювальна техніка, і відображають нові процеси та явища в даних галузях. З тих галузей, де вони виникають, ці слова переходять в інші галузі науки та техніки. Наприклад слово *rocket* – кишеня має наступні спеціальні значення:

- повітряна яма (в авіації);
- оточення (у військовій справі);
- мертва зона (у радіо);
- гніздо родовища (у геології);
- кабельний канал (в електротехніці).

Подібні процеси відбуваються в тому числі із загальноживаними словами – інтернаціоналізмами. Однак, через те, що в науково-технічній літературі вони набувають нових значень, що не є інтернаціональними і навіть можуть призводити до серйозних помилок при перекладі, у НТЛ дані слова перетворюються на фальшивих друзів перекладача.

Зростання кількості інтернаціоналізмів у сучасній мові науки і техніки свідчить про тенденції міжнародного кооперування, інтеграції багатьох галузей з метою покращення ефективності професійного спілкування та обміну досвідом. Тому, хоча мова з часом і витісняє чужі для рідної мовної системи утворення і замінює їх термінологічними сполученнями з ресурсів рідної мови, міжнародна близькість термінів більш характерна для найновіших галузей науки та техніки, терміни і поняття яких поширилися в багатьох мовах майже одночасно: azimuth – азимут; sputnik – супутник; management – менеджмент тощо.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити такі висновки:

- 1) перекладач повинен орієнтуватися в тематиці текстів та володіти термінами і поняттями відповідної галузі науки чи техніки;
- 2) слід уникати "хибно орієнтуючих" термінів; перекладач повинен враховувати, до якої галузі науки чи техніки належить термін, особливо іншомовний;
- 3) необхідно уникати синонімічного вживання термінологічних одиниць або користуватися терміном з більшою вмотивованістю внутрішньої форми, який висвітлює найбільш важливі сторони // ознаки денотата, розкриває саму сутність поняття і тим самим характеризується найбільшою кількістю диференційних ознак;

- 4) не допускати довільного скорочення термінів;
- 5) не варто шукати іншомовне слово, якщо в рідній мові вже функціонує лексична одиниця з тим самим значенням;
- 6) термінологічні лакуни (прогалини) варто заповнювати інтернаціоналізмами;
- 7) у перекладі повинні використовуватися терміни, що встановлені відповідними державними стандартами;
- 8) якщо в тексті зустрічається термін-неологізм, перекладач повинен сам підібрати еквівалент, використовуючи довідкову літературу, або проконсультуватися з фахівцем, у крайньому випадку термін можна перекласти описово тощо.

Література:

1. Аكوпова М.О.. Теория и методология реализации личностно-ориентированного подхода в условиях выбора дополнительных образовательных программ : Дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 : Санкт-Петербург, 2004 368 с.
2. Дуда. О.І. Процеси термінологізації в сучасній англійській мові : Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Л.: Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2001. – 258 с
3. Д'яков, Андрій. Кияк, Тарас. Куделько, Зоя. Основи термінотворення. Київ: КМ Academia, 2000. Друк.
4. Карабан, В'ячеслав. Переклад англійської науково-технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2004. Друк.

Когут А. Є.

**Використання медіатехнологій в процесі театральної діяльності
на заняттях англійської мови**

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Харків

Актуальність теми. Сучасне життя характеризується стрімкими змінами та динамічним розвитком у всіх сферах людської діяльності, що призвело до потреби суспільства в креативній особистості, здатної до використання інноваційних технологій. У галузі освіти протягом останнього десятиліття активно впроваджується використання медіатехнологій, що базується на сучасних інформаційно-комунікаційних можливостях та є невід'ємною частиною повсякденного життя сьогодення. Такі зміни допомагають викладачеві створити необхідний освітній простір відповідно до потреб та інтересів молоді. Використання медіатехнологій в процесі театральної діяльності на заняттях англійської мови забезпечує високу якість освіти та підвищує інтерес до вивчення англійської мови, пробуджуючи їх творчі здібності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій знаходяться на стадії становлення. Роль медіаосвіти вивчали А. Вербенец, А. Досенко, В. Березенко, Г. Заєць, І. Бондаренко, К. Беркова, К. Доценко, Н. Грабар, Н. Дмитренко, О. Безручко, О. Грачківська, О. Зубченко, О. Карпенко та ін. Її вплив на розвиток особистості досліджували А. Гуржій, І. Белавіна, І. Захарова, Л. Добровольська, Т. Бабійчук, О. Білик, Ю. Горвіц та ін. Такі вчені, як Є. Носенко, М. Акіпова, М. Бухаркіна, О. Дмитрева, С. Войтко, Т. Крамаренко, Н. Духаніна, О. Кужель, О. Нілов, та ін. розглядали особливості використання інформаційних технологій в процесі вивчення іноземних мов.

Однак проблема використання медіатехнологій в процесі театральної діяльності на заняттях англійської мови потребує детального вивчення, що зумовило мету нашого дослідження – визначити можливості

медіатехнологій в процесі театральної-ігрової діяльності на заняттях англійської мови.

Виклад основного матеріалу. В умовах особистісно-орієнтованого навчання, важливо створити необхідні умови для забезпечення ефективного та високого рівня освіти й здійснити відповідний добір різноманітних технологій, який буде враховувати пізнавальні можливості й нахили учнів, рівень їх знань з англійської мови та розвивати їх творчі здібності. Ураховуючи стрімкість змін у сфері навчання та виховання, використання традиційного театральної-ігрового методу допоможе не в повній мірі розкрити потенціал учня, тому необхідно комбінувати використання традиційних методів та інформаційно-комунікативних технологій.

Як зазначає І. Кузьма, поняття «медіаосвіта» в сучасному світі розглядається як процес розвитку особистості за допомогою засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування, розвитку творчих, комунікативних здібностей, креативного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів, а також навчання різним формам самовираження за допомогою медіатехніки [3, с. 188]. Розглядаючи питання використання інформаційних технологій у процесі вивчення іноземної мови, Т. Крамаренко підкреслює переваги гармонійного поєднання традиційних методів та комп'ютерних технологій:

- дає можливість вчителю більше взаємодіяти з дітьми та краще розуміти інтереси дітей;
- завдяки наочному принципу навчання учні швидше сприймають матеріал та ефективніше його засвоюють;
- одночасне використання текстової, звукової та візуальної інформації, що формує в учнів наочно-образне мислення;
- більш швидкий засіб передачі та відображення інформації;
- відповідність принципу зв'язку навчання з життям, завдяки якому є можливість відобразити життєві ситуації, більш реалістичні постанови;
- краще розвиває уяву та мислення дітей;

- забезпечує відповідність принципу емоційності навчання, що підвищує мотивацію учнів до пізнання нового та навчання загалом [2, с. 2-8].

Таким чином, логічне поєднання медіаресурсів з традиційними технологіями навчання – є одним з необхідних інструментів у роботі сучасного вчителя, педагогічна діяльність якого спрямована на формування предметних компетентностей і життєво важливих умінь і навичок учнів XXI ст.

О. Олійник наголошує, що комп'ютерні технології забезпечують більш різноманітний підхід до формування театрального-ігрового простору на заняттях англійської мови [4, 163 с]. Наприклад, використання мультимедійної дошки або монітора телевізора для демонстрації відео буде більш ефективним, ніж звичайний усний опис або показ відео на маленькому моніторі ноутбука. Мультимедійна база забезпечує більш реалістичний простір для театральної-ігрової діяльності, починаючи від музичного фонового супроводу, закінчуючи візуалізацією віртуальної екскурсії по театру.

С. Криворученко зазначає, що завдяки ресурсу YouTube, вчитель на уроках англійської мови на етапі закріплення умінь і навичок може продемонструвати зразки правильної та неправильної вимови, нормативного та ненормативного вживання лексики, що вивчається [5, С. 82-85]. Для аналізу можна використовувати вимову телеведучих новин або дикторів рекламних роликів, після перегляду яких, учні самостійно зможуть спробувати себе в ролі ведучих, репортерів або акторів. Така форма роботи сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, формуванню комунікативних навичок і усвідомленню практичної значущості уроків англійської мови.

В умовах пандемії Covid 19 дистанційне навчання та медіатехнології набули більш широкого застосування, що сприяло модернізації ресурсної онлайн-бази. Це забезпечило можливість підлаштувати освітній процес під суспільну ситуацію, активно продовжуючи онлайн навчання. Л. Петренко розглядає дистанційне навчання як перспективний простір для реалізації креативної особистості, але ефективність цього процесу залежить не тільки від

психологічного впливу, а й від правильно організованого навчального процесу: чіткі цілі та завдання, відповідний зміст, матеріал та ресурсне забезпечення [1, 234 с.] Для цього було створено такі додатки як Classroom, Klassy, Splashtop Classroom, де учні можуть у вільному доступі бачити та розміщувати матеріал, набули більш активного застосування такі платформи як Zoom, Google Meet, Edpuzzle, Classtime, платформи для тестових завдань Quizlet та Quizizz, віртуальні дошки Miro, Padlet та електронні журнали і щоденники – Щоденник.ua та Ukrschools. Певні медіаресурси набули активного використання і під час навчання на уроках в школі, наприклад, платформи Zoom і Google Meet використовують для зустрічей із закордонними митцями, акторами, співаками. Віртуальні дошки Miro, Padlet використовують для ілюстрацій уривків з кіно, театральної гри. Такі платформи, як Quizlet та Quizizz часто використовують для тестових домашніх завдань та, навіть, самостійного оформлення певних завдань самими учнями.

Отже, медіапростір дозволяє подолати багато проблем традиційного навчання та задовольняє індивідуальні освітні потреби учня, реалізуючи його творчий потенціал та забезпечуючи високий рівень освіти.

Висновки. Отже, медіапростір дозволяє подолати багато проблем традиційного навчання та задовольняє індивідуальні освітні потреби учня, реалізуючи його творчий потенціал та забезпечуючи високий рівень освіти. Використання медіатехнологій в процесі театрально-ігрової діяльності на заняттях англійської мови підвищує ефективність навчання, дає можливість відповідати інтересам учнів, що сприяє їх мотивації до навчання. Медіабаза сприяє цікавій організації освітнього процесу, допомагає активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів, об'єднати отримані теоретичні знання з практичними, а головне – це стимулювати творчу активність учнів та їх креативне мислення. Логічне поєднання традиційних та інноваційних технологій дає можливість відкрити ще більше шляхів до саморозвитку дітей та сформувати кожного учня, як особистість.

Література:

1. Дистанційне навчання в системі професійно-технічної освіти: монографія / авт. кол. В. В. Ягупов, Л. М. Петренко, С. Г. Кравець та ін. / За наук. ред. В. В. Ягупова. Житомир: «Полісся», 2019. 234 с.
2. Крамаренко Т. В. Використання інформаційних технологій у процесі вивчення іноземної мови. *Науковий вісник Донбасу*. 2010. № 2. С. 2-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2010_2_4 . (17.10.2021).
3. Кузьма І. І. Формування медіаграмотності дітей старшого дошкільного віку: теорія і технологія: монографія / за наук. ред. проф. В. М. Чайки, Тернопіль: Осадца Ю.В., 2019. 188 с.
4. Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Волощук В. О., 2017. 163 с.
5. Chromý J. Mediaresource as a Necessary Attribute of the Modern Teacher Philologist. *Média a vzdělávání 2017 – Media & Education 2017*. С. 82-85.

Кравець А.С.

Полісемія в англомовній науковій терміносистемі

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Мова постійно розвивається та вдосконалюється, особливо в лексичі та семантиці слів. Утворення нових, полісемантичних значень слів у сучасній мові є неминучим. На даному етапі науково-технічного прогресу усі галузі дуже стрімко розвиваються, що призводить до утворення нових значень до слів і термінів, що вказує і на розвиток самої мови.

З явищем полісемії можна зіткнутися у будь-якій мові світу. В англійській мові багатозначність слів дуже поширена – одне слово інколи може називати десятки різних явищ або предметів. Резерви лексичної системи

є настільки безмежними, що поповнення словникового складу може бути абсолютно безкінечним.

Полісемічність – це так звана особливість слів і морфем, в тому числі кореневих і афіксальних, а також конструктивних об'єктів таких як словосполучення, пропозиції та тексти. Її часто називають також “багатозначністю” [5, с. 3].

Досліджуючи явище полісемії можна зазначити, що слово завжди виникає з одним значенням, воно називається первинним або прямим, тому що воно, як правило, прямо вказує на означувальний предмет [2, с. 221].

Всі значення полісемічного слова зазвичай пов'язані між собою, вони всі спираються на загальне значення слова. Однак бувають виключення та не всі значення слів зберігаються в рівній мірі та з'являються відхилення. В результаті цього багатозначне слово може розпастися на ряд окремих слів, у яких із спільного залишаться тільки звукова форма [5, с 4].

Обсяг і кількість значень у полісемічних словах зберігається не завжди. Це можна легко побачити порівнявши слова в англійській та українській мовах. Явище полісемії характерне для будь-якої мови і з часом та внаслідок стрімкого науково-технічного прогресу значень і відтінків стає тільки більше. Візьмемо для прикладу слово *read*, яке походить від давньоанглійського *roedan*. *Roedan* означало “вгадувати” або “пояснювати”, а також використовувалося для тлумачення рунічних знаків, зазвичай у ворожіннях. Значення “читати” це слово набуло, коли виникло буквене письмо, а згодом додалися ще десятки значень, які зараз зафіксовані у словниках. Серед значень англійського слова *read* та українського читати є такі, що співпадають, хоча раніше також означало “розуміти”, але наведемо цікавий приклад: для британця *to read law at the University* означає вивчати право, а для українця читати право в університеті – значить викладати цей курс [5, с. 125].

Існує три схожих між собою терміни: багатозначність, неоднозначність та полісемія. Термін “багатозначність” є найбільш розповсюдженим він просто вказує на існування у однієї мовної одиниці більше ніж одного

значення. Термін “полісемія” іноді розглядається як синонім терміну “багатозначність”. Але під полісемією зазвичай розуміють лише лексичну багатозначність, в той час як термін “багатозначність” не містить в собі такі обмеження. Крім цього, під полісемією розуміється тільки парадигматичне відношення: факт того, що у слова є більше ніж одне значення, а багатозначність може мати також і синтагматичне відношення. Багатозначністю може бути також названа можливість одночасної реалізації тієї чи іншої мовної одиниці двох або більше значень. Такі розходження також можуть проявлятися в функціонуванні відповідних прикметників: полісемічним може бути тільки слово як одиниця словника, а багатозначним може бути і вираз, і ціле висловлювання. Багатозначність, таким чином, зближується з неоднозначністю. Цим самим термін багатозначність охоплює і сферу полісемії, і сферу неоднозначності [3].

Під неоднозначністю мовного висловлювання або мовного вираження розуміється налічення у нього одночасно декілька різних значень. В залежності від того, якого роду ці значення, виділяють лексичну неоднозначність та синтаксичну неоднозначність [3].

Дослідники розмежовують внутрішньогалузеву, міжгалузеву полісемію, а також полісемію поза межами спеціальних галузей (полісемія між терміном і загальноповживаним словом) [6]. До внутрішньогалузевих полісемічних слів зараховують терміни, полісемія яких є результатом семантичного розвитку значень загальнотехнічних та вузькогалузевих термінів [1], до міжгалузевих – терміни, значення яких належить до різних галузей спеціальних знань, але об’єднані за допомогою прямого або опосередкованого зв’язку, до термінологізованих полісемантів – терміни, значення яких зберігає зв’язок із загальноповживаним словом.

Внутрішньогалузева полісемія. Візьмемо для прикладу термін “личкування” у сфері виробництва гідротурбін. Він має наступні значення: “захисна оболонка з неіржавної сталі, яка запобігає спрацюванню вала гідротурбіни”; “сталевий покрив колінчастої частини відсмоктувальної

труби”; “металевий захисний покрив, що є внутрішньою формою для бетонного шару шахти гідротурбіни”; термін “обвитка” в галузі електромашинобудування: “сукупність витків, що формують електричне коло в обертовій електричній машині”; “провідники, накладені на осердя якоря, в яких під час обертання якоря індукуються струм (обмотка якоря)” [4, с. 182].

Міжгалузева полісемія. Використаємо термін “ротор” як приклад у гідротурбобудуванні, який означає “обертовий вузол гідротурбіни”; у парогазотурбобудуванні – “обертальна частина турбіни, на якій встановлено робочий лопатковий апарат, призначений для перетворення кінетичної та потенційної енергії робочого середовища (пари, газу) у механічну роботу шляхом обертання турбіною з’єданого з нею ротора генератора або іншої машини”; в електромашинобудуванні – “обертовий вузол генератора, що складається з магнітопроводу, обвитки й вала”. До міжгалузевих полісемантів також належать видові номінації, наприклад: терміни “активна турбіна” і “реактивна турбіна” в гідротурбінній та паротурбінній галузі на позначення типів гідравлічних і парових турбін, лабіринтове ущільнення як ущільнювальний елемент робочого колеса радіально-осьової гідротурбіни і як ущільнювальний елемент вала парової турбіни [4].

Різновидом міжгалузевої багатозначності є полісемія між аналізованою і терміносистемами суміжних та несуміжних технічних галузей. Так, затвор у гідротурбобудуванні – “перекривальний орган гідротурбіни для перекриття потоку води, що надходить від водосховища до гідротурбіни”; у гідротехніці – “конструкція для перекривання води до водобору”; ківш у гідротурбобудуванні – “деталь робочого колеса ковшової гідротурбіни, яка сприймає енергію струменя води”; у металургії – “сталева посудина, призначена для тимчасового зберігання, транспортування та розливання розплавленого металу”. Наведені приклади наочно демонструють, що терміни з однаковим планом вираження, переходячи з однієї термінології до іншої, втрачають первинні диференційні ознаки й набувають нових [4].

Таким чином, ми можемо відзначити, що полісемія грає значну роль у

розвитку мови. Полісемія зустрічається не лише у науковому житті, але й у повсякденному. Вивчення особливостей вживання та перекладу полісемічних термінів є невід’ємним серед лінгвістів, перекладачів і не тільки. Дослідження цієї теми є дуже цінним внеском у лінгвістичну науку, адже тема полісемії є однією з найважливіших для виконання адекватного перекладу.

Література:

1. Грегуль Г. Вимоги до юридичних термінів / Галина Грегуль // Проблеми української термінології. – 2008. – № 620. – С. 294 - 297.
2. Дудок Р. І. Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках: монографія / Р. І. Дудок. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана-Франка, 2009. – 358 с.
3. Зализняк А.А. Феномен многозначности и способы его описания / Зализняк А.А. // Вопросы языкознания. – 2004. – № 2. – С. 20 - 45.
4. Купріянов Є. В. Полісемічні терміни енергетичного машинобудування в електронному словнику лінгвоенциклопедичного типу / Є.В. Купріянов // Термінологічний вісник: Зб. наук. пр. – К.: ІУМ НАНУ, 2013. – № 2 (1). – С. 180 - 188.
5. Сога Л. В. Полісемія як мовна універсалія в системі європейських мов / Л. В. Сога // Науковий огляд. – 2016. – № 4 (25) – С. 3 - 4.
6. Суперанская А. В. Общая терминология: Терминологическая деятельность / Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. – [3-е изд.]. – М.: URSS, 2008. – 288 с.

Кравцова В. В.

**Загальні складнощі перекладу англomовних текстів комп'ютерної
тематики українською мовою**

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Харків*

Відомо, що галузь комп'ютерних технологій бере свій початок ще з 40-х років ХХ-го сторіччя з найпростіших пристроїв для виконання арифметичних операцій над числами. Історія сучасної комп'ютерної галузі розпочалася зі звичайного зубчастого колеса і з часом перетворилася на сучасні сенсорні пристрої. Сфера ІТ-технологій тісно пов'язана з багатьма галуззями нашого життя. Це і сфера освіти (різноманітні онлайн платформи для навчання, електронні підручники, спеціалізовані сайти та програми), бізнес сфера, авіасфера, технічне забезпечення сучасних електромашин, медицина, соціальна сфера та інші. Тобто, наразі комп'ютерна лексика використовується не тільки спеціалістами цієї сфери, а й пересічними громадянами, які не мають прямого відношення до ІТ-сфери.

Через часті інформаційні буми виникає проблема в оновленні і розумінні нової інформації. Тому здійснення адекватного та якісного перекладу в даній сфері і досі залишається актуальним питанням. У своєму дослідженні ми спиралась на теоретичну базу таких вчених-лінгвістів: М.О. Кучман, І.М. Т.Р. Кияк, Г.І. Беженарь, І.К. Белодед, І.Н. Волкова, М.Н. Володіна, Б.Н. Головін, В.П. Даніленко, А.С. Д'яков, Р.Ю. Коробін, Д.С. Лотте, А.М. Науменко, О.Д. Огуй, Є.Г. Пиріков, О.В. Суперанська, В.Г. Даниленко, Л.Ю. Буянова, Т.І. Панько, І. Р. Гальперін та інші.

Текстам комп'ютерної тематики, як і взагалі текстам науково-технічного стилю, притаманне використання не тільки великої кількості специфічної лексики, скорочень та аббревіатур, а й беземоційних та безособових речень. Деякі з таких термінів ІТ-сфери навіть на сучасному етапі

розвитку науки та мови не мають еквівалентів в термінологічних словниках, що ускладнює роботу перекладачеві.

Варто зазначити, що це не єдина складність з якою стикається перекладач під час роботи з текстами комп'ютерної тематики. Але для того, щоб вміло справлятися з ними перекладач має володіти не тільки теоретичними та практичними навичками у перекладацькій сфері, а й знати всі тонкощі та нюанси тієї галуззі, переклад в якій він виконує.

Глобальна інформатизація суспільства формує кіберсуспільство, що в свою чергу сприяє виникненню відповідної фахової мови. За визначенням Л. Гофмана, фахова мова – це «сукупність усіх мовних засобів, які застосовуються у професійно-обмеженій галузі комунікації з метою забезпечення порозуміння між людьми, які працюють у цій сфері» [2, с. 53]. Вона повинна «забезпечувати точне, економне та чітке взаємопорозуміння між спеціалістами у межах окремо взятої професійної сфери діяльності» [1, с. 18], мовні засоби текстів комп'ютерної тематики також можна віднести до фахової мови.

Фахові тексти, зокрема і тексти ком'ютерної тематики, мають свою специфіку побудови. Її формують, наприклад, такі ознаки: дієслово втрачає своє часове співвідношення і вживається здебільшого в теперішньому часі; дієслово вживається часто в пасивній формі; дієслово як вид слова відіграє відносно меншу роль; іменник відіграє важливу роль; однина вживається частіше, ніж множина; прикметник вживається відносно часто [6, с. 48 – 49].

Т.Р. Кияк вважає, що вся лексика фахового тексту ділиться на 4 види:

- 1) терміни даної галузі, які мають власну дефініцію;
- 2) міжгалузеві загальнонаукові термінологічні одиниці (в т. ч. терміни суміжних наук) – наприклад, поширені терміни філософії, політології, математики, філології і т. п.;

- 3) напівтерміни або професіоналізми, до яких можна віднести і номенклатури, щоправда професіоналізми, як правило, можуть тлумачитися на протиположний номенклатурним одиницям;

4) професійні жаргонізми, які не претендують на точність та однозначність, мають великий рівень образності та емоційно забарвлене значення [7, с. 48].

Одною з основних вимог до перекладу текстів комп'ютерної тематики є адекватна передача одиниць вихідної мови. Перш за все, труднощі під час перекладу виникають при передачі змісту кожного з речень, що частіше за все не відповідають дослівному перекладу. Існують певні критерії адекватного науково-технічного перекладу. Вони заключаються в тому, що адекватний переклад «... повинен точно передавати зміст оригіналу, містити загальноприйнятну в мові перекладу термінологію й відповідати нормам науково-технічної літератури, переклад якої здійснюється» [3, с. 56].

Як ми вже зазначили вище, що основною складністю перекладів текстів даної тематики є терміни та терміни словосполучення. Залежно від категорії спеціалізації значення, згідно з В.І. Сифоровим, терміни можна поділити на наступні види:

- загальнонаукові терміни, сферою вживання яких є майже всі галузеві термінології, наприклад: *напруга* тощо;

- міжгалузеві терміни, тобто терміни, які зустрічаються або в споріднених, або у віддалених галузях, наприклад: *leader* у гірничій справі має значення «*напрямна стріла копра*», у слюсарній справі – «*ходовий гвинт*», у ІТ-сфері – «*первинні данні*»;

- вузькогалузеві терміни – це терміни, які вживаються лише в одній галузі науки, наприклад: *прикладне програмне забезпечення* тощо.

За структурою В.І. Сифоров технічні терміни поділяє на:

- прості: непохідні (тобто терміни, які при синхронному аналізі не мають мотиваційних слів, наприклад: *дуга*) та похідні (терміни, у яких можливо відокремити мотиваційні основи та словотворчі афікси, наприклад: *запобіжник*);

- складні – терміни, які складаються з декількох основ, наприклад: *мікрохвиля*;

– складені – це терміни-словосполучення, наприклад: *дросельний вентиль, галогенопохідні вуглеводні*;

– терміни-символи ($\%$, $+$) та терміни-напівсимволи (*α -промені, β -проміння, γ -еманація*) [5, с. 24].

Під час дослідження перекладу текстів комп'ютерної тематики, ми помітили, що частіше за все використовуються чотири способи перекладу термінології даної галузі. Серед них виділяють [8, с. 26]:

1. Транскрибуванням (коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови): *profile – профіль, matrix – матриця, domain – домен*.

2. Транслітерацією (слово вихідної мови передається по літерах): *monitor – монітор, portal – портал, server – сервер*.

3. Калькуванням (відповідником терміна вихідної мови в цільовій мові вибирається перший за порядком відповідник у словнику): *process – handling procedure – процедура управління процесом; disk storage – дискова пам'ять*.

4. Описовим перекладом (слово замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів): *cross fade – плавний перехід від одного звукового фрагмента або відеокліпа до іншого; deluxe – розширена версія програмного пакета, яка включає додаткові програми чи можливості; freeware – безкоштовне програмне забезпечення*.

5. Змішаним транскодуванням (переважне застосування транскрибування з елементами транслітерування, наприклад, *on-line – он-лайн; interface – інтерфейс; organizer – організатор; device – девайс; chat – чат*);

6. Адаптивне транскодування (коли форма слова у вихідній мові дещо адаптується до фонетичної або граматичної структури мови перекладу, наприклад, *middle – мідель, platform – платформа, pallet – палета*) [4, с. 48].

Поширеним прийомом перекладу назв є паралельне підключення. Тобто введення в текст перекладу компонентів транскрипції/транслітерації або калькування, а в дужках написання слова на мові оригіналу [9, с. 14].

Ще одною складністю в перекладі текстів комп'ютерної тематики виступають аббревіатури та скорочення. Вони виникають через те, що існує відносно велика кількість багатокomпонентних термінологічних словосполучень, скорочення яких зумовлене економією місця. Вони зазвичай передаються мовою перекладу тими ж способами, що зазначались вище. Наприклад: *ADC* – *analog-digital conversion* – *аналого-цифрове перетворення*, *UHF* – *ultra high frequency* – *ультрависока частота*; *ROM* – *read only memory* – *постійно запам'ятовуючий пристрій*.

Отже, ми можемо зробити висновок про те, що при перекладі текстів комп'ютерної тематики та їх термінологічних одиниць використовуються основні чотири способи перекладу: транслітерація, транскрибування, калькування та описовий переклад. Також є доцільним використання відразу декількох способів, тобто застосовувати паралельне підключення. Варто пам'ятати, що як при будь-якому перекладі, контекст – є одним із вирішальних факторів у виборі способу перекладу. Перспективою для подальшого дослідження є застосування нових перекладацьких прийомів у перекладі текстів комп'ютерних та інформаційних технологій.

Література:

1. Fluck H. R. Fachsprachen: Einführung und Bibliographie. Tübingen: Basel. Francke. 1996. 361 S.
2. Hoffmann L. Kommunikationsmittel Fachsprache. Tübingen: Narr. 1985. 307 S.
3. Бабченко О. М. Навчання технічного перекладу та реферування у школі. Іноземні мови. 1999. №2. С. 11-13.
4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2002. 564 с.
5. Кириченко О. А., Сибірцева Ю. С., Плохута С. О. Особливості науково-технічних текстів, типові труднощі перекладу та шляхт їх подолання «Філологічні трактати» Том 6, № 1. 2014 с. 90.

6. Кияк Т. Р. Фахові мови та проблеми термінознавства. Нова філологія. Збірник наукових праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2007. № 27. С. 203-208.
7. Кияк Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2007. (32). Р. С. 104-108.
8. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад. Тернопіль: Видавництво Карп'юка, 2001. с. 284
9. Хоменко С. А., Цветкова Е. Е., Басовец И. М. Основы теории и практики перевода научно-технического текста с английского языка на русский: учеб. пособие. Минск: БНТУ, 2004. 204 с.

Одінокова Є. В.

Формування соціокультурної компетентності учнів молодших класів засобами англійського фольклору

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Харків

На сьогодні, соціальне та культурне положення в Україні зумовлює особливу актуальність поступу шкільної україномовної освіти з підготовки патріотичної, активної, духовно багатой особистості школяра, яка здатна сприятливо співпрацювати з іншими членами суспільства, ставитися до неї, як до вищого духовного здобутку народу.

Актуальність розвитку соціокультурної компетентності школярів визначається соціальними умовами та діяльністю культурологічного напрямку в сучасному мовознавстві. Разом з тим, дослідники та вчителі-практики констатують незначний ступінь сформованості соціокультурної компетентності в багатьох учнів, які, у свою чергу, викликають проблеми їхньої комунікативної реалізації в полікультурному суспільстві.

В.Редько, О.Паршикова, О.Локшина, Н.Бориско та інші дослідники, у своїх працях описали їх переконання щодо проблеми орієнтованої на

компетентність навчання іноземних мов. Однак питання, що порушувалися авторами наукових робіт, лише поверхово розкрили зазначену проблему. До того ж результати здійснених досліджень не були системними та не узагальнювалися.

Метою дослідження є визначити особливості формування соціокультурної компетентності учнів молодших класів у процесі навчання іноземної мови, схарактеризувати її компоненти та сформулювати умови для її ефективного розвитку в молодших школярів.

Розвиток соціокультурного рівня учня залежить від ступеня сформованості в нього соціокультурної компетентності. Перше визначення явища «соціокультурна компетентність» запропонували фахівці Ради Європи у дослідженні «Threshold 1990». Відповідно до цього документу, соціокультурна компетентність – це одна зі складових комунікативної компетенції, яку розуміють як вміння адекватно взаємодіяти в різних ситуаціях повсякденного життя, утворення і підтримки соціальних контактів завдяки іноземній мові [6]. А. Ярмолюк, О. Горошкіна, О. Кучерук, та інші науковці, трактують феномен «соціокультурна компетентність носія мови» як формування особистості, основними компонентами якого є знання, які пов'язані з цінностями та культурою, що визначають взаємовідносини між людьми та поміж світом та людиною; сповнене поваги відношення до культурних надбань, дбайливе відношення та відповідальне ставлення до обов'язків рідної мови, поважне ставлення до інших мов; прагнення реалізувати власну діяльність у соціумі; здібність організувати свою діяльність, зокрема й мовленнєву, згідно з соціальними нормами поведінки, морально-етичними та естетичними цінностями; здатність до життєтворчості в певному лінгвосоціумі.

Для формування соціокультурної компетенції вчителі використовують англійський фольклор. Тому, матеріал, який обирає вчитель повинен бути різнобічним: з лінгвістичними та змістовими аспектами.

Обраний фольклорний матеріал, з метою ефективного використання, має обмежуватися малими жанрами: приказками, прислів'ями, скоромовками, піснями та віршами. Цей матеріал містить у собі історію, звичаї та культуру англійців, що допомагає учням початкової школи, достатньою мірою, ознайомитися з фольклором.

Завдяки фольклорному матеріалу учень може вступати в мовленнєві ситуації без особливих зусиль й бути орієнтованим в її контексті: розуміти, про що ідеться у певній розмові, слідкувати за розгортанням контексту мови, ставити доречні запитання і будувати діалог. Багато дитячих книг з фразеологізми, які уживані в казках, дозволяють дитині вдосконалити словниковий запас за короткий термін. В казках, прислів'ях, міфах, байках і приказках можна знайти різноманітні фразеологізми. Це корисний матеріал для мовленнєвого та психічного розвитку дитини.

Для активізації розумової діяльності вчитель може підготувати фольклорний матеріал у процесі інсценування пісень, використання спектаклю костюмів, масок, перевдягання-перевтілення, надаючи дітям можливість для розвитку фантазії, імпровізації.

Тож, використання автентичних фольклорних текстів на уроках англійської мови допомагає плавно і безболісно перевести пасивний словник дитини в активний.

Отже, на основі проведеного дослідження можна констатувати, що формування соціокультурної компетентності є важливим завданням у навчанні учнів початкових класів. Її сформованість дає змогу учням не тільки удосконалювати знання з іноземної мови, а й рішуче взаємодіяти на комунікативному рівні. Тому, використання англійського фольклору вчителем залишає чималий простір для педагогічної творчості з учнями молодших класів.

Література:

1. Кучерук О. Соціокультурний розвиток учнів як лінгвометодична проблема / О. Кучерук // Українська мова і література в школі. – 2014. – № 2(112). – С. 2-7.
2. Редько В.Г. Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов учнів початкової школи: лінгводидактичний аспект / В.Г.Редько // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць/ [ред. кол.; голов. ред. – О.М.Топузов]. – К.: Науковий вісник ужгородського університету. 2017. – Вип.18. – 282 с.
3. Риске І.Е. Формування соціокультурної компетентності учнів засобами англійського фольклору: дис... канд. пед. наук: 13.00.02. / І.Е.Риске. – СПб, 2000. – 259 с.
4. Соловова Є.М. Методика навчання іноземних мов: базовий курс : посіб. для студентів пед. та вчителів. / Є.М.Соловова. – М.: АСТ : Астрель, 2008. – 238 с.
5. Топчій Л. Формування україномовної соціокультурної компетентності: теоретичні і практичні аспекти. «Молодий вчений». 2014. № 7(10). С. 170–171.
6. Ek van J. Threshold Level 1990 / Ek van J., Trim L. M. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Threshold-Level_CUP.pdf

Онацький В. Ю.

Дидактичні можливості блог-технологій у процесі навчання іноземної мови

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Харків

З кожним роком залишається все менше аспектів нашого життя, яких би не торкнувся Інтернет і супутні з ним явища. Сфера освіти не стала винятком. Особливо відчутно вплив Інтернету з початком обмежувальних заходів, пов'язаних з коронавірусною інфекцією. Дистанційне навчання, відеоуроки,

онлайн-тестування, чати – це невелика частина функцій, які зовсім нещодавно з’явилися в шкільному житті.

Окремої уваги заслуговує одне з найперших і найважливіших явищ Інтернету – ресурси для спілкування та обміну думок. Їх популярність зумовлено історичною та біологічною потребою людини в обміні інформацією, що відіграє важливу роль у виживанні виду.

Для реалізації обміну думок використовуються блоги, про які існує не мало різної інформації. Вагомий внесок у дослідження використання блог-технологій у процесі навчання здійснили Г. Барет (H. Barret), А. Філатова, А. Девіс (A. Davis), Л. Мілліган (L. Milligan) А. Джонсон. (A. Johnson). Але в якості інструмента для освіти, на нашу думку, їх було досліджено недостатньо.

Блог, як явище, виник на початку 90-х років ХХ-го століття. Творцем такої форми комунікації вважають головного розробника Всесвітньої мережі Тіма Бернерса-Лі, який створив персональну сторінку у 1992 році, де публікував актуальні новини. Однак більшого розповсюдження блоги почали набувати тільки чотири роки потому. І станом на сьогодні, різні види блогів (особливо мікро та відеоблоги) є найпопулярнішими ресурсами у всьому Інтернеті. В американському словнику Merriam-Webster блог трактується як «вебсайт, що містить особисті роздуми, коментарі та часто гіперпосилання, відео та фотографії, розміщені автором» та «сайт, на якому хтось пише про свої переконання, діяльність та досвід» [3].

Сьогодні існує велика кількість різновидів блогів. Аналіз джерел із теми дослідження дозволив виокремити наступні види класифікацій блогів: за автором, за типом мультимедіа, за особливостями контенту, за технічною платформою та за жанром, які представлено у таблиці 1 [2].

Таблиця 1.

Види класифікацій блогів

За автором	За типом мультимедіа	За особливостями контенту	За технічною платформою
особистий	текстовий	контентний блог	Stand-alone
колективний	подкаст	мікроблог	На блог-платформі
корпоративний	відеоблог	моніторинговий блог	моблог
«Примарний»	фотоблог	Цитатний блог	

Не дивлячись на таке різноманіття, більшість блогів мають багато спільних характеристик: хронологічна організація інформації, доступ до минулих повідомлень, отримання зворотного зв'язку через коментарі, посилання на інші сайти.

Науковці радять впроваджувати елементи блог-технологій під час вивчення іноземної мови, бо вони мають низку ефективних дидактичних функцій [1, с. 9]. Найголовніше з них – активізація пізнавальної діяльності, та підсилення вмотивованості учнів. Досягається це здебільшого створенням умов для індивідуального навчання. Блог у цілому досить ефективний шлях реалізації особистісного підходу, наприклад, велика кількість жанрів та тем дає можливість учням обирати саме те, що їм до вподоби. Наявність зворотного зв'язку, тобто можливість коментувати дописи, формує та розвиває вміння вести дискусію, аргументувати власну думку, аналізувати чужу точку зору. Читання блогів інших авторів розвиває емпатію та розширює кругозір, дає дітям можливість побачити, що стосовно однієї теми може існувати безліч думок, і кожна людина має право на свою позицію.

Технічні особливості блогу диктують певні правила для написання текстів, наприклад, обмежена кількість символів сприяє розвитку вміння чітко, стисло та структуровано виражати свої думки. Навчання через блоги

удосконалює навички користування інформаційними та інтернет-технологіями.

В останні роки спеціалісти у сфері дидактики заново відкривають проблемне навчання. Блог-технології, як ніщо інше, підходить для реалізації цього типу навчання. Через те, що блоги здебільшого спрямовані на індивідуальну роботу, вони сприяють розвитку навчальної автономії та креативності.

Читання іншомовних блогів розвиває словниковий запас, наводить приклади справжньої живої мови що не може дати повною мірою підручник зі своїми типовими й шаблонними фразами. Перегляд фото та відеоблогів дає можливість ознайомитись з культурою, географією та історією країни, мову якої вивчають. Прослуховування подкастів та перегляд відео розвиває навички аудіювання учнів. Така кількість різновидів блогів дає можливість задовольнити різні особливості сприйняття інформації. Наприклад, візуали можуть працювати з фото та відеоблогами, які спеціалізуються на наочних матеріалах, аудіали, зі свого боку, можуть надати перевагу подкастам, у яких уся інформація подається у вигляді аудіо. Також, залежно від темпераменту, люди сприймають інформацію з різною швидкістю. В умовах роботи з блог-технологіями учням не потрібно буде наздоганяти або навпаки чекати більшість, вони можуть працювати в зручному для себе темпі, що має великий вплив на здоровий психологічний стан.

У реформі Нової української школи велика увага приділяється інклюзивній освіті. Блог-технології дають можливість реалізувати навчання на рівних умовах для всіх учнів. Щоб навчатися через блоги не потрібно виходити з дому – це особливо важливий пункт для наших реалій, де тільки невелика частина шкіл має відповідне облаштування для маломобільних осіб. Люди з вадами зору можуть налаштувати зображення сторінки під свої потреби: розмір шрифту, різні схеми кольору. Здобувачі освіти з вадами слуху можуть вільно доєднатися до обговорення теми в блозі, бо більша частина

контенту має саме візуальне відображення: текст, фото або відео, до якого можна зробити субтитри.

Отже, проведене дослідження дає змогу стверджувати, що впровадження блог-технологій в освітній процес, зокрема під час вивчення іноземної мови, є ефективним та має позитивний вплив. З'ясовано, що блог визначається як вебсайт, на якому користувачі регулярно пишуть про нещодавні події, або теми які їх цікавлять. Виявлено найважливіші можливості блог-технологій у процесі навчання іноземної мови, зокрема удосконалення навичок писемної компетентності, рецептивних видів мовленнєвої діяльності, варіативність, розвиток творчого мислення, врахування індивідуальних стилів та потреб навчання. У підсумку, важливо зазначити те, що сьогодні не можна ігнорувати дидактичні можливості інтернет-технологій. Щоби школи випускали учнів адаптованих до життя і праці в нашому швидко змінному світі, вчителям важливо використовувати всі можливі новітні технології.

Література:

1. Филатова А.В. Оптимизация преподавания иностранных языков посредством блог-технологий: автореф.дис.на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец.13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания» / Анна Владимировна Филатова. – Москва, 2009.– 24с.

2. Блог. Матеріал з Вікіпедії. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BB%D0%BE%D0%B3> (дата звернення: 20.10.2021).

3. Jeffrey Rosen. Your Blog or Mine?. The New York Times Magazine. 2004. URL: <https://www.nytimes.com/2004/12/19/magazine/your-blog-or-mine.html> (дата звернення: 17.10.2021).

Пахолюк А.Р.

**Стилістичні аспекти англомовної військової лексики та її
відтворення українською мовою**

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Харків*

Постановка проблеми. В наш час армії різних країн мають свої характерні особливості, які проявляються у військових звичаях і традиціях та на структурному рівні. Всі ці особливості мають своє вираження, особливо, у сфері військового документування і військового сленгу. При передачі реалій, характерних для військового формування певної країни іншою мовою, можливе викривлення змісту цих реалій, що є неприпустимим для військового перекладу.

Вивченням особливостей військової лексики займалися такі вчені як В.В. Балабін, Д.В. Василенко, Л.Л. Нелюбін, А.А. Дормідонтов, А.А. Васильченко, а військовий сленг є темою робіт таких мовознавців, як Г.А. Судзіловський, В.П. Коровушкін, О.В. Смірнова та Ю.Г. Кочарян.

Актуальність зумовлена проблемами при перекладі військової лексики та її розумінні, а також постійною зміною словникового запасу військовослужбовців у зв'язку з технічним прогресом, реформуванням військ, виникненням нового військового сленгу. **Мета** полягає у виявленні особливостей при перекладі текстів на військову тематику та відтворення її українською мовою. Також в роботі розглядаються стилістичні аспекти англомовної військової лексики.

Об'єктом дослідження є відтворення англомовної військової лексики українською мовою.

Предметом дослідження є стилістичні аспекти англомовної військової лексики при перекладі.

У ході роботи над статтею використовувалися такі **методи**: 1) метод аналізу, за допомогою якого був зібраний весь теоретичний матеріал; 2) порівняльний метод, який дозволяє зіставити реалію іноземної мови та варіант

її перекладу; 3) описовий метод, який полягає у поясненні застосування військовослужбовцями певних слів та словосполучень.

Переклад текстів на військову тематику знаходиться у центрі уваги перекладачів на даному етапі розвитку МВС України та армії. Для цього є декілька факторів: 1) У цій галузі бракує спеціалізованої літератури, словників та довідників; 2) Міжнародне співробітництво вимагає знань щодо структури та особливостей міжнародної військової документації; 3) Співпраця України з НАТО і Європейським союзом, та участь у миротворчих операціях ООН потребує уніфікації у військових документах, які мають забезпечувати згуртовану роботу між військовими з різних країн. Основним джерелом еквівалентів військових термінів для перекладача є словник, але через те, що світ швидко змінюється та з'являється багато нових термінів та словосполучень, словники треба постійно поповнювати або передруковувати, щоб забезпечувати перекладачів актуальною інформацією.

Утворення нових військових термінів відбувається характерними для англійської мови морфологічним (*афіксація, словоскладання, аббревіація та конверсія*) і лексико-семантичним (*перенесення, розширення, звуження та зміна значення*) шляхами, а також шляхом запозичення з інших мов. При перекладі військової термінології можуть виникати труднощі, якщо термін (реалія іноземної мови) не має відповідників чи еквівалентів у мові перекладу. В такому разі термін перекладається *описовим перекладом, дослівним перекладом, транслітерацією чи транскрибуванням* [3, с.57].

Формування простих термінів

1) Афіксація – це утворення нових однослівних термінів шляхом додавання до головних слів афіксів (префіксів і суфіксів) [2, с.83].

Recoilless (rcl) – *безвідкатне знаряддя* (термін має еквівалент в українській мові, труднощів при перекладі не виникає)

2) Складання слів – це спосіб словотворення, при якому нове слово утворюється шляхом поєднання основ двох-трьох слів [2, с.85].

Rifleman – піхотинець (rifle-стрілок, гвинтівка; man-людина, чоловік. Є відповідник в українській мові, труднощів при перекладі не виникає)

3) Конверсія – це вид словотворення, коли не змінюючи вихідної форми, слова набувають значення іншої частини мови, зазвичай дієслова [2, с.87].

Mortar – to mortar – гаубиця- обстрілювати з міномета (вихідна форма слова змінилася на дієслово. Термін має еквівалент в українській мові, труднощів при перекладі не виникає)

4) Зміна значення терміна. Передача значень на основі подібності деяких ознак предметів, явищ, видів діяльності, властивостей [1].

Rappelling – «спуск з гори по канату» (альпінізм); « висадка десанту по канату з вертольоту в режимі висіння» (збройні сили) (перенесення значення на підставі подібності дії. Термін не має еквівалентів в українській мові, застосовується описовий переклад)

Формування складних термінів

Фразові терміни створюються шляхом додавання уточнювальних слів до загального терміна, щоб отримати загальні терміни, які безпосередньо пов'язані з вихідним терміном. За кількістю компонентів ці терміни поділяються на дво-, три-, чотири- і більш компонентні. Для збереження семантико-синтаксичних зв'язків, усередині поєднання окремі компоненти прийнято з'єднувати дефісом або відокремлювати комою [5, с.136].

Landing craft-infantry – десантний корабель (landing craft - висадкові засоби десанту (ВМФ); infantry – піхота. Багатокомпонентний термін, перекладений за допомогою конкретизації)

У термінових виразах граматична форма може бути виражена: *суфіксами, прийменниками та закінченнями.*

System of axes – система координат (axes – осі. Термін – словосполучення граматично оформлений прийменником. Термін має еквівалент в українській мові, не виникає труднощів при перекладі) [4]

Chief master – sergeant – головний майстер – сержант (переклад здійснено за допомогою транслітерації, так як, термін не має еквіваленту в українській мові) [4]

Commander – командер (переклад здійснено за допомогою транскрибування, так як, термін не має еквіваленту в українській мові) [4]

Переклад англomовної військової лексики на разі дуже важлива та актуальна сфера перекладу в Україні. Важливо враховувати при перекладі всі нюанси військової термінології англomовної країни, національну специфіку, організацію структури військ, одним словом, все, що характеризує іноземні збройні сили як національну армію. А також, потрібно, щоб перекладач володів достатньою кількістю знань про озброєні сили, військові статuti та армію своєї країни, щоб обирати вірні еквіваленти при перекладі. Найуживанішими способами перекладу наразі є: описовий переклад, транслітерація та транскрибування.

Література:

1. Горелікова, С. Н. Природа терміна та деякі особливості терміноутворення в англійській мові /С.М. Горелікова // Вісник ОДУ. – 2002. – №6.
2. Коровушкин, В. П. Про типологію скорочень в англійській та російській військових жаргонах / В.П. Коровушкін // Мовні проблеми підготовки військового спеціаліста: міжвуз. зб. наук. тр. – Череповець, 1990. – С. 83-95.
3. Латишев Л.К. Переклад: проблеми, теорії, практики та методики викладання. - М.: Просвітництво, 1988. - 160 с.
4. Нелюбін, Л.Л. Переклад військових документів армії США. - М.: 2-е видавництво, 1989. - 248 с.
5. Нелюбін, Л.Л. Підручник воєнного перекладу. Англійська мова: Л.Л. Нелюбін, А.А. Дормідонтов, А.А. Васильченко. - М.: Воєніздат, 1981. - 379 с.

Сербіненко Ю. І.

**Лексично-граматичні особливості перекладу побутової інструкції з
німецької мови українською**

*Національний технічний університет “Харківський політехнічний
інститут”*

В умовах міжнародного співробітництва у різних галузях надзвичайно зростає роль перекладу як засобу, який обслуговує економічні, суспільно-політичні, наукові, культурно-естетичні та інші відносини між державами. Основне завдання перекладу різногалузевих текстів, які мають певні стилістичні, лексичні та граматичні особливості, полягає в тому, щоб точно та зрозуміло донести до читача інформацію, закладену в оригіналі.

Проблемою перекладу фахових текстів займалися багато вітчизняних лінгвістів та перекладачів-практиків, серед яких варто відзначити В. І. Карабана, Т. Р. Кияка, А. М. Науменко, О. Д. Огуя, А. Л. Міщенко.

Актуальність дослідження зумовлена стрімким розвитком міжнародних відносин, а саме співпрацею у різних професійних галузях, що потребує ґрунтовних досліджень окремих аспектів перекладу різногалузевих текстів.

Вимоги до перекладу німецькомовних фахових різногалузевих текстів складають самостійну теоретичну та практичну проблему, вирішення якої потребує глибокого аналізу та вивчення не лише лексичних, а й граматичних аспектів. Обов'язковою умовою адекватного перекладу фахового тексту є вміння правильно аналізувати граматичну будову іншомовних речень, правильно визначати граматичні труднощі перекладу й конструювати речення відповідно до норм мови перекладу. Зрозуміло, що перекладач повинен бути добре обізнаним з граматичними особливостями вихідної та цільової мов, основами теорії перекладу взагалі та науково-технічного перекладу зокрема, а також вміло застосовувати різні прийоми граматичних трансформацій, які обумовлені, як правило такими причинами:

- Відсутність формального граматичного відповідника в одній з мов.
- Різниця у сфері використання того чи іншого граматичного явища.

Структури німецької та української мов докорінно відрізняються одна від одної, і адекватність передачі граматичних конструкцій однієї мови засобами іншої залежить від вмінь та навичок перекладача. Для рівноцінного перекладу необхідно визначити точне значення кожної граматичної форми оригіналу та знайти відповідник в українській мові. При цьому, слід враховувати той факт, що між текстом оригіналу та текстом перекладу, особливо на морфологічному рівні, спостерігаються суттєві міжмовні відмінності, в основі яких лежать особливості системи та норми мов.

Зазначимо, що граматичні трансформації під час перекладу іноді поєднуються із лексичними, оскільки не завжди існують у чистому вигляді.

У процесі порівняльного аналізу текстів технічних інструкцій до побутових приладів з їхніми українськими перекладами детальніше розглянемо використання різнотипових прийомів граматичних трансформацій, які застосовуються при перекладі фахових німецькомовних текстів українською мовою.

1) Die Öffnungen für die Belüftung und Hitzeverteilung dürfen niemals abgedeckt werden. - Не закривайте вентиляційні отвори і отвори для виведення тепла.

У наведеному прикладі пасивна конструкція оригінального речення передана в українській мові наказовим способом. Ця трансформація є досить типовою для технічних інструкцій, що зумовлено відмінностями у граматичній структурі двох мов.

2) Um den effizientesten Betrieb und den geringsten Energieverbrauch sicherzustellen, tauen Sie die Gefriertruhe ab, sobald der Frost an den Wänden der Gefriertruhe mehr als 5 bis 10 mm dick ist. - Для найефективнішої роботи і мінімального споживання енергії розморозуйте морозильник, коли на його стінках з'явилися надлишкові відкладення інею або їх товщина досягла 5–10 мм.

У зазначеному прикладі інфінітивна конструкція «um+sicherzustellen» відтворена в мові перекладу прийменниковою конструкцією, що вмотивовано розбіжностями в системі МО та МП.

3) Kontrollieren Sie die Schüssel gelegentlich, um zu verhindern, dass das Wasser überläuft. - Час від часу перевіряйте піддон, щоб вода не переливалася.

В цьому прикладі інфінітивна конструкція «um+zu+verhindern» взагалі вилучена, що зумовлено відмінностями у граматичній структурі мов.

4) Sobald das Gerät installiert ist, müssen das Stromkabel und die Steckdose einfach zugänglich sein. - У встановленому приладі має забезпечуватися легкий доступ до електричного шнура і розетки.

У реченні наведено приклад граматичної заміни частин мови. Прикметник zugänglich замінено на словосполучення іменника та прикметника згідно з нормою української мови.

Доречно додати, що науковий текст відноситься до віднесенням наукового тексту до інституційного типу дискурсу, учасниками якого є

фахівці в певній галузі знання, які здійснюють пізнавальну діяльність по виробництву та споживанню наукового знання, вербалізуемого в науковому тексті як моделі сполучених комунікативних діяльностей тих, хто спілкується. Головною метою наукового дискурсу, згідно з В. І. Карасиком, є "процес виведення нового знання про предмет, явище, їх властивості і якості, представлений у вербальній формі і охоплений комунікативними канонами наукового спілкування-логічністю викладу, доказом істинності і хибності тих чи інших положень, граничною абстракцією предмета промови».

Таким чином, можна зробити висновок, що науково - технічний переклад відрізняється від інших видів перекладу своїми лексичними, граматичними і стилістичними особливостями і труднощами. У вищенаведених прикладах наявна значна кількість граматичних трансформацій. Загалом під час перекладу найчастіше використовують такі прийоми граматичних трансформацій, як заміна форм числа, зміна форм часу,

зміна стану і способу, ступенів порівняння, заміна частин мови, а також зміна порядку слів та членів речення.

Література:

1. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу наукової і технічної літератури на українську мову / В. І. Карабан. – К.: Політична думка, 1997. – 300 с.
2. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 512 с.
3. Кияк Т. Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова) / Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй, А. М. Науменко. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 592 с.
4. Карасик В.И. О категориях дискурса // Тверской лингвистический меридиан: сб. ст. Тверь: Изд-во Твер. гос. ун-та, 2007. С. 57–68.
5. Heidrich F. Kommunikationsoptimierung im Fachübersetzungsprozess. – Berlin: Frank & Timme, 2016. – 117 S.

Стовпівська К.М.

Проблеми перекладу туристичних буклетів з англ. укр. мовою та навпаки

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

*Науковий керівник: Оксана Миколаївна Голікова, кандидат філол. наук,
доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу.*

Одну з провідних ролей у житті людини відіграє реклама. Поступово вона стає складовою нашого життя: афіші, буклети, вітрини – цей вид людської діяльності завжди поруч. Вплив рекламою на підсвідомість формується з огляду на інтереси людини таким чином, аби особа зацікавилася – звернула увагу.

Завдяки перекладацькій діяльності на перше місце вийшов інформативний переклад. Такі зміни належать до рекламних текстів, зокрема,

текстів туристичного характеру, які порівнюються із текстами новин, що використовуються у ЗМІ.

Звісно, жодна реклама не була б дієва без агенції, яка просуває ту чи іншу продукцію, серед якої чи не найперше місце посідає туристична реклама.

Безумовно, будь-яка агенція зацікавлена у вірній інтерпретації інформаційного наповнення ресурсу, для полегшення взаєморозуміння, а також для сприйняття розвитку культурних відносин між різними народами створюються двомовні туристичні сайти, серед яких популярності набувають так звані туристичні буклети – яскрава реклама того чи іншого місця для відвідування.

Для того, щоб створити сайт двома мовами в роботу вступає представник багатовікової професії – перекладач, завданням якого є розробити стратегію перекладу тексту оригіналу. При цьому перекладачеві слід враховувати особливості мови, використаної для перекладу брошури, яка характеризується своєю експресивністю, а також використанням великої кількості виразних засобів, та створювати неординарні, яскраві образи, що привертають увагу адресата.

Проаналізувавши проблеми перекладу туристичних буклетів, виявилось, що достатня кількість науковців, таких як Алан Дафф, Пітер Ньюмарк та Доротті Келлі опрацьовували це питання, однак не було зроблено доцільний аналіз українських перекладів англomовних туристичних буклетів та навпаки.

Метою даної статті є визначити найбільш оптимальні стратегії перекладу туристичних путівників і текстів, за допомогою яких перекладач зможе ефективно виконати поставлені йому завдання.

Об'єктом дослідження є лінгвостилістичні особливості інтернет-текстів сучасної туристичної реклами.

Актуальність обумовлена нестачею якісних перекладів англomовних туристичних буклетів українською мовою та навпаки, а також недостатнім рівнем опрацювання цього питання в сучасному перекладознавстві.

Сучасну епоху можна назвати золотим віком подорожей і розвитком туризму. А мовні обмеження у спілкуванні між людьми з різних культур у сучасному світі майже непомітні завдяки роботі перекладачів. Фахівці «зближують» людей, відтворюючи переклад туристичних буклетів, проспектів, брошур тощо, а також сайтів з визначними пам'ятками, дорожніх карт та туристичних місць. Такі тексти вимагають доброго знання мови перекладу й мови джерела, а також – володіння базовою інформацією, пов'язаною з географією, архітектурою, історією та культурою тієї чи іншої країни або міста; а також навичок письма, оскільки дані тексти мають бути легкими до читання й цікавими.

Однак туристичний бізнес не існував би без маркетингу, а тому одним з найбільш ефективних маркетингових інструментів слід вважати товарну поліграфію. Серед них особливу увагу приділяють буклетам.

Що таке буклет, стає зрозуміло при перекладі з англійської (англ. booklet) – «маленька книжка». Це друковане видання, яке є складеним аркушем, на кожній сторінці котрого розміщена текстова або графічна інформація.

Б. Шовінський вважає, що серед рекламних послуг туристична – одна з найпопулярніших послуг і посідає чи не найперше місце [6, с 9].

Наукова література, пов'язана з даною темою, вказує на те, що туристичний буклет має містити інформацію, стосовно економіки (послуги, харчування, магазини, торгові центри тощо). У тексті повинні бути вказані ціни, знижки та пільги. Однак, у той самий час буклет має пряме відношення до культурних цінностей, які необхідно сформулювати в свідомості адресантів.

Важливою частиною реклами є рекламний слоган-девіз. Наприклад, інформація про готель «Blackpool» починається з наступного слогана: «Superior accommodation at affordable prices» [1]. Наявні лексеми економічного характеру мають чітке експресивне забарвлення, завдяки епітетам «superior» та «affordable».

Засоби переконання, спонукальні конструкції, модальні лексичні мають безпосередній вплив на читача, радять йому діяти. Наприклад, в описі готелю «Blackpool» відразу за слоганом слідує спонукальна конструкція: «Stay at a superior luxury Hotel with great sea views which is only one of three 3 star hotels in Blackpool, out of over 1900» [2]. Збереження цього «натиску» на читача під час перекладу українською створить ілюзію довільного спілкування між рекламодавцем та читачем.

У рекламних текстах, зокрема й в буклетах, використовуються всі прошарки лексики: неологізми, жаргонізми, професіоналізми, а також графічні засоби виділення тексту.

«У селі діяли такі унікальні гідротехнічні споруди, як млин, валило (для лижників), ступа (для сукна) [3]». Тут ми бачимо приклади жаргонізмів (млин, валило тощо).

«Foodies will be overwhelmed with options. The Astoria neighbourhood in Queens is a great bet for those looking to eat cheaply and well, with a melting pot of Greek, Italian, Egyptian and Chinese restaurants. This is New York at its most real, away from the razzle dazzle of Fifth Avenue and fast gentrifying areas of Brooklyn [4]». У даному уривку з туристичного інтернет-буклету ми бачимо так само жаргонізми (a melting pot – місце, де різні культури та люди зустрічаються разом), а також неологізм (razzle dazzle, що означає міф або легенда).

Також, широкого вжитку набула вузькоспеціалізована лексика, так звані реалії – запозичені з англійської мови терміни, які є реаліями і в Україні ніколи не існували, наприклад «Executive Suite» або «Tour».

До реалій можна віднести назви блюд, історичних діячів або народні танці, наприклад, слова ««Oceania» – «Океанія», «Europe» – «Європа», що є географічними реаліями.

Продовжуючи вивчати запозичену лексику, ми побачили, що також вживається англійська лексика поряд із українською.

Наприклад, роздивляючись буклети, які належать до готельної справи ми побачили, що категорії готелів при перекладі матимуть наступні англійські позначення: standard (середніх розмірів номер з основними зручностями та балконом);

Послуги в готелях матимуть такі англійські поняття: baby-sitting (послуги няні);

До видів бронювання номерів наступні англійські мовні одиниці: зарезервовані номери (reserved rooms – номери бронюються і оплачуються по прибуттю в готель, необхідно приїхати в певний час);

До іншої групи лексичних одиниць можна віднести галузеву лексику, що відноситься до, наприклад, економічної термінології: average daily rates – поточні ціни номерного фонду, average discount on published tariff – середній розмір наданої знижки тощо.

Відносно термінів-кліше, що також є лексичною особливістю рекламних туристичних буклетів, слід зазначити, що вони притаманні лише україномовним текстам. Задля перекладу таких типів лексем необхідно застосовувати загальноживану лексику з конкретним змістом: гарячі путівки (подорожі, які необхідно терміново продати, оскільки вони заплановані в найближчий термін, зазвичай вони продаються зі знижкою).

Такий автор як В. Музикант акцентує на тому, що в Україні серед різних видів туризму популярними є групові поїздки, адже вони дешевші [5, с 121]; тому в рекламних буклетах можна побачити назви різних напрямків: агенції надають їм певні назви («Шуб-Тур» (спеціально організовані тури для придбання хутряних виробів).

На нашу думку, розглянута тема має значну практичну значність, адже нами було показано переклад різних рекламних буклетів, у яких ми показали, що перекладач зобов'язаний передати художньо-естетичні переваги оригінального тексту, залучаючи певні мовні засоби з вираженою комунікативною спрямованістю на адресанта. Перекладачеві слід звертати увагу на семантичні розходження у двох мовах, а також впоратися з

проблемами соціолінгвістичної адаптації текстів у процесі перекладу, адже передача смислових та стилістичних складових оригіналу тексту на мову перекладу у значній мірі є вибором самого перекладача і не залежить від засобу перекладу, обраного ним. Саме у такому випадку прагматична еквівалентність між двома текстами й визначає комунікативний ефект реклами у брошурі.

Література:

1. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: https://www.blackpoolresort.co.uk/?gclid=Cj0KCQjws4aKBhDPARIsAIWH0JUFm_X9tYfWd4vg6f89cFMGIEu9XnBdp2nLT0Unllv2Cd9Wp2CrHmEaAmTNEALw_wcB
2. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: https://www.blackpoolresort.co.uk/?gclid=Cj0KCQjws4aKBhDPARIsAIWH0JUFm_X9tYfWd4vg6f89cFMGIEu9XnBdp2nLT0Unllv2Cd9Wp2CrHmEaAmTNEALw_wcB
3. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://grazhda.huculia.info/wp-content/uploads/downloads/art-yavoriv.pdf>
4. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldtravelguide.net/guides/north-america/united-states-of-america/new-york-state/new-york-city/>
5. Музикант В. Л. Теорія та практика сучасної реклами / Валерій Леонідович Музикант. – Москва, 1998. – 400 с. – (1).
6. Bernhard S. Werbung / Sowinski Bernhard. – Tübingen, 1998. – 108 с.

Сутужко Б.Ф

Мовна специфіка політичних промов Ангели Меркель

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Актуальність дослідження визначається зростаючою роллю політичного перекладу в сучасній комунікативній ситуації. Політична промова у сучасному світі є інструментом впливу на суспільну думку. Через це перекладачу необхідно знати особливості мовлення політиків та лідерів певного народу, для того щоб розуміти його культуру та побут, а також соціокультурні відмінності. Про важливість теми свідчить велика кількість наукових праць, присвячених політичному перекладу, та політичному дискурсу окремих політиків. Можна відзначити роботи таких зарубіжних та вітчизняних науковців, як Шейгал Є. І., Нагорна Л.П., Ейсфельд Є.А., Цветкова Є.Б., Дмитренко О.В., Шинкаренко О.М., та інші. Політична промова – це заздалегідь підготовлений політичний виступ із позитивними чи негативними оцінками, обґрунтуванням, конкретними фактами, планами, перспективою політичних змін [2, 108].

На думку А. Баранова, «політичний дискурс» – це сукупність усіх мовних актів, які використовуються в політичних дискусіях, а також правил публічної поведінки, які оформилися згідно з існуючими традиціями та отримали перевірку досвідом [2, 108].

На сьогоднішній день політичний дискурс є предметом підвищеного інтересу широкого наукового співтовариства. За оцінками А.М. Баранова, інтерес до політичного дискурсу базується на трьох факторах: 1) внутрішньому розвитку політичної теорії, 2) потребі в аналізі політичних текстів і текстів ЗМІ, 3) потребі у позбавленні політичної комунікації маніпуляцій суспільної свідомості [2, 110].

Об'єктом нашого дослідження є тексти промов Ангели Меркель. Метою дослідження є аналіз політичного дискурсу Ангели Меркель і визначення особливостей його перекладу.

За структурним аналізом промов А. Меркель ми можемо виокремити три частини: вступ, основну частину, висновок. Загалом, вступна частина промов Ангели Меркель супроводжується урочистістю, дотриманням норм етикету та почерговим звертанням до адресантів, що зумовлене їх статусом: «*Sehr geehrte Herren Minister, Exzellenzen, sehr geehrter Herr Professor Große, sehr geehrte Damen und Herren, ich möchte Sie alle ganz herzlich grüßen, vor allem Sie, die Sie aus der Subsahara-Afrika Initiative der Deutschen Wirtschaft dabei sind, und natürlich unsere Gäste.*» Висловлення вдячності у промовах А. Меркель відіграє важливу роль у встановленні контакту з аудиторією: «*Ich freue mich, dass Sie an dieser Konferenz entweder virtuell oder persönlich teilnehmen.*»

Основна частина кожної промови може бути поділена на мікротеми – це структурно та змістовно завершені частини промови [1, 143-145]. Одна з аналізованих нами промов має назву „Rede von Bundeskanzlerin Merkel anlässlich des G20 Investment Summit – German Business and the Compact with Africa Countries am 27. August 2021”.

На нашу думку дана промова спрямована на формування політичного курсу (інвестиції у відновлювані джерела енергії, запуск Африканської континентальної зони вільної торгівлі). Нами було виділено 2 мікротеми:

1) Необхідність тримати пандемію під контролем для того, щоб відновити економіку країн Африки („Für eine wirtschaftliche Erholung kommt es in Afrika wie auf jedem Kontinent darauf an, die Pandemie unter Kontrolle zu halten und möglichst zu überwinden“.)[1]

2) Необхідність фінансово підтримувати країни договору, реформи, бізнес й інвестиції (“Daher ist es richtig, dass die Bundesregierung auch weiterhin sowohl Compact-Länder und Reformen als auch Unternehmen und Investitionen unterstützt.”)[1].

Варто зазначити, що у кожній з мікротем А. Меркель акцентує увагу на необхідності вирішення зазначених питань, зацікавленості Німеччини у їх вирішенні. Також кінцевим результатом є встановлення дипломатичних і партнерських стосунків Німеччини з іншими країнами. Для даної промови А. Меркель характерно те, що політик підсумовує мікротеми («*So freue ich mich auf einen regen Informations- und Gedankenaustausch sowohl zum Stand des Compact-Prozesses als auch zu neuen Impulsen für diese multilaterale Initiative.*»)[1], а також має апеляційний характер – висновок містить висловлювання радості, побажання, для того, щоб розрядити обстановку в аудиторії, зменшити дистанцію між комунікатором та аудиторією – («*In diesem Sinne wünsche ich uns allen eine erfolgreiche Veranstaltung. Vielen Dank!*»)

Особливості перекладу тексту промови “German Business and the Compact with Africa Countries”

Через різницю в оцінюванні політичних подій, відмінності у семантичній структурі або традиційному для кожної мови вживанні слів недоречно перекладати тексти політичних промов дослівно, отже у вирішенні цього питання допоможуть перекладацькі трансформації.

За В. Н. Комісаровим, перекладацькі трансформації – це перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу у визначеному сенсі [4, 424].

Л.С. Бархударов у своїй класифікації розрізняє перекладацькі трансформації за формальними ознаками: перестановка, додавання, заміна, опущення [3, 40]. При цьому вчений підкреслює, що такий поділ є значною мірою приблизним і умовним

Концепція В. Н. Комісарова розділяє перекладацькі трансформації на лексичні (транслітерація, транскрибування), граматичні (дослівний переклад, граматичні заміни, членування речень), та комплексні (експлікація, антонімічний переклад, компенсація) [4, 424].

Нижче представлені приклади, у яких ми використали вищезазначені трансформації:

Es gibt gute Gründe, um zuversichtlich in die Zukunft zu blicken. Dazu gehört auch die G7-Infrastrukturinitiative, von der ich mir frischen Wind für neue Investitionen auch in afrikanischen Ländern erwarte.[1] – Є вагомі причини дивитися в майбутнє з упевненістю. Одна з них – інфраструктурна ініціатива країн “Великої Сімки“, яка, як я очікую, стане ковтком свіжого повітря для нових інвестицій і в африканські країни.

У першому реченні ми використали прийом перестановки для досягнення адекватного перекладу. У другому реченні була використана уточнення, та перестановка: *G7-Infrastrukturinitiative* – **інфраструктурна ініціатива країн “Великої Сімки”**. *Im Rahmen von COVAX engagiert sich Deutschland als Co-Chair mit Südafrika für eine Steigerung der globalen Impfstoffproduktion.*[1] – В рамках програми COVAX Німеччина бере участь в якості **співголови** разом з Південною Африкою з метою збільшення світового виробництва вакцин. У цьому реченні ми використали прийом калькування для термінів *Co-Chair* – співголова, *Impfstoffproduktion* – виробництво вакцин, так як в українській мові є точні еквіваленти цих термінів.

Отже, важливим компонентом політичного дискурсу є політична промова – публічний виступ оратора, що висвітлює певне питання або проблему, також політичні промови загалом часто спрямовані на агітацію цільової аудиторії. Досліджуючи політичні промови А. Меркель, ми зосередились на їх структурі, адже вона відіграє роль на сприйняття інформації аудиторією та задає тон виступу. Вивчення виступів А. Меркель дозволило підтвердити залежність структури промови від її типу та встановити, що виступи канцлера Німеччини мають виняткові риси: політик обирає радше логіку та факти, а не емоційний вплив на реципієнта, різні способи реалізації подяки наприкінці виступу, так і на його початку, що грає важливу роль, особливо під час міжнародних, що сприяє встановленню чи зміцненню партнерських стосунків

Література:

- 1) Анисимова Т. В., Гимпельсон Е. Г. Современная деловая риторика. М.: Воронеж, 2004. 432 с.
- 2) Баранов А. Н. Политический дискурс : прощание с ритуалом. / А. Н. Баранов // Человек. –1997. – № 6 – С. 108–118.
- 3) Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л. С. Бархударов. – Москва: Международные отношения, 1975. –5 с. 40 с. 209.
- 4) Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. / В. Н. Комиссаров – М.:Изд-во “ЭТС”, 2000. – 424 с
- 5) Нагорна Л.П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. – К.: Світогляд, 2005. – 315 с.

Тарарєєва Ярослава

Економічний текст: особливості перекладу

Національний технічний університет

«Харківський Політехнічний Інститут», Харків

Сучасна англійська економічна терміносистема як засіб позначення понять, пов'язаних із різними галузями існування сучасного соціуму, формується на основі інтеграції кількох професійних мов. Для передачі сутності явищ або процесів і їхніх особливостей економіці потрібен розширений словниковий запас.

Поглиблення міжнародних зв'язків у напрямі пошуку ефективних шляхів виробництва матеріальних благ і послуг в умовах обмежених ресурсів, так само як і процеси глобалізації, потребують більш уважного ставлення світової спільноти до національної політики кожного народу. У зв'язку з цим міжфахове спілкування природно поєднується з міжкультурною комунікацією, яка, у свою чергу, значною мірою впливає на успішність ділових контактів спеціалістів із різних країн. Це перш за все зумовлено тим,

що глобалізація стала домінуючим фактором впливу на перетворення сучасного світового товариства, з супровідними як позитивними, так і негативними наслідками, що характеризують протиріччя даного процесу.

Проблема перекладу термінів з англійської мови на українську була й залишається однією з найбільш актуальних у сучасному перекладознавстві. Дослідження питання передачі змісту термінів у процесі перекладу проводились В. І. Карабаном, Ф. О. Циткіною, Н. Г. Александровою, Л. І. Борисовою, В. П. Даниленко. Особливий інтерес викликає цей процес для галузі економіки, оскільки за останнє десятиріччя саме вона зазнала інтенсивного розвитку. Економічна терміносистема англійської мови є чисельною та розгалуженою, вона динамічно розвивається, знаходиться в тісному контакті з життям і розвитком суспільства, реагує на зміни мовної ситуації, передає наукову інформацію. Це все може викликати певні труднощі в процесі перекладу. Відповідно, сучасні наукові перекладацькі студії спрямовані на вивчення чинників, що впливають на вибір варіантів перекладу і їхнього зв'язку зі специфікою мови перекладу.

На думку науковців, якщо економічні поняття визначені недостатньо чітко, про ефективність термінологічної номінації не може бути й мови [1,87]. Сфера розподілу ресурсів, а також питання виробництва, збуту, споживання товарів і послуг, на нашу думку, є одними з найскладніших напрямів перекладу, адже перекладач повинен бездоганно володіти спеціальними знаннями, бути термінологічно обізнаним у численних економічних галузях, зокрема вузькоспеціальних, відстежувати перебіг процесів у сучасному Господарському кодексі, який постійно змінюється й удосконалюється, причому всі ці зміни можуть відбуватися як у цільовій, так і в мові оригіналу.

Економічний переклад може зустрітися в багатьох сферах діяльності, а саме: в бухгалтерській, банківській, маркетинговій, на ринку цінних паперів, при укладанні звітів, проектів, планів тощо. Диференційними рисами таких текстів вважається їхня інформативність (ущільненість змісту), послідовність

(взаємозв'язок між головною думкою і її елементами), достовірність викладу цільового матеріалу, використання спеціальних мовних засобів, наявність вузькогалузевої термінології. Через це перекладач може зіткнутися з проблемами невідповідності певних визначень поняттям мови оригіналу, а також із браком термінів у мові перекладу.

Так, у текстах економічного спрямування досить часто використовуються аббревіатури і скорочення. Хоча застосування аббревіатур допомагає економії мовленнєвих засобів, вони можуть викликати проблеми при перекладі. Серед варіантів перекладу поширені: пошук еквівалентів і переосмислення значення аббревіатури, транскрибування й описовий метод: *AI – Amnesty International – Міжнародна амністія, NATO – НАТО, UNMOVIC – the United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission – Комісія ООН зі спостереження, контролю й інспекціям в Іраку, LLC – limited liability company – компанія з обмеженою відповідальністю, GAAP – Generally Accepted Accounting Principles – стандарти бухгалтерського обліку, що застосовуються в США та деяких інших країнах, Forex – Foreign Exchange – Міжнародний валютний ринок, bal. – Balance – баланс, сальдо, рахунок в банку, зводити (закривати) рахунки, PORTAL («портал») – Private Offerings, Resales and Trading through automated linkages – приватні пропозиції, перепродажі і торгівля через автоматичну зв'язку, ABC – 1) activity based costing – калькуляція собівартості за видом діяльності; 2) Audit Bureau of Circulation – Бюро аудиту накладів, що збирають інформацію про друковану продукцію в США.*

Спричинена глобалізаційним викликом уніфікація сприйняття культурно-історичних парадигм, соціально-політичної, фінансової та державно-управлінської систем викликає посилене проникнення в економічну сферу не тільки термінології, а ще й образної лексики – фразеологічних одиниць. Цю тенденцію сьогодення відображають інформативні джерела мережевого суспільства: новини, друковані й інтернет-видання для широкого загалу, полемічна фахова публіцистика, інтерв'ю, аналітичні огляди,

телевізійні програми економічного циклу, а також спеціальна література, підручники, навчальні посібники. Зміни в суспільстві вимагають уточнення, поглиблення існуючих наукових понять і зумовлюють утворення нових мовних одиниць із конотативним забарвленням для позначення актуальних реалій економічного життя. Методом випадкової вибірки ми дібрали матеріал із англомовних ресурсів, що дало підставу визначити продуктивні мовні моделі ФО за ідеографічним принципом: 1. Фразеологізми з компонентом на позначення грошових відносин і грошових одиниць: 1) seed money – стартовий капітал: After you obtain seed money, you will find a wide array of support services ready to help you develop your device (Bloomberg, Oct 30 2014); 2) pennies on the dollar – придбати товар за значно заниженою ціною: I'll bet you've seen the TV ads from tax services claiming they'll settle your tax debts for pennies on the dollar (The Forbes, Mar 2 2015); 3) money burns a hole in someone's pocket – гроші, що одразу витрачаються: Money is starting to burn a hole in households' pockets (The Market Oracle, Mar 31 2012).

Семантика фразеологізмів з компонентами на позначення грошових одиниць, безсумнівно, є найбільш вмотивованою провідним компонентом – словами money, dollar, penny. У мовних конструкціях цієї групи внутрішня форма мотивує значення, яке здебільшого передає позитивні конотації і пов'язане з отриманням очікуваного прибутку. Цей факт доводить і семантичний план ФО money burns a hole in someone's pocket (гроші, що одразу витрачаються), який має полярно протилежне потрактування, асоційоване з непередбачуваними витратами і фінансовими проблемами.

2. ФО з компонентами кольороназв: 1) a golden handshake – виплата значної фінансової компенсації при звільненні одного з керівників компанії: The number of them who have walked off with a golden handshake after sinking their businesses is big (The Economist, May 30 2015); 2) a golden goose – надійне джерело прибутку: A golden goose for investment bankers has stopped laying eggs (The Business Insider, Aug 9 2015); 3) the Black Friday – розпродаж зі суттєвими знижками у п'ятницю після Дня подяки: Retail sales on Black Friday have

exceeded Cyber Monday for the first time in the UK after shoppers rushed to snap up bargains (The Telegraph, Dec 2 2014).

Дослідження мовних одиниць цього ФСП демонструє, що превалюють два кольори – golden (золотий), black (чорний). Значення ФО першої групи вмотивовано єдиним провідним компонентом на позначення відповідного кольору, що традиційно пов'язаний із уявленнями про великий прибуток. Семантичний план сполук другої групи вмотивовано поняттями різних сфер суспільного життя, більш того, здебільшого знівельовано уявлення про чорний колір як символ негативних конотацій.

3. Фразеологізми з компонентами на позначення зоонімів: 1) work like a horse – працювати наполегливо: To have no ambition and to work like a horse as if you had every ambition. To live far from men, not to need them and yet to love them (The Financial Times, April 24 2015); 2) as poor as a church mouse – дуже бідний: I'm as poor as a church mouse, that's just had an enormous tax bill on the very day his wife ran off with another mouse (The Telegraph, Aug 23 2013).

ФСП із зоонімними одиницями, на нашу думку, є найбільш цікавим об'єктом дослідження, адже позначене найвищим ступенем образності, що традиційно не є підґрунтям ділової комунікаційної сфери. Маленькі за розміром тварини, тобто ті, хто не має статку й не займає високих позицій у ієрархічній структурі, «перебиваються» з хліба на воду або змушені виявляти неабияку наполегливість у важкій повсякденній праці: as poor as a church mouse (дуже бідний).

4. Фразеологізми з компонентами на позначення соматизмів: 1) to get an upper hand on – управляти чимось, мати перевагу: Buyers get the upper hand as rising interest rates slow property sales (The Guardian, Jul 22 2011); 2) to cost an arm and a leg – коштовний або отриманий дуже високою ціною: Bookmakers' starting prices often costing punters an arm and a leg (The Guardian, Feb 3 2013).

ФО з соматичним компонентом становлять одну з найпоширеніших складових не тільки ділової, а й загальноживаної лексики. Це пов'язано із сучасним антропоцентричним ракурсом уявлення про всесвіт, у тому числі й

науковою концептологією буття. Дослідження показало, що лексеми leg, hand, finger, foot переважною мірою є найбільш поширеними.

Як ми визначили в ході дослідження, переклад текстів економічного спрямування має чітко відображати основне завдання, мету, сутність і зміст усного висловлення чи письмової електронної (видрукованої) інформації. Це важливо як при перекладі мовних одиниць термінологічного змісту (наприклад аббревіатур, серед варіантів перекладу яких поширені: пошук еквівалентів і переосмислення значення аббревіатури, транскрибування, описовий метод), так і лексичної компоненти економічного дискурсу з конотативним забарвленням (ФО із компонентами-зоонімами, колоронімами, соматичні ФО).

Література:

1. Ланова О. В., Каплун С. Д. Переклад спеціальної лексики сфери економіки з англійської мови на українську / О. В. Ланова, С. Д. Каплун // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. – 2010. – № 10. – С. 47–52.

Тутова О.П.

Проблема перекладу термінології маркетингу українською мовою (на матеріалі творів Філіпа Котлера)

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Харків*

Постановка проблеми. Науковий дискурс наразі зазнає значних змін, що пов'язано з дистанціюванням від загальноприйнятих норм наукової традиції радянських часів. Недостатньо вивченими залишаються питання, пов'язані з принципами відбору та використання мовних засобів наукового стилю з метою найкращого здійснення комунікації в науковій сфері. З'явилися нові економічні моделі, що призвели до створення нової системи термінів та

появи труднощів перекладу економічних текстів, які становлять особливий інтерес вивчення як для лінгвістів, так і для перекладачів-практиків.

Аналіз останніх досліджень вказує на те, що дослідження перекладу маркетингової термінології потребує додаткової уваги перекладачів та лінгвістів. Великий внесок у формування базового теоретичного підходу був зроблений вітчизняними та зарубіжними дослідниками у галузі теорії перекладу, а саме: Арутюновою Н. Д., Барановою А. Г., Виноградовим В. С., Гальчак Т.В., Кияком Т.Р., Комісаровим В. М., Макаровим М. Л. та багатьма іншими науковцями.

Актуальність даної теми обумовлена низкою факторів:

- 1) високою значимістю маркетингу у розвитку світової науки і економіки;
- 2) недостатньою вивченістю перекладу термінологічних одиниць сфери маркетингу на українську мову;
- 3) необхідністю комплексного лінгвістичного дослідження зазначеної терміносистеми, яка формується та розвивається;
- 4) зростанням значущості адекватного перекладу термінології наукового характеру.

Метою цієї статті є аналіз способів формування термінологічної системи маркетингу українською мовою та пошуки шляхів адекватного перекладу відповідних англійських термінів українською мовою задля збереження прагматичної функції тексту.

Об'єктом дослідження є термінологічна система сфери маркетингу в англійській мові та її відповідники в українському термінологічному словнику.

Предметом цієї статті є проблема перекладу термінології маркетингу та вибір найбільш вдалих відповідників у мові перекладу.

Для виконання завдань статті були використані наступні **методи**:

1. Структурний аналіз
2. Статистичний

3. Порівняльно-перекладацький метод

Існує багата кількість визначень «перекладу». В. М. Комісаров визначає переклад як вид мовного посередництва, який цілком орієнтований на іншомовний оригінал [2, с. 43]. Шотландський лінгвіст Джон Кетфорд, який є засновником теоретичної концепції перекладу, стверджує, що переклад – це заміна текстового матеріалу на одній мові еквівалентним текстовим матеріалом на іншій [3, с. 164]. На підставі цього визначення можна зробити висновок про те, що головна проблема перекладу – це встановлення характеру і умов перекладацької еквівалентності.

Фінанси та банківська справа, фондові біржі та інвестиції, бізнес, інформатика, маркетинг, менеджмент та багато іншого – все це різні аспекти економічної діяльності. Кожна система з погляду лінгвістики має свою структуру термінів, яка іноді є спільною для кількох систем одночасно. Таким чином, на передній план виступає термінологія як особливий пласт мови, що робить ділову комунікацію можливою. При перекладі економічних текстів слід пам'ятати, що в результаті треба отримати найбільш адекватний варіант з урахуванням відмінностей, що є в економічних реаліях країн. Цього можна досягти лише у разі виявлення еквівалентних термінів. Завдання в нашому випадку не завжди просте, оскільки багато термінів з'явилися в українській мові нещодавно та були запозичені з англійської мови, а поняття, яким вони відповідають, або відсутні зовсім, або лише формуються під впливом українських економічних реалій. У зв'язку з цим напрошується висновок, що абсолютно точного перекладу того чи іншого терміну практично неможливо дати, оскільки умови здійснення економічної діяльності у різних країнах не співпадають. Тобто, без глибокого знання предмета 'економіка' та особливостей її застосування в даній конкретній країні переклад термінів буде неадекватним тією чи іншою мірою.

Як відомо, терміном є слово або словосполучення, що використовується для вираження понять та позначення предметів. Тобто термін може бути визначений і має свою дефініцію. Інакше кажучи, дефініція – це

словосполучення, яке визначає поняття, позначене тим чи іншим терміном. Висновок: перекладаємо поняття, що лежить у смисловій основі висловлювання, а не слова.

Терміни сфери маркетингу поділяються на:

1) Прості, які складаються із одного слова: *product* – товар, *purchase* – купівля, *sale* – продаж, *advertising* – реклама;

2) Складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: *priceconscious* – той, хто розуміє динаміку цін, *storyboard* – рекламна розкадровка, *product design* – дизайн, зовнішній вигляд товару.

3) Терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів: *concentrated marketing* – концентрований маркетинг, *consumer franchise* – привілейоване положення в очах споживача, *deceptive advertising* – реклама недоброякісних товарів, *demand curve* – крива попиту, *diffusion of innovations* – розповсюдження новинок, *battle of the brands* – війна марок, *top-selling brand* – бренд, найпопулярніша (торгівельна) марка.

Маркетинг, економічне визначення якого належить Ф. Котлеру: ‘Маркетинг (англ. market – ринок) - це вид людської діяльності, спрямований на задоволення потреб шляхом обміну’ [4]. Термін ‘marketing’ походить від слова ‘market’ – ринок, торгівля, продаж та ‘ing’ що вказує на дію, тобто це ‘ринкова діяльність’, ‘дія на ринку’. Основоположником маркетингу теорії нашого століття є Ф. Котлер, великий економіст та маркетинголог - один з провідних фахівців в області маркетингу в світі. Він почесний професор міжнародного маркетингу Келогської вищої школи менеджменту Північно-Західного університету, США [5, с. 10].

Розглянемо терміни та вирази, без яких не може обійтись не один маркетинголог, та способи їх перекладу. Існує велика кількість маркетингових термінів, яку ми зустрічаємо у повсякденному житті. Серед них такі, як ‘*economics*’, ‘*money*’, ‘*market*’, ‘*advertising*’, що мають точні відповідники в українській мові: ‘*економіка*’, ‘*гроші*’, ‘*ринок*’, ‘*реклама*’, які легко знайти у загальних словниках, не звертаючись навіть до фахових. Але існують деякі

словосполучення, переклад яких потребує додаткових знань в галузі маркетингу, тоді ми використовуємо метод калькування. Так, наприклад, словосполучення *'digital marketing'* (тобто різновид маркетингу, який використовує цифрові технології для залучення потенційних клієнтів і утримання їх як споживачів) [1] українською мовою звучить як *'цифровий маркетинг'*. Тобто буквальний переклад слів: *'digital'* – 1. *цифровий*, 2. пальцеподібний; *'marketing'* – 1. торгівля, 2. продаж, 3. *маркетинг*. Наступний термін також перекладено за допомогою калькування, тобто завдяки використанню відповідного перекладу слова вихідної мови еквівалентом цільової мови: *'engagement'* – *'залученість'* – 1. справа, 2. обов'язок, 3. заручини, 4. *залученість*, 5. участь. Наступний термін *'brand advocate'* – *'адвокат бренду'* [1], тобто людина, яка транслює ідеологію улюбленого бренду/компанії і виступає в його інтересах при спілкуванні з іншими людьми в онлайн і офлайн, допомагає збільшити лояльність потенційної та існуючої аудиторії і захищає бренд від негативних відгуків. Знову ж таки, *'brand'* - 1. тавро, 2. марка, 3. назва, 4. бренд; *'advocate'* - 1. адвокат, 2. захисник, 3. прибічник. Окрім того, для перекладу словосполучення було використано таку граматичну трансформацію як зміна порядку слів.

'Talking to customers' - *'Спілкування з клієнтами'*,

'Drawing up a plan' - *'Складання плану'*,

'Temporary difference' – *'Тимчасова різниця'*,

'Liaising with the sales department' - *'Координація дій з відділом продажів'*,

'Doing research' - *'Проведення моніторингу'*,

'Creating advertisements' - *'Розробка реклами'*.

Головна відмінність калькування, як засобу передачі терміну англomовних текстів маркетингової категорії українською мовою полягає у збереженні незмінної внутрішньої форми лексичної одиниці. Тобто цей прийом дозволяє, не руйнуючи цілісності сприйняття лексичної системи мови,

розширювати її можливості. В даному випадку калькування уподібнюється до буквального перекладу.

Також дуже часто переклад термінології у сфері маркетингу відбувається за допомогою транскрипції і транслітерації. Це відбувається в результаті того, що у більшості випадків україномовного відповідника англійському терміну чи поняттю ще не існує. Наприклад: *'lead'* – *'лід'* (потенційний клієнт, який певним чином відреагував на маркетингову комунікацію). Терміном *'лід'* стало прийнято позначати потенційного покупця, контакт з яким отриманий для подальшої роботи менеджера з клієнтом [1]. *'Token'* – *'токен'* – тимчасовий дозвіл (ключ-код), який соціальна мережа створює на основі логіна і пароля користувача для програми, яка працює з вашим акаунтом (щоб не розкривати їй ваші дані).

'Mass following' – *'масфоловінг'* – техніка залучення нових підписників за допомогою масової підписки на них і очікування їх реакції у вигляді *'зворотньої'* підписки на ваш акаунт.

При перекладі способом транслітерації не слід забувати й про "хибних друзів перекладача" таких, як *contribution, data, instance, stimulation, etc.*, транслітераційний спосіб перекладу яких призводить до грубих викривлень смислу.

Терміни, які мають еквіваленти у рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Одним з найпростіших прийомів перекладу терміна є прийом транскодування.

Транскодування – це побуквена чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Даний прийом є рідкісним виключенням в практиці технічного перекладу, наприклад: *гіпермаркет -hypermarket, брокер- broker, банер- banner, контролінг- controlling, слоган- slogan.*

Також для перекладу маркетингової термінології використовують описовий метод. Описовий переклад дозволяє передати чітко значення

терміну, але багатокomпонентна словосполука ускладнює синтаксичну структуру відповідного речення тексту.

holding gain - дохід від збільшення вартості активів;

listed company - компанія, акції якої продаються на фондовій біржі;

purchase commitments - зобов'язання по оплаті розміщених замовлень;

stock option plan - програма пільгового придбання персоналом акцій компанії.

Підсумовуючи опрацьований матеріал, можна зробити висновки, що дана тема є дуже важливою на сучасному етапі розвитку маркетингу, адже сьогодні майже не існує ґрунтовних україномовних перекладознавчих робіт, які стосуються сфери маркетингу. Економічні стосунки між країнами дуже швидко розвиваються, більшість підприємств переходять на пошук ринків збуту та пошук нових партнерів в мережі інтернету, тому існує гостра проблема у швидкому та адекватному перекладі специфічної лексики і термінології. Нажаль, хоча в Україні ця сфера досліджень знаходиться на стадії розвитку, в нашій країні існує недостатня теоретична база для повноцінного розв'язання тих практичних завдань, які постають перед перекладачем. Термінологія, в основному, відтворюється завдяки таким прийомам як транслітерація та калькування, що не сприяє повному використанню потенціалу української мови.

Література:

1. Електронний словник Мультитран. URL: <https://www.multitran.com/m.exe?l1=1&l2=2&s=Creating+&langlist=2>
2. Комиссаров, В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учебник для ин-тов и фак. иностр. яз. / В. Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
3. Раренко, М. Б. Основные понятия англоязычного переводоведения. Терминологический словарь-справочник / М. Б. Раренко. – М. : РАН

ИНИОН. Центр гуманит. науч.-информ. исслед. Отд. языкознания, 2011. – 250 с. – (Сер. : Теория и история языкознания)

4. Сутність та основні концепції маркетингу. URL: – Режим доступу:

https://pidru4niki.com/12210605/politekonomiya/sutnist_osnovni_kontsepsiya_marketingu

5. Филип Котлер, Кевин Лейн Келлер Маркетинг менеджмент 15-е видання / Пітер – 2018. – 848 с.

Унтілов Д.Ю.

Сценарний підхід як сучасна освітня технологія навчання

іноземних мов

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Харків

Сучасна освіта розвивається в умовах інтенсивного потоку інформації, тому важливо оперувати великою кількістю знань у різних сферах людської діяльності. У галузі освіти протягом останнього десятиліття активно впроваджуються освітні технології навчання, що базуються на використанні сучасних інформаційно-комунікаційних можливостей. Викладач в цьому випадку зводиться до скеровування діяльності студентів на досягнення цілей уроку. Комунікативні навички в різних професійних умовах стали абсолютною необхідністю для молодих фахівців. Тому перед викладачами стоїть завдання забезпечити своїх вихованців ефективною підготовкою до спілкування іноземною мовою. Це дослідження пропонує інноваційний метод навчання іноземних мов, використовуючи сценарії реального життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми дослідження показав, що основи розробки та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі технологій сценарного підходу, знаходяться на стадії становлення.

Конкретні нюанси реалізації та організації сценарного підходу досліджували у вітчизняній педагогіці, але термін «сценарій» ще не отримав широкого використання, втім його впровадження розширюється. Зміст сценарного підходу визначався Андреа Даазе, інститут Білефельд. [3]. Наталія Слей, ад'юнкт-професор Інституту іноземних мов, Монтерей (Каліфорнія, США), оцінювала можливі варіанти сценаріїв на різних етапах вивчення іноземних мов: початковий, середній і професійний [2]. Дао Тхі Нгок Ань, педагог психолого-педагогічного факультету Ханойського педагогічного інституту (В'єтнам), оцінював імітаційне навчання як таке, у процесі якого учень осмислено виконує дії в побуті, з використанням спеціальних засобів вивчення [1].

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей застосування сценарного методу у процесі навчання іноземних мов.

Під час вивчення іноземної мови можливості взаємодії цільовою мовою можуть бути обмежені. На відміну від більшості інших шкільних предметів, вивчення мови вимагає усної практики. Учень, який вивчає мову у старшій школі, може отримувати лише кілька годин уроків мови на тиждень і зазвичай має дуже обмежений час на індивідуальну роботу із викладачем. В умовах класно-урочної системи навчання через обмеженість часу та ресурсів вчитель може не мати можливості вести розмовний діалог з кожним учнем. Однак для вивчення мови необхідно, щоб кожен учасник мав співрозмовника, з яким він міг би спілкуватися.

Термін «сценарій» має численні визначення і використовується в різних контекстах, наприклад у сценічному мистецтві, літературі, стратегічному плануванні тощо. Сценарії також використовуються як інструменти для визначення правдоподібності деяких майбутніх ситуацій, пов'язаних з певними обставинами [6]. У навчальній практиці сценарне навчання визначається як будь-який освітній підхід, який передбачає використання сценарію для того, щоб «досягти бажаного навчання»[5, с. 2].

Сценарії можуть містити кілька речей, наприклад, набір обставини, опис поведінки людей, розповідь або опис подій, інцидент тощо. Учні досліджують сценарій з різних точок зору, вони повинні продемонструвати різноманітні навички, спекулювати на професійних знаннях або розв'язувати проблему чи проблеми. Створення сценаріїв безпечне середовище навчання. Навіть у ситуації неправильного вибору/ходу/рішення, учні не відчують наслідків, які можуть виникнути в реальній професійній ситуації. Сценарії досить часто створюються за допомогою керованого спостереження, обговорення, дебатів, рольових ігор, роботи в команді тощо[4].

Створення сценаріїв вимагає від викладача певної підготовки, часу, знань мовної поведінки. На початковому етапі потрібно представити учасників діалогу або полілогу, їх оточення, мовні завдання, конфлікт або проблему. Потім написати кілька варіантів сценарію, наповнивши їх необхідним лексичним граматичним матеріалом. Необхідно скласти лексико-граматичні завдання, які допоможуть студентам навчитися розпізнавати тактики мовленнєвої поведінки, переконань, відстоювання своєї позиції, висловлення думки, вихід з конфліктних ситуацій та інших тактик, використаних в сценарії. Граматичний матеріал може бути простим або складним, залежно від етапу навчання.

Отже, сценарний підхід дозволяє подолати багато проблем традиційного навчання (прив'язка до території та часу, недостатня самостійна активність учнів тощо), дає можливість задоволення індивідуальних освітніх потреб учня і реалізації його творчого потенціалу. У мовному навчанні сценарний підхід – це інтерактивний підхід, який дає змогу учням вибирати між комунікаційними стратегіями, подібними до ситуацій в реальному світі. Інтерактивний підхід до навчання є ефективним, оскільки він залучає учня до процесу засвоєння знань на пізнавальному, емоційному та поведінкових рівнях. У сценарному підході враховують специфіку реального середовища, особливості взаємодії в ньому та організації інформаційного потоку в умовах реальної взаємодії.

Література:

1. Дао Т.Н. Педагогический сценарий как элемент симуляционного обучения на основе сценария программ телевидения в рамках курса «Педагогика» для студентов-педагогов. Молодой ученый. 2018. № 43. С. 57–61.
2. Слэй Н. Сценарий как средство обучения иностранному языку. Cross Cultural Studies: Education and Science. 2018. № 3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/stsenariy-kak-sredstvo-obucheniya-inostrannomu-yazyku> (дата звернення: 01.10.2021).
3. Daase A., Ohm U., Mertens M. Interkulturelle und sprachliche Bildung im mehrsprachigen Übergang Schule-Beruf. Münster : Waxmann. 2017.
4. Errington, E.P. Getting There: Choosing Scenarios to Meet Specific Professional Needs. In Preparing Graduates for the Professions using Scenario-Based Learning; Post Pressed: Brisbane, Australia, 2010; pp. 51–63.
5. Errington, E.P. Preparing Graduates for the Professions: Achieving Employability through the Exploration of Near-world Scenarios. Int. J. Interdiscip. Soc. Sci. Annu. Rev. 2010, 5, 1–10.
6. Hasan, W.; Mohammad, M.; Al-hadi, T.M. A Scenario-Based Program for Developing English Oral Expression Skills of Secondary Schoolers. JRCIET 2019, 5, 159–174.

Федоркіна Д. С.

**Лексико - стилістичні особливості перекладу англомовних текстів
в сфері комп'ютерної графіки українською мовою**

Національний технічний університет

« Харківський політехнічний інститут », Харків

Постановка проблеми. На сьогоднішній день незаперечним фактом є те, що комп'ютерні технології з кожним роком все більш значно визначають життя сучасної людини. Комп'ютерна графіка – це галузь людської діяльності,

пов'язана з використанням комп'ютерів для створення зображень і обробки візуальної інформації, отриманої з реального світу. Сьогодні комп'ютерна графіка є основною технологією цифрової фотографії, кіно, відеоігор, мобільних телефонів та комп'ютерних дисплеїв та багатьох спеціалізованих програм. Саме тому, тексти з комп'ютерної графіки стають предметом багатьох досліджень для спеціалістів в цій галузі та лінгвістів.

Аналіз останніх досліджень показує, що подібного роду дослідження вимагають розгляду з багатьох аспектів перекладознавства, а також лексикології. Великий вклад у дослідження цього питання зробили Гальчак Т. В., Гарбузова Г.О., Дайненко Л.А., Ангарова Л.М., Асмукович І.В., Баловнева О.О., Борисова Л.И., Кияк, Т.Р. та інші.

Актуальність обумовлена недостатньою вивченістю англомовних текстів у сфері комп'ютерної графіки, низьким рівнем розробленості даної теми, хоча Інтернет все міцніше входить в наше життя не тільки як засіб роботи або навчання, а й як засіб спілкування, а комп'ютерне спілкування хоч і стає найбільш поширеним видом комунікації, типи і жанри комп'ютерної комунікації все ж висвітлені недостатньо.

Метою цієї статті є проаналізувати лексико - стилістичні особливості, з якими стикаємось при перекладі англомовних текстів в сфері комп'ютерної графіки українською та описати основні лексичні та стилістичні трансформації, які можна застосовувати при перекладі.

Об'єктом дослідження є англомовні тексти у сфері комп'ютерної графіки.

Предметом цієї статті є лексико - стилістичні особливості перекладу англомовних текстів у сфері комп'ютерної графіки українською мовою.

У ході роботи над статтею використовувалися такі **методи дослідження**: метод наукового опису; порівняльно-історичний метод; метод суцільної вибірки.

Технічний переклад англомовних текстів в сфері комп'ютерної графіки, як підвид спеціального перекладу має специфічні характеристики і вимагає від

перекладача особливого підходу. У той час як кінцевим продуктом художнього перекладу є текст, який зберігає елегантність, стиль і «читабельність» оригіналу, для технічного перекладача є пріоритетними точність і зрозумілість, тому що наслідки, наприклад, лексичної помилки в останньому випадку набагато більш серйозні [9, с. 7].

Технічний переклад англomовних текстів в сфері комп'ютерної графіки можливий тільки тоді, коли перекладач володіє певними знаннями та навичками які є необхідними для перекладу [10, с. 2]. Тому важливим є лексичний аспект, який необхідно враховувати при перекладі текстів з комп'ютерної графіки. До лексичних особливостей відносять калькування транслітерацію, транскрибування, описовий переклад та пряме включення.

Найрозповсюдженим лексичним засобом є калькування, тобто, дослівний переклад – це прийом перекладу, коли відповідником слова вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику [8, с. 25].

Калькування полягає в заміні складових частин неологізму, морфем або слів (у випадку стійких виразів) у мові оригіналу їх лексичними відповідниками у мові перекладу, наприклад,

BMP, Microsoft Windows BitMaP [4] – Растровий формат.

Цифрове мистецтво [4] - Digital art

Фон [4] –Background

Персонаж [4] –Character

Неігровий персонаж [4] –NPC, Non-Player Character

Головна особливість калькування, як засобу передачі терміну англomовних текстів у сфері комп'ютерної графіки українською мовою полягає у збереженні незмінної внутрішньої форми лексичної одиниці, тобто цей прийом дозволяє, не руйнуючи цілісності сприйняття лексичної системи мови, розширювати її можливості. В даному випадку калькування уподібнюється до буквального перекладу.

Метод транслітерації полягає в тому, щоб за допомогою українських літер передати ті літери, з яких складається англійське слово, наприклад: *Op-Doc (opinionated documentary)* – оп-док, документальний фільм, який виражає чітку думку: *As part of its digital expansion, the opinion department introduces Op-Docs, a forum for short, opinionated documentaries, produced with wide creative latitude and a range of artistic styles, about current affairs, contemporary life and historical subjects* [4].

Приєм транскрибування полягає в переданні не орфографічної форми слова, а фонетичної [2, с. 207]. Через значні відмінності фонетичних систем української та англійської мов таке передання завжди є дещо умовним і відтворює тільки подібність англійського звучання. Наприклад: *screenshotting* – *скриншотинг* (миттєва копія з екрану, фіксування (копіювання) в потрібний момент зображення частини або всього екрану, яке збережене в одному з графічних форматів і використовується під час презентацій або в публікаціях для демонстрації дій, що може виконувати програма) [7]; *clicktivism* – *кліктивізм* – неологізм, утворений із двох слів “*click*” + “*activism*”, тобто «клікати» й «активність», який означає постійне швидке клацання по клавіатурі гаджета [29]. Наприклад:

The kind of mindless Internet advocacy Upworthy’s been accused of promoting has inspired a new word: clicktivism. Clicktivists mistake gratification for meaning. They conflate feeling good (or self-satisfied or inspired or righteously indignant) with doing good.

Варто також зауважити, що під час використання прийому транскрипції завжди частково присутній елемент транслітерації. Приклади такого способу передачі неологізмів: *chat* — *чат*, *hacker* — *хакер*, *scanner* — *сканер*, *cartridge* — *картридж*, *viber*–*вайбер*, *a blog*–*блог* *catfish*–*кетфіш*, *hashtag*–*хештег*, *gadget* – *гаджет*, *Skype*–*скан*, *put-* *пут(опціон)*, *Dorset* - *Дорсет*, *Interface* - *інтерфейс*, *Campbell* - *Кемпбелл*, *establishment* (*істеблішмент*), *notebook* – *ноутбук*, тощо [4].

Описовий переклад або експлікація - це прийом перекладу за

допомогою опису засобами іншої мови певного поняття. [6, с.178] Описовий переклад можна застосовувати як при перекладі термінів англomовних текстів у сфері комп'ютерної графіки українською мовою і, так і для пояснення значення новоутворень у словнику . Наприклад :

PostScript - Інтерпретована мова програмування для представлення тексту, векторної графіки і растрових зображень на друкованих або відображаються сторінках [4].

WIP, Work In Progress - Малюнок, фотографія або рендер незавершеною роботи, яку викладають, щоб запитати поради або показати процес створення [4].

Останнім часом при передачі термінів англomовних текстів у сфері комп'ютерної графіки українською мовою застосовується також прийом прямого включення, який являє собою вихідне програмне забезпечення написання англійського слова в українському тексті. Використання способу прямого включення може бути виправдано в тих випадках, коли термін неможливо передати жодним з розглянутих вище способів перекладу в зв'язку зі специфікою його звучання або написання, наприклад:

Bluetooth is useful when transferring information between two or more devices that are near each other. - Технологію Bluetooth зручно використовувати для здійснення зв'язку між двома або більше пристроями, що знаходяться на невеликій відстані один від одного.

Важливим є також стилістичний аспект, котрий необхідно враховувати при перекладі. Через те, що науково-технічний текст не є емоційно насиченим, а має нейтральну мову це може призвести до неадекватного перекладу. Тому в процесі перекладання варто відтворювати, а не копіювати та перекладати дослівно[5, с.48]. Наприклад:

BYOD (bring your own device): [4] поширена практика, яка дозволяє працівникам компанії використовувати власні комп'ютери, телефони та інші пристрої для роботи.

"Author Joanie Wexler makes five great arguments for going against the

BYOD tide, including enjoying economies of scale, increasing cost control, and improving security" - Авторка, Джоані Веклер, наводить 5 вагомих доказів проти поширеної практики користування власним комп'ютером на робочому місці: переваги економії, зумовленої підвищенням ефективності від збільшення масштабу виробництва, кращий контроль цін і вищий рівень безпеки.

MOOC (massive open online course): [4] безкоштовний навчальний курс он-лайн доступний кожному.

"But over the last few years, a new, more ambitious variant known as a MOOC - massive open online course - has challenged traditional assumptions of what an online course can be" - За останні кілька років новий, претензійніший проект *MOOC* змінив уявлення людей про те, якими повинні бути відкриті он-лайн курси.

такі проблеми, як переклад багатозначних слів, неологізмів та застосування прийомів перекладу термінів заслуговують детальнішого перегляду, бо саме вони зазнають найбільших змін у науково-технічному прогресі.[3, с. 168]

Таким чином відтворення значення англomовних текстів у сфері комп'ютерної графіки українською мовою без втрати експресивності та оцінного забарвлення оригіналу є ще однією перекладацькою проблемою. Для цього здебільшого використовується спосіб експлікації:

Hackerspace: [4] - місце, де люди, які цікавляться інформаційними технологіями, можуть працювати над проектами, обмінюватися досвідом, ідеями, обладнанням та знаннями.

"So on a recent night he could be found at MakerBar, a hacker space in an old factory in Hoboken, N.J." - Останнім часом він став постійним відвідувачем *MakerBar*, старої фабрики в Хобокені (штат Нью-Джерсі), де збиралися хакери.

Проблема перекладів комп'ютерної термінології англomовних текстів у сфері комп'ютерної графіки українською мовою надзвичайно важлива.

Важливо враховувати усі соціокультурні та національні «відтінки» термінів англomовних текстів у сфері комп'ютерної графіки українською мовою. Найуживанішими способами перекладу є: транслітерація, транскрибування, калькування, описовий та роз'яснювальний приблизний переклад. Жоден із способів передачі англomовних текстів у сфері комп'ютерної графіки українською мовою не є досконалим і не забезпечує абсолютно адекватного перекладу. Вибір того чи іншого способу перекладу залежить від врахованих вище лексико-стилістичних особливостей.

Література:

1. Catford J.C. Linguistic Theory of Translation / J.C. Catford. – Oxford, 1965. 230 p.
2. Академічний тлумачний словник української мови. В 11 т. Київ: Наукова думка.
3. Акуленко В.В. Запитання інтернаціонального словникового складу. Харків: 2002, 203с.
4. Англо-український словник комп'ютерних термінів. URL: <https://naurok.com.ua/anglo-ukra-nskiy-slovník-komp-yuternih-terminiv-84543.html>
5. Гальчак Т. В. Переклад як процес і результат аналітико-синтетичної діяльності майбутнього перекладача у процесі навчання у виші. Наукові записки. Серія “Філологічна”. 2010. №16. С. 71–76.
6. Д'яков А.С. Основи термінотворення. Семантичні та лінгвістичні аспекти. К.: Видавничий дім 2000. 217с.
7. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.
8. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2001. 303 с

9. Кочан І. Синтагматика та парадигматика термінів з міжнародними компонентами як фактор їх системності. Вісник : Проблеми української термінології. Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2005. № 538. С. 3–10.

10. Триндяк І.М. Хибні Друзі Перекладача» В Текстах Газетно-Публіцистичного Стилю. Закарпатські філологічні студії. 2018. С. 67-69.

Федченко С. В., Пільгуй Н.М.

**Науковий процес метафоризації термінів та їх функціонування в
англомовних технічних текстах**

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Харків*

У статті досліджено мовне явище метафори як невід’ємний процес творення та розвитку галузі техніки. Визначено ефективний спосіб перекладу метафоричних термінів.

Сучасний етап розвитку термінознавства характеризується помітним інтересом до дослідження процесу метафоризації термінів, який відбувається в межах технічної термінології. З цієї причини різні терміносистеми, до яких також належить галузь техніки, перебувають у неспинному процесі розвитку та змін, який значною мірою спирається на новітні способи термінотворення.

Дослідженню наукового процесу метафоризації термінів присвячені праці багатьох вчених. Лейчик В. М., Арутюнова Н. Д., Карабан В. І. та інші розглядали роль та положення метафори в науковому дискурсі та пізнанні.

Актуальність дослідження полягає у тому, що науковий процес метафоризації є продуктивним способом утворення нових термінів, особливо у технічній галузі, проте все ще залишається недостатньо вивченим, через що виникають труднощі під час перекладу.

Об’єктом нашого дослідження є метафоричні терміни в англомовних технічних текстах, а предметом – науковий процес метафоризації.

Метою наукової статті є опис формування і функціонування метафоричних термінів в межах технічної термінології. Задана мета передбачає розв'язання таких завдань: розглянути основні підходи до трактування метафори та метафоричного терміну, висвітлити розуміння процесу наукової метафоризації та уточнити його термінологію на сучасному етапі розвитку.

Основним завданням процесу метафоричного термінотворення є передача самобутніх понять спеціальної сфери знання. Однією з різновидів семантичного способу утворення термінів є метафоризація. Процес метафоризації досить часто бере участь у створенні нових термінів, особливо у технічній галузі, проте все ще недостатньо вивчений, через що виникають труднощі при перекладі. Приведемо приклади термінів, утворених у процесі метафоризації: словосполучення *cheese head* перекладається як сирна головка, проте у технічній галузі воно буде перекладатися як циліндрична головка гвинта, а *mushroom head* (грибна головка) буде мати інше значення, грибоподібний стрижень.

Метафоризація є невід'ємним компонентом наукової думки та наукового дискурсу. Науковці визнають її загальним механізмом спеціальної комунікації.

Наукова метафора у найзагальнішому вигляді розуміється як одна з мовних універсалій. Ще О. О. Потебня вважав, що метафоризація є загальним законом розвитку мови, його постійним семантичним рухом: «якщо під метафоричністю мови розуміти ту його властивість, за якою будь-яке подальше значення може створитися не інакше, як за допомогою відмінного від нього передування [...], то метафоричність є повсякчасною властивістю мови, і перекладати ми можемо тільки з метафори на метафору» [5, с. 434].

Проте не завжди переклад з метафори на метафору є доцільним, перекладач на підставі загального стилістичного аналізу тексту може вирішити перекладати метафоричні терміни неметафоричним відповідником. Наприклад: *The valves are held closed by valve spring and are made to open by*

means of rocker arms, which are operated by camshaft (Science Illustrated, 2005, p. 12). – Клапани тримаються у зачиненому стані клапанною пружиною, а відкриваються за допомогою хитних важелів, що приводяться в дію кулачковим валом.

Існує помилкове твердження про те, що образність та емоційність вираження думки взагалі не властиві науковому стилю [3, с. 74]. Деякі лінгвісти все ще сперечаються про те, чи повинна метафора мати місце у науковому стилі.

Процес метафоризації термінів визначається як семантичний, при якому форма мовної одиниці або оформлення мовної категорії переноситься з одного референта на інший, на основі тієї чи іншої подібності останніх при відображенні у свідомості мовця [7, с. 336].

У словнику О. С. Ахманової метафоризація розглядається як процес розширення смислового обсягу слова за рахунок виникнення у нього перенесених значень та посилення експресивних властивостей [2, с. 232].

Джерелами метафоризації виступають екстралінгвістичні чинники: розвиток комп'ютерних технологій, процеси глобалізації, орієнтація на західну економіку, ідеологію і культуру.

Наприклад, за останній час з'явилося багато метафоричних термінів: mouse – миша, hard disk – жорсткий диск, Trojan horse – троянська програма, home page – домашня сторінка, spyware – шпигунське ПЗ.

Поява метафоричного терміну не є перевагою чи недоліком мислення; це просто неминучість. При використанні метафор краще сприймаються абстрактні поняття та надзвичайно складні ситуації [4, с. 169].

У наступному реченні можна побачити абстрактне поняття force, що перекладається як зусилля: The end stiffener should be capable of resisting the reaction plus a compressive force due to the moment M_{tf} (BS 5950-1:1990, p. 38) – Кінцеве ребро жорсткості має опиратися реакції і стискаючому зусиллю за рахунок моменту M_{tf} .

Підсумовуючи наведені вище вислови, у теорії метафори є достатньо підстав розглядати метафоризацію як одну з лінгвістичних універсалій, як основний засіб формування наукового уявлення про фактичну дійсність.

Важливим є вивчення здатності метафори передавати нову дійсну інформацію. Істинність і достовірність знання про об'єкти дійсності при передачі в тексті засобами метафоризації досягається завдяки образності метафори. Також Розенталь Д. Е. зазначає, що «дар створення хороших метафор пов'язаний із здатністю бачити схожість. Більш того, яскравість метафор полягає в їх здатності «показувати» значення, яке вони виражають» [6, с. 417].

Проілюструвати асоціативність метафор можна за допомогою наступних прикладів: асоціації за формою – wing of the plane – крило літака, pine needles – соснові голки, за місцем розташування – nail-head – головка цвяха, ceiling – гранична висота, heel – п'ятка (рейки), за кольором – white gold – «біле золото» (світлий сплав золота, з нікелем або паладієм), за характером руху – caterpillar tractor – гусеничний трактор, за функцією – windscreen wiper – двірник (склоочисник вітрового скла автомобіля), за розміром – draw of eyepiece – окулярне коліно.

Для наукової метафоризації є характерним тільки один етап, в ході якого створюється найбільш адекватний термін для вираження певної наукової концепції. Але слід зазначити, що утворенню будь-якого терміну, зокрема і метафоричного, передуює довгий період дослідження явища та об'єкту дійсності, в той час як сама термінологічна номінація є миттєвим актом. Процес створення метафори лежить в основі багатьох семантичних процесів – розвиток синонімічних засобів, поява нових значень та певні нюанси, що виникають у зв'язку з цим, виникнення полісемії, розвиток систем термінології та емоційно-експресивної лексики [1, с. 9].

Прикладами використання наукової метафоризації можуть слугувати наступні речення з англійських технічних текстів:

(1) Concrete is thoroughly compacted especially in areas under cleats, cap plates and beam soffits (BS 5950-1:1990, p. 76) – Бетон ретельно ущільнений, особливо в зонах під кляймерами, опорними плитами і нижніми поверхнями балок. Слово *plate* виступає опорним словом, а *cap*, що дослівно перекладається як шапка, – терміном-порівнянням і перекладається прикметником опорний.

(2) Nuts should be of a strength grade equal to or higher than the grade of bolt (BS 5950-1:1990, p. 15) – Гайки повинні відповідати класу міцності, який дорівнює або перевищує клас міцності болта. У цьому реченні слово *nut*, що зазвичай перекладається як горіх, зазнає змін і перекладається як гайка.

Використання метафори у мові науки полегшує інтерпретацію мовного дискурсу, оскільки дозволяє розглянути явище з декількох сторін та у порівнянні з іншими явищами дає змогу побачити динаміку їх розвитку. Метафоричні терміни дозволяють без дефініції вказати на будь-яку його властивість.

Таким чином, ми встановили, що метафоричний процес у технічній літературі багатий і різноманітний. З огляду на вище сказане, зазначимо, що, метафоричні терміни досить поширене явище у технічних текстах. Під час дослідження ілюстративного матеріалу ми помітили, що найбільш ефективним способом перекладу метафоричних термінів є переклад метафоричним словом.

Література:

1. Арутюнова Н. Д. Теория метафоры. Сборник/Арутюнова Н. Д., Журиной М. А. — М.: Прогресс, 1990. — 512 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. — Изд. 2-е. — М. : Советская энциклопедия, 1969. — 608 с.
3. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем: Пер. с англ./ Под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. / Дж. Лакофф, М. Джонсон. — М.: Едиториал УРСС, 2004. — 256 с.

4. Лейчик В. М. Лингвистические проблемы терминологии и научно-технический перевод. / В. М. Лейчик, С. Д. Шелов. — М.:1990. — 80 с.
5. Потебня А. А. Эстетика и поэтика [Текст]: [Сборник] / А. А. Потебня; [Сост., вступ. статья, примеч. И. В. Иванько, А. И. Колодной]. - Москва: Искусство, 1976. - 614 с.
6. Розенталь Д. Э. Словарь-справочник лингвистических терминов: Пособие для учителя. / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова. — 3-е изд., испр. и доп. — М.: Просвещение, 1985. — 399 с.
7. Серебряников Б. А. Языковая номинация (Общие вопросы)./ Б. А. Серебряников, А. А. Уфимцева. — М.: «Наука», 1977. — 360 с.
8. BS 5950-1:1990, p. 15, 38, 47
9. Science Illustrated, 2005, p. 12

Шахматова Ю. О.

Специфіка англо-українського перекладу термінології у науково-технічних текстах

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Актуальність роботи зумовлена постійними змінами у теорії перекладознавства, які пропорційно залежать від технічного прогресу та поштовхів у суспільстві.

Метою дослідження є визначити загальні теоретичні положення щодо перекладу науково-технічної літератури та основні способи її перекладу.

Об'єктом дослідження є термінологічні одиниці у галузі екологічного дизайну; *предметом* – способи їх перекладу українською мовою.

Матеріалом дослідження є оригінальні наукові статті у галузі екологічного дизайну [8].

Переклад – це перевираження або перекодування вихідного тексту засобами іншої мови.

Під час перекладу текстів наукового стилю слід не забувати про їх відмінність від розмовної мови та художньої літератури, а саме лексично, стилістично й граматично.

Розходження у перекладі наукових текстів зазвичай полягають у формі, ступені вираженості комунікативної направленості (як правило, він є яскравим) та мовних засобах [5]. Виконуючи переклад текстів подібної тематики, фахівцю доводиться стикатися як з суто мовними лінгвістичними проблемами, що обумовлені розходженнями у семантичній структурі і властивостями використання декількох мов у комунікативних процесах, як і в рівній мірі проблемами соціолінгвістичної адаптації тексту.

Відмінності, що виділяють тексти науково-технічного стилю від текстів інших стилів, можна виділити наступні: «стереотипізація (композиційна, синтаксична та лексична), складні синтаксичні структури, підпорядкованість естетичних властивостей прагматичним установкам та інтенції автора, регламентований характер використання емоційних можливостей, використання синтаксичних і лексичних штампів; переважання об'єктивності у викладі, поєднанні безсуб'єктного способу викладу з вираженням суб'єктивної думки автора, широке використання символів, формул, таблиць тощо» [1].

Лексичний запас науково-технічних текстів можна поділити на загально-науковий, загальновживаний та власне термінологічний.

Термінологічність, як визнає велика кількість дослідників, – одна з основних стильових рис наукового стилю та є інформативним ядром лексики наукових мов. Частіше, під цим терміном розуміють мовний засіб вираження спеціального поняття.

Під час перекладу термінів у галузі екологічного дизайну можуть виникати певні труднощі. Вони полягають у тому, що лєвова частка термінів даної лексики не мають еквівалентів, тобто належать до безеквівалентної лексики, але це не є показником того, що дані терміни неможливо перекласти.

У процесі вивчення перекладу термінології у сфері екологічного дизайну застосовують різні методи (перекладу).

1. Транскодування

Такий прийом перекладу нечасто використовується у початковій формі. Транскрипція (як частина транскодування) дуже часто застосовується зі збереженням елементів транслітерації. У такий спосіб перекладено, наприклад, такий англійський термін *nucleotide* – *нуклеотид* [3].

До зразків чистої транскрипції можна віднести такі термінологічні одиниці як: *slash* – *слеш*. Приклади використання транслітерації є більш численними: *ort* – *орт*, *adapter* – *адантер*. При перекладі термінів, що виражені одним словом, потрібно звертати увагу на те, що подвоєння приголосних літер між голосними не відчутне. Наприклад, термін *processor* – *процесор*.

2. Спосіб адаптованого транскодування.

Адаптоване транскодування – вид мовного посередництва, під час якого окрім транскодування інформації з однієї мови на іншу (що присутнє й при перекладі) здійснюється і її переформування з ціллю подати її в іншій формі, аргументованій унікальним завданням міжмовної комунікації, а не упорядкуванням цієї інформації в оригіналі.

Основними ознаками даного методу перекладу є: застосування в українській мові пом'якшення наприкінці слова, написання однієї приголосної замість двох між голосними (*buffer* – *буфер*), використання родового закінчення в процесі перекладу словосполучень термінологічного характеру (*reduction* – *редукція* [3]).

Якщо термін у мові перекладу утворений з інтернаціональних терміноелементів давньогрецького або латинського виникнення, то, у таких випадках, нерідко здійснюється транскодування термінів. Одним з підтипів транскодування є, так зване, змішане транскодування: *organizer* – *органайзер*; *chipset* – *чінсет* [7].

Здебільшого транслітерація та транскрипція застосовуються під час перекладу окремих слів-термінів, у той час як переклад термінологічних словосполучень відбувається частіше за допомогою методів калькування та експлікації.

3. Калькування

У процесі перекладу текстів можуть використовуватися кальки, нерідко з використанням перестановки. Існує два види кальок: повні семантичні кальки – ті, коли всі складові терміну вихідної мови поелементно чи поморфемно трансформуються за допомогою засобів української мови: *process-handling procedure* – *процедура управління процесом*; *Environmental design* – *екологічний дизайн* та неповні семантичні кальки – коли частка терміноскладових передана не україномовним елементом, а засобом транслітерації: *cyberworld* – *кіберсвіт*. Слова, що піддалися кальці, дуже ладні до асиміляції, інколи їх виокремлюють у спеціальну групу *translation loans* (запозичення при перекладі).

Нерідко калькування використовується з метою перекладу термінологічних словосполучень. Відповідно до наших досліджень, часто під час перекладу термінів транскрипція і калькування застосовуються водночас, наприклад: *matrix printer* – *матричний принтер*, *file system* – *файлова система* [7]. Також нерідко використовується калькування у поєднанні з перестановкою чи зміною частини мови у перекладі: *translation risk* – *ризик трансляції*; *control panel* – *панель управління*.

Шляхом використання калькування перекладаються найменування програмного забезпечення, нових ресурсів комп'ютерного обладнання, назви технологічних стандартів (*floating zero* – *плаваючий нуль*, *self-loading* – *самозавантаження*), та корпорацій (*Нвідія*, *Інтел* та ін.).

4. Описовий переклад

При застосуванні такого методу відбувається заміна слова в мові перекладу словосполученням, що достеменно передає сенс слова. Під час використання описового перекладу слід буди впевненим у тому, що в мові

перекладу немає перекладного відповідника для того, щоб запобігти створюванню термінологічних дублетів у мові перекладу. Перекладні словники, очевидно, ще не мали можливості його фіксувати, але є ймовірність зафіксувати його у перекладеній літературі, наприклад: *fossil fuel based technology* – технологія на основі використання органічного палива.

Однією з типових ознак що є характерними для науково-технічного стилю є використання акронімів. Вони – один з різновидів економії мовних засобів і призначені для компресії інформації на лексичному рівні.

Наприклад, поняття «досліджувати» може відноситися до різних ситуативних умов, і в значній мірі упорядковується контекстом; в англійській мові цю поняття будуть відповідати різні більш вузькі за значенням одиниці, в залежності від контексту: *to explore* – досліджувати місцевість *to investigate* – досліджувати ринок (порівн. *to investigate the market*), *to research into* – досліджувати явище (порівн. *to research into the classical literature*) [7].

Хоч для кваліфікованого спеціаліста-перекладача переклад термінів різноманітних галузей і не є проблемою, бо, насамперед, зараз існує велика кількість джерел, до яких можна звернутися за допомогою під час пошуку необхідних еквівалентів у мові, якою перекладають, все ж не можна виключати існування низки складнощів. Саме тому слід використовувати не тільки фахові перекладні словники термінів, але й брати до уваги довідкову літературу та не хтувати консультацією з більш досвідченими спеціалістами. А у рідких випадках, коли ще немає звичного еквівалента, перекладач може на власний розсуд обирати спосіб перекладу та пропонувати власний.

Література:

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Ч.2: Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця: Нова книга, 2001. 303 с.

2. Комиссаров В. Н. Общая теория перевода. Проблемы переводоведения в освещении зарубежных ученых : учебное пособие. Москва : ЧеРо, 1999. 134 с.
3. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: Нова Книга, 2001. 448 с.
4. Овчаренко В. М., Григорович А. Н., Дацько Д. М. Структура терміна в англійській мові. Харків: Нове видавництво, 1999. 370 с.
5. Реформатский А. А. Что такое термин и терминология. Москва: Наука, 1959. 520 с.
6. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика: очерки лингвистической теории перевода. Москва: Международные отношения, 2006. 240 с.
7. Савчук М. П. Англо-український науково-технічний словник. Київ, 2008. 433 с.
8. Sergio A. Brambila-Macias, Tomohiko Saka Effective ecodesign implementation with the support of a lifecycle engineer URL: https://www.researchgate.net/publication/343545274_Effective_Ecodesign_Implementation_with_the_Support_of_a_Lifecycle_Engineer/link/5f6159c9299bf1d43c073f9b/download (дата звернення 17.03.2021).

Шкурченко А.Ю.

Граматичні особливості перекладу текстів електротехнічної направленості з німецької мови на українську

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Харків*

На історичному пласті ХХІ сторіччя характеризується терміном «постіндустріального суспільства», що має на увазі таку його особливість як швидкий науково-технічний прогрес. Саме зі стрімким розвитком техніки пов'язана підвищена зацікавленість у перекладі науково-технічної літератури з одних мов іншими, а також попит на спеціалістів у галузі перекладу технічної

літератури. Особливої значущості це питання набуває для німецької мови, так як в економічному плані Німеччина виступає прогресивною розвиненою країною з високим відсотком експорту електротехнічних приладів, обладнання, а також позицією лідера на рівні активності науково-технічних відкриттів і розробок. Таким чином, переклад німецької науково-технічної літератури набуває в наш час великого значення. У свою чергу це сприяє зростанню актуальності не тільки лінгвістичного вивчення науково-технічного стилю, але й особливостей перекладу текстів цього стилю.

Особливості перекладу технічних текстів досліджувалися значною кількістю вчених-лінгвістів у різноманітних працях і дослідженнях [1, 2, 8]. По-перше, розвиток науки і техніки відбувається у значно швидкому темпі, що викликає прискорений процес виникнення нових понять і термінів. У свою чергу насиченість термінами – одна з рис науково-технічного стилю, проте насиченість новими термінами, тобто неологізмами [6, с. 150], для яких ще не існує затверджених словникових відповідників, викликає проблему безеквівалентності [5, с. 153] перекладу термінологічних одиниць. З іншого боку, стрімке виникнення нових понять часто «перевантажує» вже існуючі в загальній чи науковій мові слова новими значеннями, що призводить до проблеми полісемії [6, с. 394], або багатозначності, перекладу термінологічних одиниць. Усі ці проблеми є відомими та актуальними для сучасного перекладознавства в аспекті науково-технічного перекладу.

По-друге, науково-технічний стиль відповідає за комунікацію та передачу інформації в окремій спеціалізованій сфері науки і техніки. Це позначає, що даному стилю притаманні конкретні особливості. До них можна віднести як уже згадану вище термінологічну насиченість, так і такі риси, як стислість, точність, лаконічність [3]. Також важливо зазначити, що науково-технічний стиль головним чином реалізується в письмовій мові, а його головною функцією є інформативна. Усі ці риси відіграють значну роль при перекладі текстів даного стилю.

Нарешті, по-третє, суттєву проблему при перекладі текстів будь-якого стилю, в особливості науково-технічного, відіграє різниця в будові та вживанні граматичних категорій і форм [7, с. 236] двох різних мов (у даному випадку, німецької та української). Важливо розуміти, що коректна передача змісту тексту відбувається не тільки завдяки точному раціональному перекладу його основних лексичних одиниць, але і завдяки якісній «ретрансляції» граматичної будови тексту однієї мови за допомогою конструкцій і моделей іншої мови.

Зокрема до основних граматичних явищ, на які слід звертати увагу при перекладі німецьких технічних текстів, відносяться: 1. переклад займенників *man, es*, вказівних займенників *der, die, das*; 2. особливості перекладу дієслів (часові форми, активний і пасивний стани, способи, допоміжна та модальна функції); 3. особливості вживання іменників (вилучення та множина, складна двокомпонентна структура) і прикметників (поширене означення). Ми також хотіли б виділити основні конструкції, характерні для граматичної специфіки німецьких технічних текстів, а саме: *lassen+Infinitiv, lassen+sich+Infinitiv, haben або sein+zu+Infinitiv, sein+Partizip II, zu+Partizip I*, а також *um...zu, statt...zu, ohne...zu*.

Крім того, ми можемо аргументувати виокремлені граматичні явища наступними прикладами перекладу, зробленими і використаними нами для проведення дослідження:

1. Для перекладу модальних дієслів: «*Kinder dürfen nicht mit dem Gerät spielen*» – «Дітям заборонено грати з пристроєм».
2. Для перекладу пасивних дієслівних конструкцій: «*Ein kurzer Kochvorgang muss laufend überwacht werden*» – «Короткочасний процес приготування має контролюватися безперервно».
3. Для перекладу конструкцій з займенником *es*: «*es sei denn*» – «якщо тільки».
4. Для перекладу багатокomпонентних структур іменників: «*Keine portablen Mehrfachsteckdosen oder portablen Netzteile hinter dem Gerät*

platzieren» – «Не розміщуйте позаду пристрою переносних багатоотвірних розеток або блоків живлення».

5. Для перекладу поширеного означення: «Eine für die Sicherheit verantwortliche Person muss Kinder und gefährdete Personen am Gerät beaufsichtigen oder anleiten» – «Особа, відповідальна за безпеку, має наглядати за дітьми та особами з обмеженими можливостями при використанні пристрою, також інструктувати їх».

У висновках ми можемо зазначити, що точність і інформативність науково-технічного перекладу – найважливіші характеристики для оцінювання його якості. Ці характеристики в свою чергу досягаються не тільки коректною передачею значень термінологічних одиниць, проте й адекватністю перекладеного тексту загалом. Адекватність, тобто «відповідність» перекладу потребам комунікації [5, с. 147] зазвичай досягається раціональною передачею граматичної побудови тексту. У даному випадку мається на увазі не «буквальне» копіювання граматичних структур і особливостей будови речень з однієї мови на іншу, а правильне «перекодування», тобто перебудова тексту однієї мови за допомогою конструкцій і прийомів іншої мови. У цьому і реалізується важливість та актуальність вивчення граматичних особливостей будови науково-технічних текстів і способів перекладу граматичних конструкцій в них.

Література:

1. Башкирова О.А., Шарапова Т.Н. Трудности перевода немецкого научно-технического текста. – Филологические науки. Вопросы теории и практики. – № :в 2-х ч. – Тамбов: Грамота, 2017.
2. Гургула О.Б., Мельник В.Д. Тексти науково-технічного стилю у перекладацькому аспекті. – «Молодий вчений». – № 3, 2017.
3. Емец Т.В. Переводческий анализ лексико-грамматических конструкций в научно-технических текстах. – Научно-практический электронный журнал «Аллея Науки». – №16, 2017.

4. Кияк Т.Р., Науменко А.М., Огуй О.Д. Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник / Т.Р. Кияк, А.М. Науменко, О.Д. Огуй. – Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008.

5. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение: учебное пособие. – Москва: ЭТС. — 2002.

6. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник. – Вінниця: «Нова Книга», 2003.

7. Кучер З.І., Сидоренко Л.М. Граматичні особливості перекладу німецьких фахових текстів українською мовою. – «Молодий вчений». – № 11, 2017.

8. Хайт Ф.С. Пособие по переводу технических текстов с немецкого на русский: учеб. пособие для сред. спец. учеб. заведений. – 5-е изд., испр. – Москва: «Высшая школа», Издательский центр «Академия», 2001.

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів та молодих науковців
ХАРКІВ, 29 жовтня, 2021

Відповідальний за випуск
Комп'ютерна верстка

В.В. Самаріна
А.Л. Тихонравов